

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ

ΟΡΓΑΝΟ ΤΩΝ ΠΟΝΤΙΩΝ

ΧΡΟΝΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ
ΤΕΥΧΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟ ΠΡΩΤΟ - ΕΙΚΟΣΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΛΛΟΓΟ ΠΟΝΤΙΩΝ "ΑΡΓΟΝΑΥΤΑΙ-ΚΟΜΝΗΝΟΙ."
ΑΘΗΝΑ ΜΑΪΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 1946

21-22

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

Έλευθ. Παυλίδης	Για την Ποντιακή Έστια (Μιά έπιστολή)	σελ. 495
Διεύθυνση	Έπισκοπος Ζήλων Εθύμιος Άγριτέλλης	> 496

ΙΣΤΟΡΙΑ-ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Ι. Σ.	Χρονικά Κοτυώρων (συνέχεια)	> 497
Γ. Κανδηλάπτης (Κάνις)	Γεωγραφικόν και Ιστορικόν λεξικόν επαρχ. Χαλδίας	> 505

ΛΟΓΟΓΡΑΦΙΑ-ΓΛΩΣΣΑ

Ν. Άπατοιδης (Δ.Κ.Π.) Σταυριώτης	Σήμερα ψάλλουν εκκλησιές(δημ.τραγ. Κερασούντας)	> 507
Γ. Σουμελίδης	Δίστιχα περιοχής Σταυρι	> 507
	Τό τραγούδι του νεκρού άδελφού στις Ποντιακές παραλλαγές (Μελέτη)	> 509
Π. Δ. Μουζενίδης	Τά Κάλαντα στην Έπαρχία Χαλδίας (Κριτική άνάλυση)	> 511
Μιλτ. Νυμφόπουλος	Σπιτικά, Έκκλησιαστικά κλπ. έπιπλα Σανταίων	> 514
Ξ. Ξενίτας (Δ.Κ.Π.) Σταυριώτης	Ό Κιαλίτς κι ό Κιοσές (Παραμύθι Κοτυώρων)	> 517
Ι. Άβραμάντης	Τά τρία άρκατάσα (Μύθος Σταυρι)	> 520
Ι. Παπαδόπουλος	Παραδόσεις Τσίτες	> 520
Ι. Άβραμάντης	Κι θέλωμ' άτον βέσσελιαμ (άνέκδοτο Κερασούντας)	> 521
Π. Β. Υψηλάντης	Άνέκδοτα Τσίτες	> 528
Σ. Καράς	Χαλδίας	> 524
Ξ. Ξενίτας	Ποντιακή Μουσική	> 525

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΝΤΙΑΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Ήλ. Τσιρκινίδης	Ό Δήμον ό Κεμεντσεζής	> 526
Π. Μελανοφρύδης	Τάσπρα κατηβάζ'νε άστρα	> 257

ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΗ

«Εύξεινος Λέσχη»	Δράση της <Εδέ, Λέσχης> στο πρώτο έξάμηνο 1946 .	> 531
Α. Ίασονίδης	Ή προσευχή μου προς τόν Πόντον	> 531
Ι. Σ.	Άνασκόπηση δράσης της <Εδέ, Λέσχης> Θεσ/νικής από τό 1940—44	> 532
Διεύθυνση	Παράταση προθεσμίας διαγωνισμού	> 535
Ξ. Ξενίτας	Οι Πόντιοι φοιτητές στο Πσστήμιο Θεσ/νικής	> 535
	Καλλιτεχνική κίνηση 1) Ποντιακή συναυλία Δ. Κουτσογιαννόπουλου. 2) Δυο Ποντιακές θεατρικές παραστάσεις: <Ό Ξενιτέας> του Φ. Κτενίδη και <Τή Τρίχας τό γεφύρ> του Θ. Κανονίδη από τό θίασο Ν. Σπανίδη. 3) Ραδιοφωνική έκπομπή	> 535
Άρέθας Άρχαίος	Ή πεντηκονταετηρίς του Κ. Ψάχου	> 538
Στ. Νικολαΐδης	Χρήστος Καλαντίδης	> 539
Σύλλογος Ποντίων «Άργοναυται—Κομνηνοί»	Ψήφισμα με τό θάνατο του Χρ. Καλαντίδη	> 541
Κ. Ζαρομύτης	Νικόλαος Ι. Φωτιάδης	> 541
Διεύθυνση	Έθνικό μνημόσυνο.—Δωρεές στο Σύλλογό μας.—Δωρεές στο περιοδικό μας.—Τυπογραφικές άβλεψίες στο 19 20 τεύχος	> 542

ΕΙΚΟΝΕΣ

— Έπίσκοπος Ζήλων Εθύμιος Άγριτέλλης (Πρωτομή)	σελ. 496
— Πόντιοι φοιτητές του Πανεπιστημίου Θεσ/νικής σε έκδρομή στο Ω. ραιόκαστρο	> 535
— Χρήστος Καλαντίδης	> 539
— Νικ. Ι. Φωτιάδης	> 442

Προφορά τών συμβατικών του ποντιακού κειμένου, βλέπε στα προηγούμενα τεύχη, στην ίδια θέση.

ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΓΡΑΦΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΟΡΓΑΝΟ ΤΩΝ ΠΟΝΤΙΩΝ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΛΛΟΓΟ "ΑΡΓΟΝΑΥΤΑΙ - ΚΟΜΗΝΟΙ,"

ΧΡΟΝΟΣ Β' ΤΕΥΧΟΣ 21-22 ΜΑΪΟΣ ΚΑΙ ΙΟΥΝΙΟΣ 1946
ΓΡΑΦΕΙΑ, ΜΕΝΑΝΔΡΟΥ 4 — ΤΗΛ. 29.193

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ, ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ, ΑΓΓΕΛΙΕΣ, ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΤΙΜΗ ΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ
άπευθύνονται στο Διευθυντή του περιοδικού, Μενάνδρου 4, Άθήνα. ΑΥΤΟΥ ΔΡΧ. 1500

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΞΕΝΟΣ ΞΕΝΙΤΑΣ
ΤΑΜΙΑΣ
ΑΔΚ. ΚΟΓΚΑΛΙΔΗΣ
ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΗΣ
ΝΙΚ. ΑΠΑΤΣΙΔΗΣ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΝΤΙΑΚΗ ΕΣΤΙΑ

[Λάβαμε και δημοσιεύουμε την πιο κάτω έπιστολή του τ. βουλευτή Έλ. Παυλίδη. Τόν ευχαριστούμε για τά καλά του λόγια. Και χρέος μας θεωρούμε να ξανατονίσουμε πως ή πρωτοβουλία για την άπόψη πρόταση δέν είναι άπόλυτα δική μας.]

Κύριε Διευθυντά,

Διάβισα τά συνεχή άρθρα σας για την έπιβίωση τών παραδόσεών μας και με ξεχωριστή προσοχή τό τελευταίο, που δημοσιεύτηκε στο τεύχος του Μαρτίου, δσον άφορᾷ την πρακτική τους αντιμετώπιση υπό τόν τίτλον «Όργάνωση γύρω σε Έστίες Ποντιακές» και οās συγχαιρώ, διότι άκριβώς έθιξατε την τρατή καρδιά του ζητήματος άπο τό όποιον εξαρτάται ή έπιβιωκομένη έπιβίωσις. Πρέπει να δμολογηθῆ, ότι ή έλλειψις Ποντιακής έστίας στην Άθήνα τουλάχιστον είναι άπο πολλού χρόνου αισθητή, τά δέ χρόνια της κατοχής την κατήνησαν περισσότερο αισθητή, διότι μόνον σε κηδείες και μνημόσυνα πλέον έσταντιμέθετα όλιγοι συμπατριώται, όσοι τό παίρναν χαμπάρι. Προπολεμικά τουλάχιστον μιά δυο φορές τόν χρόνο έδιδετο κάποια Ποντιακή γιορτή, κανένας χορός, καμιά τέλος συγκέντρωσις και όχι μόνο βλεπούμαστε ποιοι ζοϋν και ποιοι απέθαναν, αλλά και άντηγλάσαμε σκέψεις και γνώμες για τά μερικά και γενικά ζητήματα. Είναι τώρα χρόνια, που κι αυτό εξέλιπε, εξ αίτίας βέβαια τών περιστάσεων. Και έάν μόν στα χρόνια της σκληριάς δέν μπορούσαμε ούτε να σκεφθούμε τέτοιο πράγμα, τώρα, δόξα τῷ Θεῷ, που είμαστε ελεύθεροι και ή κανονική ζωή σιγά-σιγά επανέρχεται, διψούμε για μιά τέτοια όργάνωσι. Συνεπῶς ή ανάγκη άποβαίνει μεγαλύτερη και έπιτακτικότερη. Γι' αυτό ή πρωτοβουλία της σκέψεώς σας να δημιουργηθῶν έστίες Ποντιακές είναι πλέον ή επαινετική και πιστεύω θα επικροτηθῆ από όλους τούς συμπατριώτας. Πρέπει με κάθε τρόπο να επιδιωχθῆ ή πραγματοποίησης. Δύσκολες βέβαια είναι αι περιστάσεις σημερον και οι σχετικά εύκολες έποχές δέν μπορούν να επανέλθουν πολύ γρήγορα, ώστε να μporέσωμε σε λίγο καιρό και με όλιγα μέσα να επιτύχωμε, δ,τι μπόρεσαν οι άξιέπαινοι Θεσσαλονικείς Πόντιοι να επιτύχουν στο παρελθόν. Αυτό όμως δέν

πρέπει να μας άπελπίση, οπτε να μας άποκαρδιώση. Θα χρειασθῆ ίσως μεγαλύτερος χρόνος και περισσότερα μέσα. Με έπιμονή όμως και ύπομονή και με άνεξάντλητον ζωτικότητα και την άκούραστον δραστηριότητα του Ποντιακού Λαού θα είναι όλα κατορθώτα. Άρκει μόνον να ύπάρχη σύμπνοια και συντονισμένη ένέργεια της ήγείας.

Είναι άπαραίτητο να ιδρυθῶν Ποντιακές Έστίες παντού, όπου ύπάρχουν Πόντιοι, αρχίζοντας άπο την πρωτεύουσα και καταλήγοντας στο τελευταίο χωριουδάκι της Έλληνικής Πατρίδος. Και προς τόν σκοπόν αυτόν όφείλουν να εργασθῶν και να συνεισφέρουν όλοι οι Πόντιοι της Έλλάδος και του έξωτερικού, ό καθένας όπως μπορεί. Ίσως μάλιστα με την εκκαιρίαν αυτήν να δοθῆ άφορμή να συντελεσθῆ και εκείνο, που επεχειρήθη πολλές φορές, και κρμασιν ος οίδε Κύριος δέν έγινε, να δημιουργηθῆ δηλονότι ένισίος Πανελληνίος Σύνδεσμος Ποντίων έντός και εκτός της Έλλάδος του όπολου έπίτιμα μέλη να είναι οι εκάστοτε Πόντιοι βουλευται και οι όποιοι θα άποτελοϋν και τόν σύνδεσμον όλων τών έστιών με τό Κέντρον τών Άθηνών. Μιά τοιαύτη μεγάλη Ποντιακή όργάνωσις μπορεί να προσκομίση άνεκτίμητες ώφέλειες στο Ποντιακό στοιχείο και να του παρρουσιάση πάντοτε εις τό ύψος τών μεγάλων άρετῶν του μέσα στο μεγάλο έθνικό πλαίσιο της Πατρίδος.

Ό Σύλλογος ΑΡΓΟΝΑΥΤΑΙ - ΚΟΜΗΝΟΙ, εις τό περιοδικόν του όποίου τόσον τιμητικῶς έρρίφθη ή λαμπρά Ιδέα, ως λάβη την πρωτοβουλίαν έν συνεχεία και ως συγκαλέση μιά σύσκεψιν εκείνων, που μporοϋν να δώσουν γνώμη, να συζητηθῆ τό τόσον σοβαρόν θέμα εύρύτατα, παρρουσία όλων τών Ποντίων βουλευτῶν και να συσταθῆ ειδική όργανωτική Έπιτροπή δια τά περαιτέρω.

Έμπρός λοιπόν, οι καιροί οδ μενετοί, Άθήναι 2-6-46

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΠΡΥΛΙΑΔΗΣ

Συμπληρώθηκε 25ετία από τότε που στις 29 Μαΐου 1921 εύρισκε θάνατο μαρτυρικό στις φυλακές της Αμάσειας, ο σεμνός ιεράρχης Έπίσκοπος Ζήλων, Ευθύμιος ο Άγριτέλλης, καταδικασμένος σε θάνατο από τα εκεί Δικαστήρια Άνεξαρτησίας, γιατί στάθηκε Ποιμενάρχης στοργικός και θαρραλέος ενός λαού, που είχε προγραφεί από άνελετο δυνάστη. Τήν 29 Μαΐου 1936 τελέστηκαν στην Ίερά Μονή Λειμώνος (Καλλονής Δέσβου), στη γενέτειρά του, τα αποκαλυπτήρια της προτομής του, όπου αντιπροσωπεύτηκε όλη η Κρατική και Θρησκευτική Ιεραρχία, πλείστες Όργανώσεις και Σωματεία και κατατέθηκαν σωρός τιμητικά στεφάνια. Παρουσιάσαμε, σά χρέος εύλαβικό στη μνήμη του, την εικόνα της προτομής του, παρμένη την ημέρα των αποκαλυπτηρίων. Όμως οι Πόντιοι όλοι έχουν βαθιά χαραγμένη και μέσ στην ψυχή τους την επιβλητική και συμπαθητική μορφή του Έθνομάρτυρα Δεσπότη, που τόσο πόνεσε και αγάπησε το ποιμνίό του.

ΧΡΟΝΙΚΑ ΚΟΤΥΩΡΩΝ*

ΑΠΟ ΤΟ 1914 ΕΩΣ ΤΟ 1922

Του Γ. Σ.

Τουρκικές δυσαρέσκειες.

Άναβρασμό μεγάλο έφερε στους Τούρκους ή διάλυση της Βουλής στην Πόλη τόν Άπριλη του 1920 από τους Άγγλους, ή σύλληψη κι' ό περιορισμός βουλευτών «έθνικιστών» στη Μάλτα κλπ.

Και τά θύματα γιά τήν διοχέτευση του πάθους ήσαν πρόχειρα. Οι Έλληνες της Επικράτειας. Και ξεχωρα οι Πόντιοι. Και μεταξύ τους οι «πατριώτες Πόντιοι» — «Πόντοσζηλαρ» —, που κάτι «Άνεξαρτησίες» ή «Άυτονομίες» τους φημολογούσε ό Έλληνας. Τύπος της Κων)πολης. Τούτους τους τελευταίους προσπαθούσαν να τους έφευρίσκουν απ' τó περπάτημά τους, απ' τή συμπεριφορά τους, από τίποτε φρασούλες...

Φούσκωναν τά στήθια τους, όσο διάβαζαν στον τύπο τους γιά ίδρυση Άνεξάρτητου Πόντου. Μένος κρυφά εκδίκησης έτρωγε τά σπλάχνα τους. Ήταν φοβερό, τρομαχτικά «αυθάδικο», οι ραγιάδες, οι εύεργετημένοι... να ζητούν άνεξαρτησίες. «Χωρίς λόγο. Χωρίς να τους πειράξει κανείς. Άλήθεια, τους πείραξε κανένας; Κείνες, πάλι, οι έξορίες, κείνες οι «λευκές σφαγές» — πώς τές λένε... Μά τί φταίξαμ' έμεις; Μόνο, κείνοι οι Γερμανοί... Και τó πολυ-πολυ αυτοί οι Νεότουρκοι».

Έχωρα τους δαιμονίζαν οι άλλεπάλληλες ανακοινώσεις (άξιάνς), σε τοιχοκολλημάτα, της Άγκυρας, γιά φανταστικές ώμοότητες του Έλληνικού Στρατού σε βάρας των Μικρασιατών Τούρκων.

Μεγάλη θύελλα ψυχική έφερε στη συνείδηση των Τούρκων ή ύποβολή δηλώσεων, από τó Έλληνα, στοιχείο στο Οίκουμ. Πατριαρχείο, γι' αποζημιώσεις σε κινητά και άκίνητα.

Άλλη άφορη γι' άνακίνηση των παθών ήταν ή ύποβολή πινάκων στην Έλληνα. Άρμωσία της Κων)πολης γιά Τούρκους του τόπου, που είχαν κάμει υπερβασίες σε βάρους των Ρωμιών. Ό ζωηρότερος μεταξύ τους, αλλά και άμέτοχος στο ζήτημα του κατατρογμού των Έλλήνων κατά τó διάστημα του 1914-18, ό δήμαρχος Γιουσούφ έφέντης, κατάρτισε σώμα ενόπλων και πήρε τά βουνά.

Έγιναν προσπάθειες, άργότερα, από δυό παράγοντες κοινοτικούς, στη Μητρόπολη, ν' ανακαλέσει τήν κατηγορία και να έπιστρέψει ό Γιουσούφ. Διότι και από κακή εί-

σήγηση καταχωρήθηκε στον κατάλογο έγκληματιών Πολέμου αλλά και όφελιμος θά ήτανε σε περίπτωση έπιπλοκών.

Τού κάκου όμως. Τό καλογηρικό πείσμα δέν ύποχώρησε.

Όταν ή θέση των Έλλήνων έπιδεινώθηκε, ό Γιουσούφ γύρισε στην Όρτου. Θά δούμε παραπέρα, ότι, χωρίς να μάς εκδικηθεί, δέν θέλησε όμως και να μάς ύποστηρίξει, όταν παρουσιάστηκε άνάγκη.

Όπωσδήποτε τó όλο ζήτημα της καταγγελίας έγκληματιών πολέμου ύπηρεξε μιά έπαγγελία έντυπωσιακή γιά τους Συμμάχους — κανένα δέν τιώρησαν — και μιά πηγή δυσαρέσκειας και κατατρογμού έναντιόν του Έλληνα, στοιχείου του Πόντου γενικά. Σάν πολυτέλεια, που τήν κατένησαν, μπορούσε κάλλιστα να λείπει. Μά πού καιρός να σκεφτούν οι Σύμμαχοι τέτοια μικροπράματα. Είχαν τρανότερες σκοτούρες. Έπρεπε να κατοχωρώσουν τήν Ειρήνη της... ύποταγής των πάντων στα ώραία και καλά τους συμφέροντα!

Οι μήνες περνούσαν. Τά έθνικά ζητήματα λύση δέν έπαιρναν. Οι πατέρες της «Άνεξάρτητης Δημοκρατίας του Πόντου» στο Βατούμ καταγινόντουσαν — ίσως διότι είχαν έξαντλήσει κάθε άλλη ένεργεια — να καθορίσουν τήν ούσία του Βενιζελισμού και Άντιβενιζελισμού. Ό Μητροπολίτης Χρύσανθος γύριζε από άκαρπο ταξίδι στην Εύρώπη γιά τήν ύπόθεση της Άνεξαρτησίας ή Άυτονομησης του Πόντου.

Οι Τούρκοι πέφτουν από τήν άπελπισία στην προσδοκία και αντίστροφα. Πότε άπειλούσαν, πότε λούφαζαν...

Έχομε κι' έξομολογήσεις.

Στό μεταξύ δέν έλειπαν εκείνοι που σε πλησίαζαν και ξεμυστηρευόντουσαν: «Δέν βαρύνεσαι. Τί, τάχα, είμαστε κι' έμεις; Προχτεστικοί χριστιανοί Έλληνες. Θ' αλλάξουμε θρησκεία κι' όλα θά πάνε καλά!»

Πολιτική έπιφυλακτικότητα.

Ό πόθος της Έθνικής Άνεξαρτησίας ήτανε ζωηρότατος στο Έλληνικό στοιχείο του τόπου. Είχε καταντήσει μάλιστα ψύχωση και νεύρωση ή ίδρυση ενός όπωσδήποτε Έλεύτερου Πόντου, ίδιως από τους κατατρογμούς, τές ταλαιπωρίες και τήν κυνική του καταδίκη που είδε από τó Έπίσημο Κράτος στο διάστημα του Πολέμου 1914-18.

* Συνέχεια από τó π...

Μαστροπούλ' (τό). Χωρίον ἔρημον καὶ πρὸ 40 ἐτῶν κατοικήσιμον μὲ 30 οἰκ. ὁμογενῶν καὶ ναὸν τοῦ Ἁγ. Γεωργίου ἐν τῷ π. Λερίου.

Μακρία (τά). Χωρίον ὁμογενὲς μὲ 40 ὁμ. οἰκογενείας ἐν τῷ π. Λερίου καὶ ναὸν Ἁγ. Γρηγόριος ὁ Νεοκαισαρείας.

Ματέν' (Σάντας). Μεταλλεῖον σιδηροῦχον μὲ ὑπόγειον δίοδον τοῦ π. Ὑαμπόλεως εἰς τὰ ὄρια Σάντας καὶ Ἀγριδίου.

Μανδρία (τά) τῆς Ἰμέρας, μία ἐνορία αὐτῆς εἰς ἡμίσειαν ὥραν μακρὰν τοῦ κέντρου μὲ 15 οἰκογενείας καὶ ἐν κολιάδι εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ ὄρους Κινδυνάρ' μὲ ναοὺς τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, Ἁγ. Γρηγορίου καὶ Ἁγ. Κωνσταντίνου. Ἄλλοτε εἶχεν 80 οἶκον.

Μαντρία (τά) ἢ τὰ Παλά Μαντρία. Ὡς γνωρίζεται ὑπὸ τῶν κατοικῶν τοῦ ποταμοῦ Κρώμνης καὶ Ἰμέρας κατὰ παραφθορὰν τὰ Παλαιὰ Μανδρία, ἅπερ ἔκειντο ὀλίγον βορειότερον τοῦ χωρίου καὶ συνακίσθησαν τὰ νέα μὲ τὴν ὀνομασίαν Μαντρία ἢ Παλά Μαντρία. Ἀποτελεῖτο ἐκ 4 ἐνοριῶν καὶ τοῦ Ἀρναούτ-κιοῖ. ἔχει ναὸν τῶν Ἀπ. Πέτρου καὶ Παύλου. Τὰ Μαντρία συνακίσθησαν ἐξ οἰκογενειῶν ἐλθουσῶν ἐκ Σουρμεῶν εὐθὺς μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τραπεζοῦντος ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῆς οἰκογενείας τῶν Ξαντίνων, ἧς ὁ ἀρχηγὸς ἐγένετο γενάρχης τῆς ἐν Μανδρίοις καὶ ἐν Χαλδίᾳ ἐθνοπρεπῶς ἐργασθείσης οἰκογ. τῶν Ξαντίνων, προγόνων τοῦ διαπρεποῦς καὶ ρέκτου Μητροπολίτου Θεοδοσιουπόλεως Παΐσιου Γερασιμίδου καὶ τοῦ Π' Ἰωάν. Παπαδοπούλου. Περὶ Μανδριῶν συνέγραψε ὠραίαν μονογραφίαν καὶ ἐξέδωκεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1938 ὁ ἐκ Μανδριῶν ἱατρός Κωνσταντίνος Ἱεροκλῆς, ἀδελφὸς τοῦ ὡς ἄνω Μητροπολίτου.

Μαγαράχανιν (τό). Εἰς ἡμισείας ὥρας ἀπόστασιν τῶν Πέντε-Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀργυρουπόλεως κεῖται βαθὺ σπήλαιον καὶ πλησίον γεφύρας τοῦ π. Κάνεως, κλεισθὲν ἐν μέρει ὑπὸ τῶν τελεμάτων τοῦ ποταμοῦ καὶ ὅπερ πρὸ χρόνων ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς πανδοχεῖον τῶν καραβανίων. Εἰς ἐνός τετάρτου ἀπόστασιν ὑπάρχει παρὰ τὰ Χάραβα Χανλαρὶ καὶ ὑπερθεῖν αὐτοῦ ἐξφωγραφισμένον ναΐδιον φέρον τὴν χρονολογίαν ἄχου' (1678) καὶ πλεῖστα ὀνόματα ἐπὶ τῶν τοίχων μεταλλουργῶν καὶ ἐπισήμων οἰκογενειῶν τῆς Ἀργυρουπόλεως, ὡς Ζουντουράντων, Γρηγοράντων, Σερπέκ, Γαλτσάντων, Μαρουλάντων, Ζυβαρίωνος, Κακουλάντων καὶ ἄλλων. Τὸν ναὸν τοῦτον ἐπισκέφθη χάριν ἱστορικῶν μελετῶν τὸ 1898 ὁ Ἀρχιερ. Ἐπίτροπος Χαλδίας Προϋθιερεὺς Οἰκ. Ἀθῶν. Σουμελίδης καὶ ὁ Δημ. Ἀποστολίδης καὶ ἐγὼ τὸ 1910 μετὰ τοῦ ἐν Κιλκίς φίλου συμπατριώτου Ἐπαμ. Σ. Σωτηριάδου δικηγόρου καὶ ἤδη βουλευτοῦ.

Μαυρολίθ' (τό). Χωρίον τῶν Χερροϊάνων εἰς τοὺς πρόποδας μέλανος βράχου, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα, μὲ 60 γεωργικὰς οἰκογε-

νείας καὶ ναὸν τῆς Μεταμορφώσεως. Εἰς ταύτην μετώκησεν ἐκ τοῦ χωρίου Κανάκ τῆς Δερραίνης ἡ διαπρεπὴς οἰκογένεια τῶν Παλατatzίδων.

Μαντζάντων (τό). Ἐκ τῶν μεγαλυτέρων ἐνοριῶν τῆς Κρώμνης μὲ 70 ὁμ. οἰκογενείας, ναὸν τῆς Θεοτόκου πρὸς βορρᾶν τοῦ Σιαμανάντων καὶ ὑψηλότερον κειμένη. Ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰς ἐνορίας Ἄνω Μαντζάντων, Μουρατάντων, Τσερκεζάντων καὶ Καλλιστράντων.

Μεσοχώρ' (τό), ἦτοι μέσον χωρίον μεταξὺ τῶν ἐνοριῶν Κωδωνᾶ καὶ Μαρτίν' τοῦ Δεμρτσῆκιοῦ μὲ 45 οἰκ. καὶ ναὸν Ἁγ. Νικολάου.

Μέτσελ' (τό). Νῦν τουρκ. χωρίον καὶ πρὸ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῶν Τούρκων ἐν τῷ Πόντῳ, ἦτο ἔδρα τῆς ἐπισκοπῆς Ἀχαΐας (κ. Κελκέτ') μὲ ἐρεΐπια παρεκκλησιῶν.

Μετζήτσα (τά). Παράχιον τῆς Κρώμνης ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Κρώμνης μονῆς Σουμμελά, ὅπου τὸ θέρος ἀνήρχοντο καὶ Κρωμναῖοι καὶ Τραπεζοῦντιοὶ πρὸς παραθερισμόν. Ἀπεθανάτισθη εἰς τὰ Κρωμέτικα τραγοῦδια.

Μισαλᾶ (ἦ). Κοιλὰς εἰς δεκάλεπτον ἀπόστασιν τῆς Ἀργυρουπόλεως ἐντὸς δύο ὁρέων καὶ δύο ρυακίων καὶ τόπος ἀναψυχῆς. Ἐξ αὐτοῦ διέρχεται καὶ τὸ ὑδραγωγεῖον τῆς ἐνορίας «Παναγία» τῆς πόλεως, ἀρχόμενον ἀπὸ τὸ Ὀρτά-πογαρῖν. Ἐπ' αὐτοῦ ὑπῆρχον καὶ τὰ νεκροταφεῖα τῶν Ὀθωμανῶν. ἐξ οὗ καὶ ἡ παροιμία: «νὰ χ... πού κεῖται σὴν Μισαλᾶ».

Μέζιτσε (ἦ). Μία ἐνορία τοῦ χωρίου Κιούτλια μὲ 6 οἶκον.

Μέζιτσε (ἦ). Χωρίον τῶν Χερροϊάνων μὲ 15 οἰκογενείας ἀπὸ 45 ἄλλοτε. Νῦν ἔρημον, ὡς μεταναστευσάντων τῶν κατοικῶν εἰς Ρωσσίαν μετὰ τὸ 1878.

Μόξιφα (ἦ). Χωρίον ἀπέχον τῆς Ἀργυρουπόλεως 2 ὥρας περίπου ἐπὶ ὄροπεδίου. Ἐκ τῶν ὁμογενῶν κατοικῶν αὐτῆς ἄλλοι κατήλθον εἰς τὴν Ἀργυρουπόλιν, ἄλλοι εἰς Ἄτραν καὶ ἄλλοι μετέβησαν εἰς Ρωσσίαν καὶ ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ Τούρκοι ἐκ Χάσκιοῦ. ἔχει ναὸν τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, διατηρούμενον ἀνέπαφον καὶ ὑπὸ τῶν Τούρκων. Περιήφημον ἦτο τὸ βούτυρον τῆς Μόξιφας διὰ τὴν γλωρίδα τοῦ τόπου.

Μουσουλῆ (ἦ). Μία ἐνορία τῆς Χάκαξας μὲ 18 ὁμογενεῖς οἰκογενείας.

Μολαλῆ ἢ Μολαλάντων ἐκ τοῦ δικίστου Μολᾶ Ἀλῆ, χωρίον ἐν τῇ περιοχῇ Γιαγλίδερης μὲ 8 οἶκον. καὶ ναὸν Ἁγ. Θεοδώρου.

Μουσάντων (τό). Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ποταμοῦ μὲ 5 οἶκον. καὶ ναὸν Ἁγ. Γεωργίου.

Μουσκενάντων (τό). Μία ἐκ τῶν ἐνοριῶν τοῦ Ἀμβρικάντων μὲ 15 οἰκ. καὶ ναὸν τῆς Θεοτόκου.

(Συνεχίζεται)

ΕΘΝΙΚΟ ΜΟΙΡΟΛΟΓΙ ΚΕΡΑΣΟΥΝΤΑΣ (*)

Ἀπόδοση ΝΙΚΟΥ ΑΠΑΤΣΙΔΗ

- 1 Σήμερα ψάλλουν ἐκκλησιᾶς κι ὅλα τὰ μοναστήρια ψάλλει καὶ ἡ Ἁγία-Σοφία τὸ μέγα μοναστήρι
Μὲ δεκαχτὼ ἀρχιερεῖς κ' ἐξήντα δυὸ παπάδες
[Ψάλλει δεξιὰ ὁ βασιλιάς, ζερβὰ ὁ πατριάρχης
- 5 ψάλλουνε τὸ χερουβικὸ καὶ τ' ἄξιον ἔστιν ὡς...
Φωνὴ ἠκούσθη ἐξ οὐρανοῦ κι ἀπ' ἀρχαγγέλου στόμα...]

Μάνα υἱὸν ἐστόλιζε Σαββάτο τὴν ἡμέραν
Τὴν Κυριακὴ καὶ τὸ πρωτὶ ἔχει ἄτονα καὶ πάγει.

- 10 Σὰν τ' ἄκουσε ἡ ἐκκλησιά ὀρνει τὰ κεραμίδια,
Σὰν τ' ἄκουσε κ' ἡ καλογορᾶ ἐσφάλιξεν τὲς πόρτες.
—Μάνα, γιὰ φέρτε με παπᾶ, γιὰ φέρτε με καὶ διάκο,
Γιὰ φέρτε με πνευματικὸ νὰ πῶ τὲς ἁμαρτίες μου.
—Υἱέ μ', ἐγὼ εἶμαι ὁ παπᾶς, ἐγὼ εἶμαι κι ὁ διάκος.
Ἐγὼ εἶμ' ὁ πνευματικὸς πὲς μου τὲς ἁμαρτίες σου.
- 15 —Ξεύρεις, μάνα μ', ντὲς ἔρχομενον κι ἀπὸ τῆ Βαβυλώνα,
Μᾶς ἔπιασεν ἀπὺς βοριάς καὶ σταυρωτὸ χαλάζι
Κι ὅλ' ἔδωσαν τοῖς μαύρους τους σὲ βάιο κλωνάρι.
Κ' ἐγὼ ἔδεσα τὸν μαῦρο μου σὲ μιᾶς κόρης μνημόρι.
Ὁ μαῦρος μου ἦταν τρελλός, τρελλὸς δαιμονισμένος,
- 20 Ἐκεῖ πού ποδοχτύπας ἐνοῖεν τὸ μνημόρι.
Μέσα κόρη κοιμότανε τριήμερον θαμένη,
Ἐβάστανεν στὰ χέρια της σταυρὸ χαριτωμένο.
Ὅλ' ἔσκυψαν καὶ φίλησαν σταυρὸ χαριτωμένο.
Κ' ἐγὼ ἔσκυψα καὶ φίλησα δυὸ χεῖλια μαραμένα.
- 25 —Υἱέ μ', νὰ πᾶς στ' ἀνάθεμα, ὀπίσ' νὰ μὴ γυρίσεις!...

ΔΙΣΤΙΧΑ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΣΤΑΥΡΙ

Συλλογὴ τοῦ κ. (Δ.Κ.Π.) ΣΤΑΥΡΙΩΤΗ

Δύο φορὰς ἐρρώστεσα, τ' ἔναν πολλὰ βαρέα
ἔφεχα κάποτε συχνὰ καὶ κάποτε ἀραῖα.
Δύο φορὰς ἐχάλασες τ' ἔρημον τὴν καρδιά μ'
ἀτώρ' ἄλλο κ' ἰχίται, νὰ ἔης τὴν ἁμαρτία μ'.

645 Δύο ὥρας ἐγέντοτε σὴν πόρτα σ' ἀναμένω
ἄνοιξον κ' ἔπαρ' με ἀπέσ' ὀξωκά μ' ἄπομένο.
Δώδεκα μῆνας κάμαση, δώδεκα μῆνας κόποι,
ὄλα ἐπήγαν ναφιλᾶν σ' αὐτοῦ τ' ἀγροτόπι.

(*) Σ. τ. Δ.—Πρόκειται ἀσφαλῶς γιὰ δυὸ τραγοῦδια. Οἱ πρῶτοι τρεῖς στίχοι, μαζί μὲ τὸν 90 καὶ 100, ἀνήκουνε στὸ ἐθνικὸ μοιρολόγι. Λείπουν οἱ ἄλλοι στίχοι γιὰ νὰ ολοκληρωθεῖ τὸ τραγοῦδι, πού τὸ σύνθεσε ὁ λαϊκὸς τραγουδιστὴς γιὰ τὸ πάρσιον τῆς Πόλης. Ὁ 4ος, 5ος καὶ 6ος στίχος προστέθηκαν ἀπὸ τὸ Σ. Κερά κατὰ τὴν ἐκτέλεση τοῦ τραγοῦδιού, ὅπως ἀναφέρομε σὲ ἄλλη σελίδα, κατὰ τὸ ἐθνικὸ μνημόσυνο τῆς 28-5-46. Οἱ λοιποὶ στίχοι ἀνήκουνε πρόδηλα σὲ ἄλλο τραγοῦδι. Ὁ συσφυρισμὸς αὐτὸς εἶναι συνηθισμένος στὰ λαϊκὰ τραγοῦδια, προπαντὸς στὰ καλιὰ. Ἐναπόκειται ἐποῦς Κερασουντίους καὶ ἐπιστάμονες Λαογράφους κ' ἀποκαταστήσουν καὶ τὰ δυὸ τραγοῦδια. Τὴ μουσικὴ τοῦ ἐθνικοῦ μοιρολογίου βλέπε στὴ σελίδα 525.

Δώδεκα νομάτ' ἄγγελοι, ἔρθαν τὴν ψή μ' νὰ παίρ'νε.
 *κ' ἐπόρεσαν νὰ παίρ'ν ἄτο, σὸν Θεὸν ντό θὰ φέρ'νε ;
 Δώδεκα χρόνα ξενιτὰ, λάσκεισαι σύρτα-φέρτα
 κ' ἐγὼ ἢ μάρσα κι ἄχαρος, ἐγράφτ' ἀπὸς' σὰ θέρ'τα.
 Δώδεκα χρόνα λάσκουμαι γαρίπ'ς σὰ ξενιτείας
 σ' ἀτόσον καιρὸν *κ' ἴσαξες ἀκομὰν τὴν καρδία σ'.
 650 Δώδεκα χρόνα λάσκουμαι, σὴ [Ματσούκαν] μερέαν
 καὶ τόπον *κ' ἦρα ἀκομὰν, νὰ γουρεύω φωλέαν.

Ε'

Ἐβγαίντς καὶ σαλινεύκεσαι, τβαλούμα νὰ πουλῆς με
 πολλὰ κομὰν θὰ κλώδεκσαι καὶ πολλὰ θὰ τερῆς με.
 Ἐβγαίνω, γουρουλεύκουμαι, ἄμον πεσλιν κροσόπον
 φαροφατορά νὰ βγαίν' ἢ ψή μ' σὸ κάθουμαι τὸν τόπον.
 Ἐβγαλ' τ' ἄσπρον τὴν τόχα σου καὶ φόρ' τὸ γερανέον
 ἀτόσον κι ἄλλο θὰ μαεῦς τὸ παλληκάρ' τὸ νέον.
 Ἐβγα, στὰ καὶ καλάτδεσον κι ἄς φαίνεται τὸ στόμα σ'
 παδκείντο εἶμαι δάβολος γιὰ νὰ παίρω τὸ χρῶμα σ' ;
 655 Ἐβρούκωσαν τ' ὀμμάτοπα μ' καὶ ἔτρεξαν τὰ δάκρυα μ'
 γιὰτὶ ἐντόκανε σὸ νοῦ μ', ἔναν, ἔναν τὰ τέρτα μ'.
 Ἐβράδυνεν ὁ βραδαρνόν, γιὰ ἄσπον τὸ λιχναρί
 γιὰ νὰ ἐλέπω κ' ἔρχουμαι ἀπάν' σ' ἐσὸν τ' ἰχναρί.
 Ἐγ' ἀγαπῶ τὸ γιοσμαλοῦκ', κ' ἐσ' ἀγαπᾶς τ' ἰλβάνι
 τ' ἰλβάνα καὶ τὸ γιοσμαλοῦκ', γουρεύ'νε τὴν σεβτάν-ι.
 Ἐγ' ἀδὰ σὸν κόσμον ἀπάν', παντέρημος εὐρέθα
 βλαστήμεσα καὶ βλαστημῶ, τὴν ὄραν ντ' ἐγενέθα.
 Ἐγάπεσα μελαχρονήν, ἄμα πολλὰ *κομπῶθα
 ἔν' μυταροῦ καὶ ἄδκεμος, ἔθασις ἐστραβῶθα.
 660 Ἐγέντονε σὴ φυλακὴν κείμαι ἀτόσα χρόνα
 Χριστέ μ', ἔπαρ' τ' ἐμὸν τὴν ψῆν, γλύτωσο μ' ἄσ' σὰ πόνα.
 Ἐγέντον τὸ σεφερπεῖλουκ', τὰ στρατάς ἐκλειδώθαν
 π' ἐπήγανε σὸν πόλεμον, οἱ περισοῖ *σοκοῦθαν.
 Ἐγέρασα καὶ *κ' ἔγρασα ἔναν κιαζίν ζουπουνας
 κι ἀτῶρα ἄσ' τ' ἐγέρασα, ντό θ' εὐτάω τὴ γούναν ;
 *Ἐγχες με ἔναν πελᾶν—πάν' τ' ἀμάκια σ' ναφιλᾶν
 ἀτέν ξάι *κι θέλ' ἀτέν—ἔπαρ' *τεν καὶ δέβα πλάν.
 Ἐγνώρτ' ἀτῶρα τὸν κόσμον θὰ χαίρουμαι ἐγώ-ι
 κι ὁ Χάρον θέλ' νὰ παίρ' τὴν ψή μ' καὶ *κι ἀφήν' με νὰ ζῶ-ι.
 665 Ἐγόμεωσαν τὸ δίσκακο μ', τρία κόττα κοκκία
 καὶ πῶς νὰ κοβαλῶ ἄτο, ἐπίασε μ' ὀκνία !
 Ἐγόρασα ἔναν βραχάλ' κ' ἐχάοτσα *το τὴν Τόλαν
 τὰ μυστικά ντό εἶπε με, γομῶν'νε ἔναν κόλλαν.
 Ἐγόρασα τὴν κάλη μου, ἔναν χρυσὸν σταυρόν-ι
 θὰ βάλλ' ἄτο σὴ γούλαν ἄτ'ς, κι ἀτέναν θὰ λαρώνη.
 Ἐγούρεψα καὶ τὸ τραπέζ' παιδία ἀναμέστε
 ἄς φέρω σας καὶ τὸ ρακίν κ' ἐπεκί ἀρχινέστε.
 Ἐγούρεψα καὶ τὸ τραπέζ' παιδάντ' ὀρίστε φάτε
 ὁ δρόμον ἔσουν ἔν' πολλὰ, πεινασμέν' πῶς θὰ πάτε ;
 670 Ἐγούρεψα καὶ τὸ τραπέζ' παιδία, ὀρίστε, φάτε,
 τζιμπουῦδα ὄσον θέλετε, καβγάδες ξάι μ' εὐτάτε.
 Ἐγούρεψα καὶ τὸ τραπέζ' τιδέν ἀπάν' *κι θέκω
 ἐπέρες με σὴν καλατζήν, ἐδάδεψα καὶ στέκω.
 Ἐγούρεψαμε τὸ τραπέζ' ρακίν πα πολλὰ φέρτε
 ἐμέντσα καὶ τὸν [Στυλιανόν] νὰ παίρ' τὴ λύραν κ' ἔρται.

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΝΕΚΡΟΥ ΑΔΕΛΦΟΥ(*)

ΣΤΙΣ ΠΟΝΤΙΑΚΕΣ ΠΑΡΑΛΛΑΓΕΣ

Τοῦ Γ. ΣΟΥΜΕΛΙΔΗ

*Ἡ φίλη «Νέα Ἐστία» σὲ προηγούμενα (ἀρ. 394, 406, 408, 411) τεύχη τῆς ἐδημοσί-
 ευσε παρατηρήσεις τοῦ Γιάννη Βλαχογιάννη
 καὶ τοῦ κ. Μιχαηλίδου-Νοάρου γιὰ τὸ τρα-
 γούδι τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ «τὸ πὶο βαθύ-
 πνοο καὶ ἐξαισιο ποιητικὸ δημιούργημα τοῦ
 Ἑλληνικοῦ λαοῦ». Ἐπειδὴ στίς συζητήσεις
 αὐτὲς καὶ σὲ προηγούμενες γενικὰ συζητή-
 σεις δὲ δόθηκε ἢ προσοχὴ πού ἄξιζε στίς
 ποντιακὲς παραλλαγὲς τοῦ ἄσματος, πού πα-
 ρουσιάζουν οὐσιώδεις, ριζικὲς διαφορὲς, πα-
 ραβαλλόμενες πρὸς ὅλες τὶς ἄλλες, θέτω
 τὶς παρακάτω παρατηρήσεις ὑπόψιν ἐκείνων
 πού ἐνδιαφέρονται γιὰ τὰ δημοτικὰ μας
 τραγούδια.

Ποντιακὲς παραλλαγὲς τοῦ Νεκροῦ ἀδελ-
 φοῦ ἔχομε 1) τοῦ Σάββα Ἰωαννίδου εἰς τὴν
 Ἱστορίαν Τραπεζοῦντος 1871, τὴν περιέλαβε
 στὴ συλλογὴ τοῦ ὁ Ν. Πολίτης (Δελτίον Ἰστ.
 καὶ Ἐθνολ. Ἐταιρείας 1885 (B) πού ἀνα-
 δημοσιεύτηκε στὸ Ἄρχεῖον Πόντου) τόμ.
 ΙΑ' σελ. 27 (θὰ τὴν ἀναφέρω ὡς Α) 2) ἐτέ-
 ρα στὸν αὐτὸν τόμον τοῦ Ἀρχείου σελ. 25
 (B) 3) τοῦ Μελανοφοῦδη (Ἡ ἐν Πόντῳ Ἑλ-
 ληνικὴ Γλῶσσα Βατοῦμ) Γ. 4) τοῦ Γ. Καν-
 δηλάπη Λαογραφίας τόμ. Η' καὶ 5) τρεῖς
 ἄλλες ἀνέκδοτες, πού θὰ δημοσιευθοῦν προ-
 σεχῶς στὸν ΙΒ' τόμον τοῦ Ἀρχείου Πόν-
 τῶ. Οἱ διαφορὲς πού παρουσιάζουν οἱ πον-
 τιακὲς παραλλαγὲς εἶναι οἱ ἑξῆς :

1. Μιὰ μάννα, πού ἔχασε τ' ἀγόρια τῆς
 ἀπὸ ξαφνικὸ θανατικὸ κι ἔμεινε μόνη «σὰ ν
 καλαμιά στὸν κάμπο», κλαίει, «που-
 πουλομα διέται» ἀνασπᾶ τὰ μάρ-
 μαρα» σὸ μνημα τοῦ μικροῦ τῆς γιοῦ,
 τοῦ Κωνσταντίνου, πού πάντρεψε στὰ ξένα
 τὴ μοναχοκόρη τῆς, ἐκατομίζει ἀναθέματα
 καὶ ἄγριες κατάρεις ἐνά μὴ σὲ φάη τὸ
 χῶμα, νὰ μὴ σὲ λυώση ἢ πλάκα»,
 «πέτρα νὰ γίνῃ ὁ Κωσταντής, λι-
 θάρι νὰ μὴ λυώση», τὴν πίσσα νὰ
 *χη ὁ Κωσταντής» κ.τ.τ. Καὶ ἄπ' τὴν
 κατὰρα καὶ τὸ μυριοανθέμα ὁ νεκρὸς δὲν
 εὔρισκε ἡσυχία στὸν τάφο καὶ βρυκολάκισσε
 «τ' ἀνάθεμα τὸν ἔβγαλε μέσ' ἀπ'
 τὸ κιβούρι».

Ἀλλὰ γιὰτὶ ἡ ἀγανάκτηση αὐτὴ καὶ ἡ
 καταφορὰ κατὰ τοῦ Κωσταντῆ ; Ποιὰ εἶναι
 ἡ ἐνοχὴ του ; Ὁρκίστηκε νὰ φέρῃ τὴν ἀ-
 δελφή του στὴν μάννα, ἀν παρουσιασθῆ
 ἀνάγκη, ἀλλὰ τὸν πῆρε τὸ θανατικὸ καὶ
 δὲν πρόφτασε νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ὑπόσχεσὴ
 του. Ἐπιτρέπεται γι' αὐτὸ νὰ τὸν χαρακτη-
 ρίσουμε—ὅπως τὸν χαρακτηρίζουν ὅλοι ὄσοι
 ἐρμηνεύουν τὸ ποίημα—«ἐπίορκον», «ἀ-
 σεβῆ», «ὄτι ἔκανε ψεύτικον ὄρ-
 κον», «ὄτι ἐπάτησε τὸν ὄρκο του»;

(*) Σ. τ. Α.—Ἀναδημοσιεύθηκε ἀπὸ τὸ περιοδικὸ
 «Νέα Ἐστία» τῆς 1-2-46 (τεύχος 446) τὴν παρακάτω
 μελέτη τοῦ συνεργάτη μας Γ. Σουμελίδη γιὰ τοὺς
 ἀναγνώστες μας καὶ γιὰ νὰ ἔπαρχει καταχωρημένη
 καὶ σὲ Ποντιακὸ λαογραφικὸ περιοδικό.

Ὁ κ. Μ. Νοάρου (Ν. Ἐστία τ. 406) γιὰ νὰ
 κολάσῃ κάπως τὸ πρᾶγμα λέγει ὅτι «ἡ κα-
 τὰρα τῆς μάννας εἶναι πῶς πολλὴ γιὰ φοβέρα
 καὶ σπαραχτικὴ ὑπόμνηση γιὰ τὸ τάξιμο τοῦ
 Κ. παρὰ ἀληθινὸ μῖσος. Ἡ μάννα πιστεύει
 στὰ βάθη τῆς ψυχῆς τῆς πῶς ὁ Κ. καὶ πε-
 θανένος θὰ φυλάξει τὴν ὑπόσχεσὴ του καὶ
 θὰ δεῖξει τὴν ἀγάπη του φέροντας πίσω
 τὴν κόρη τῆς.»—Αὐτὰ εἶναι ἀστήρικτα. Καὶ
 πολὺ περισσότερο τὰ παρακάτω : «Μὲ ὑψη-
 λὴ συναισθησὴ τοῦ καθήκοντός του, μὲ ὑψι-
 κὴ βαθεῖα στοργὴ τρέχει νὰ ἐκτελέσει τὴν
 ἐπιθυμία τῆς μάννας του.»—Ποιός ; ὁ νε-
 κρὸς ἀπὸ τὸν κάτω κόσμος !

Οἱ ποντιακὲς παραλλαγὲς δὲν παρουσιάζουν
 τέτοια μάννα μὲ ἀναθέματα καὶ κα-
 τάρεις. Οἱ «καλομάννες» τοῦ Πόντου πού σὲ
 ἄλλα τραγούδια τραγουδᾶνε :

ποῖος μάννα ἐγέννεσεν κ'
 ἔρνεθεν τὸ παιδί ν τῆς
 (ποῖα μάννα ἐγέννησε κ' ἀρνῆθηκε τὸ παιδί
 τῆς) δὲν μπορούσαν νὰ φανταστοῦν τέτια
 μάννα. Γι' αὐτὸ ἡ βᾶση τοῦ τραγουδιοῦ ἐδῶ
 εἶναι ἄλλη, εἶναι ὁ ὄρκος ὁ ἀνεκπλήρωτος.
 Ὁ Κωσταντῆς ὀρκίστηκε καὶ δὲν πρόφτασε
 νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν ὄρκο του «ἐπέμ'νε ν
 ὄρκισμένος» «ἐπῆγεν ὀμνισμέν-
 νος»;

χρεώστης ὄχι στὴ μάννα, ἀλλὰ στὰ ἱερά πού
 ἐπικαλέστηκε. Γι' αὐτὸ δὲν τὸν δέχεται τὸ
 μνημα.

Ὁ Κωσταντίνον ὁ καλὸν ἀ-
 φκὰ γῆς *κ' ἐνεπέμ'νε ν, ἀτὸν
 ἢ γῆ *κ' ἐδέχτηκε ν (Α) (δὲν ἔμεινε
 κάτω στὴ γῆ, αὐτὸν ἢ γῆ δὲν τὸν ἐδέχτηκε)
 κι ἄτον ἢ *κ' ἐδέχεται, κι ἄ-
 τὸν καποῦλ' *κ' εὐτάει (B) Τὸ
 καταράστηκε ὁ ἴδιος λέγοντας στὴν ἀδελφῆ
 μὲ ὄρκο *κ' ἐσὲν ἄν κι φέρω σε,
 τὸ χῶμα νὰ μὴ τρώει με.

Εἶναι λοιπὸν ἕνας ἀδικημένος, ἕνας δυστυ-
 χῆς, γιὰ νὰ ἡσυχάσῃ πρέπει νὰ ἐκπληρωθῆ
 ὁ ὄρκος. Ἡ μάννα κλαίει τὸ χαμὸ τῶν ἄλ-
 λων, τὸν Κωσταντῆ, θαρρεῖς, γιὰ τὴ συμ-
 φορὰ του.

Κλαίει ἡ μάννα τοὺς ἐφτά,
 κλαίει καὶ τὸν Κωσταντίνον,
 π' ἐπῆρεν ὄρκον καὶ ὄμοσαν
 κ' ἐπῆγεν ὀμνισμένος, Α (Α)
 Γιουκα μου, Κωσταντίνε μου,
 γιουκα μου χαίλεμένε, πού
 ἐν' ὁ ὄρκος πού κανες, τὸν
 ὄρκον πού ἐπῆρες ; Γι' αὐτὸ ἡ
 παραλλαγὴ Α τελειώνει μὲ τὴν ἐκπλήρωσιν
 τοῦ ὄρκου. Φτάνουν στὴν πόρτα τοῦ Ἀί-
 γεώγη καὶ ὁ Κ. δὶτὸν Ἀϊγιώρ' τὸ
 ἄλογον, τὴν Παναγιάν τὴν
 σέλαν καὶ τὸν ποιητὴν τὸ
 πνοῖν κ' ἐκείνος ἐξυπνόισεν,
 παρέδωσε δηλαδὴ τὴν πνοήν του καὶ ἡσύ-
 χασε. Τὸ τραγούδι ἐνδιαφερόταν γι' αὐτὸ

ΣΠΙΤΙΚΑ, ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ & ΣΧΟΛΙΚΑ ΕΠΙΠΛΑ ΤΩΝ ΣΑΝΤΑΙΩΝ (*)

Του ΜΙΛΤ. ΝΥΜΦΟΠΟΥΛΟΥ

α'. Μπακιρένια.

1) Μαστραπά (ή). Ποτήρι του νερού. Κυριαρχούσε στον Πόντο σε όλο τον μεσαίωνα. Και τα Ακριτικά μας τραγούδια εξυμνούν την μαστραπά. «Έχτυπεσεν την μαστραπάν κι έγνέφιξεν ο Δράκων».

2) Σταμνίν (τό). Στάμνα. Ήταν νερόσκειο αρκετά μεγάλο και απαραίτητο για τη Σάντα, γιατί εξ αιτίας της παγωνιάς δε μπορούσαμε το χειμώνα να μεταχειρισθούμε λαγήνες για το νερό.

3) Κουκούμ' (τό) μικρή στάμνα. Χρησίμευε για νερόσκειο και για να βράσουμε τσάι.

4) Θυμαντόν (τό). Θυματό. Όλες οι νοικοκυραίες οικογένειες είχαν το έπιπλο αυτό, και μ' αυτό θυμιάζανε τις εικόνες του εικονοστασίου και το σπίτι δλόκληρο σε κάθε γιορτή. Τα θυμιατά των εκκλησιών μας ήταν μερικές φορές και άσημνα, και είχαν τα κουνουνάκια που σου νανούριζαν τ' αυτό τη στιγμή που θύμιαζε ο παπάς.

5) Πατινόζ' (τό). Δίσκος όπου τοποθετούσαμε τα φλυτζάνια του καφέ, του ρακιού και του κρασιού.

α'. Ξυλένια.

6) Βαρέλ' (τό). Έπιπλο μικρό και κομψό, απαραίτητο για να φυλάξουμε σ' αυτό το βούτυρο της χρονιάς.

7) Κρασοβάρελον (τό). Μεγάλο και βαρύ έπιπλο, που το χρησιμοποιούσαν μόνο οι ταβερνιάρηδες.

8) Κοβλάκ' (τό). Είδος κοντού βαρελιού με καπάκι, απαραίτητο για να φυλάξουμε σ' αυτό και βούτυρο, και μηζήθρα κι άλλα γαλακτερά.

9) Γαβάνα (ή). Μικρό σκεύος ξύλινο, όπου βάζαμε βούτυρο για να φάμε στις εκδρομές.

10) Καρσάν' (τό). Πολύ άνοιχτο έπιπλο, ξύλινο μονοκόμματο, απαραίτητο για να βάζουμε το γάλα και να το αφήσουμε εκτεθειμένο στον αέρα ως 12 ώρες για να μαζευτεί επάνω το καϊμάκι (άνθόγαλα).

11) Κενέσ' (τό). Έπιπλο μικρό ξύλινο με χερουλί και μιά τρυπίτσα στη μέση. Χρησίμευε για να ξεχύνεται το άπαχο γάλα απ' την τρυπίτσα και να μείνει μέσα στο κενέσ' το καϊμάκι, που το χτυπούσαμε και βγάζαμε το βούτυρο.

12) Ξυλάγκ' (τό). Ξυλένιο άγγεϊο. Δρουβάνι. Έπιπλο ξύλινο μακρουλό και κυλινδρικό, με μεγάλη τρύπα στη μέση. Χρησίμευε για να χτυπήσουμε το καϊμάκι και να το μετατρέψουμε σε βούτυρο.

13) Τδορτανοχάρτωμαν (ή). Δεπτό και

πλατύ σανίδι, όπου τοποθετούσαμε τδορτάνα (βόλους από διύλισμένο πηκτό γιαούρτι) εκτεθειμένα για πολλές μέρες στον αέρα για να ξεραθούν. Όσπου να ξεραθούν όμως διέτρεχαν πολλούς κινδύνους από τις κάργες.

14) Τδορτανογλύστε (ή). Μικρό ξύλο σκληρό από πυξό (τομσίρι), με χερουλί από πάνω και με πελεκητά δόντια από κάτω. Το χρησιμοποιούσαμε για να τρίβουμε σκληρά και για πολλή ώρα τα τδορτάνα, και να τα μετατρέψουμε σε τδορτανότανο (πολύς τσορτανιών ξυνόγλυκος).

15) Χουλαρόν (τό). Βαθύ κουτί όπου βάζαμε τα χουλαρόρα (κουτάλια ξυλένια). Το χουλαρόν της Σάντας κατόντησε παροιμιώδες· έγκες και το χουλαρόν λέγαμε σ' εκείνον που κουβαλούσε μαζί του όλη του την οικογένεια στους γάμους, στις βαπτίσεις, κλπ.

16) Καλάθ' (τό). Το έπιπλο αυτό το απέθανάτιον οί γυναικες της Σάντας. Παντοῦ, μέσα κι έξω απ' τα σύνορα της Σάντας, οί γυναικες μας το είχαν για άχώριστο σύντροφο. Κουβαλούσαν με το καλάθι στην πλάτη βαριά φορτία, 30-40 δκάδων, μέσα στην περιοχή της Σάντας, στην Γαλλιάνα, στην Ούζη, στην Γεμουρά και στην Τραπεζούντα ακόμη. Το καλάθι εξυπηρετήσε θανάσια τις ανάγκες του φτωχόκοσμου της Σάντας. Χωρίς αυτό δεν ήταν δυνατή και νοητή ή ζωή στη Σάντα, που δεν γνώριζε τις χάρες της συγκοινωνιάς.

17) Εικονοστάτε (ή). Ντουλάπι όπου τοποθετούσαμε τις εικόνες. Η Εικονοστάτε πολλών σπιτιών ήταν χάρμα ματιών. Έβλεπες σ' αυτή επίχρυσες εικόνες της Παναγίας και του Χριστού, έβλεπες άλλες εικόνες καμωμένες από διάσημους ζωγράφους και άγιογράφους της Σάντας, όπως ήταν ο Παπά Παντελής Όράχ, ο γιός του Παπά Παντελή Κοσμάρ, ο καλόγερος Δοσίθεος, ο Παπά Θεόδωρος Όράχ, ο γιός του Πάντζος και άλλοι, έβλεπες θυμιατά με πολλή τέχνη φτιαγμένα, έβλεπες καντήλια της μόδας και απέθανάμαζες το καλαισθητικό γούστο των κατοίκων και την άφοσίωσή τους προς τη θρησκεία, τη θεοφορορητη κιβωτό του έθνους μας.

18) Εικόνας (τά). Εικόνες πολλές και καλές είχαμε στα σπίτια, με ή όμορφα των εικόνων των εκκλησιών μας δεν περιγράφεται. Όλες σχεδόν οί εκκλησίες της Σάντας είχαν πανώρες εικόνες, με οί εικόνες της εκκλησίας του Προφήτη Ηλία στοῦ Πινατάντων διακρίνονταν απ' όλες. Τις ζωγράφισε ο άγιογράφος καλόγερος Δοσίθεος Πιστοφανταός με τόσο τέχνη που μπορούσες να μετρήσης τα γένια του προφήτη Ηλία και να νομίσης πως είναι έτοι-

μος να σου μιλήση ο Προφήτης· επίσης ο Χριστός και η Παναγία έμφανίζονταν με τη φυσική τους περιβολή, με όλοζώντανη, εκφραστική φυσιογνωμία. Και οί εικόνες της εκκλησίας της Άγιας Κυριακής δεν ύπολείπονταν· ήταν άπομμήσεις βυζαντινής τέχνης, με η προσποιητή περιβολή του Χριστού και της Παναγιάς με τις βασιλικές μητρες, τα έπιχρυσα άρχιερατικά άμφια και όλα τα στολίδια τους ύποβίβαζε την άξια των εικόνων.

19) Τέμνον (τό). Τέμπλο, εικονοστάσιο. Όλα σχεδόν τα εικονοστάσια των εκκλησιών της Σάντας ήταν τοριεντά, φτιαγμένα με τέχνη μοναδική. Μεγάλη εντύπωση μας έκαναν στή μικρή μας ηλικία τα ανάγλυφα τσαμπιά των εικονοστασιών με ζωντανές τις ρώγες των σταφυλιών και τα κληματόφυλλα.

20) Ο Άρχιερατικός θρόνος και τα ανάλογια των ψαλιτών. Φτιάνονταν πολύ ψηλότερα από ταλλα στασίδια. Ο Άρχιερατικός θρόνος μάλιστα ήταν της ίδιας τέχνης με το εικονοστάσιο, και τα δύο μαζί επιδρούσαν πολύ στο θρησκευτικό συναίσθημα των Σανταίων. Λένε πως όλα τα ξυλένια ανάγλυφα του εικονοστασίου και του αρχιερατικού θρόνου όλων των εκκλησιών της Σάντας τα φτιάξανε κατά τα μέσα του ΙΘ' αιώνα οί αδελφοί Τεπετάνται που άργότερα έγκατέλειψαν τη Σάντα και μετοίκησαν στην Όλασα, όπου άγόρασαν κτήματα. Κανένας δυο απ' αυτούς μετανάστεψαν στο Σοχούμ του Καυκάσου (Μιχαηλοποίηση), όπου γνωρίσαμε τα παιδιά τους Κόσταν και Άβραάμ, που ήταν μεγάλοι πατριώτες.

21) Τό προσκυνητάρ' και ο άμβωνας. Τό προσκυνητάρι είχε σχεδόν την ίδια κατασκευή με τον Άρχιερατικό θρόνο, και ο Άμβωνας εκει ψηλά με τις σκαλωσιές του ήταν καλοφτιαγμένος. Στον Άμβωνα έδινα ζωή και χάρη οί διάκοι με την άπαγγελλα του Έθαγγελίου. Στο 1895 δόξασε τον Άμβωνα της εκκλησίας Ίσχανάντων κάποιος διάκος του Μοναστηριού της Παναγίας Σουμελά με την άγγελική άπαγγελία του Έθαγγελίου που έφερε δάκρυα στο εκκλησιαστικό.

22) Παγκάρ' (τό). Ντουλάπι καλοδουλεμένο και μεγάλο, όπου βάζαμε τα κεριά για πουίλημα. Στα πολλά του διαμερίσματα τοποθετούσαμε όχι μόνο τα κεριά και τις λαμπάδες, αλλά και το θυμίαμα, το λάδι και όλα όσα χρειάζονταν για τις εκκλησιαστικές τελετές.

23) Στασίδα (τά). Βρίσκονταν σε κάθε εκκλησία. Ήσαν κομψά, καλοδουλεμένα, κατόντησαν όμως άχρηστα γιατί οί Σανταίοι από τη μεγάλη τους προς τα θεία εύλάβεια, προτιμούσαν όλο το χρόνο και σ' όλες τις άγκλουθίες να στέκονται όρθιοι, πολλές φορές χωρίς κατέβαιναν κάτω στο πέτρινο πάτωμα με κίνδυνο να ξεπαγιάσουν κατά την διάρκεια του σκληρού Σιβηριακού χει-

μώνα της Σάντας. Όυτε αυτοί οί γέροι έννοούσαν να καθίσουν στα στασίδια, ούτε και στα γήπια έπιτραπόταν να κάθουν. Όσον άφορά το ξεπάγιασμα έχομε να πούμε πως πολλές φορές έμεις οί ίδιοι κινδυνέψαμε, γιατί κοντά στον κακό χειμώνα είχαμε και την έλλειψη της θερμάστρας. Που μπορούσαμε όμως να μιλήσουμε για θερμάστρα; Θα μάς έπαιρναν για προτεστάνους! Όυτε και για μαγκάλι τολμήσαμε να μιλήσουμε ποτέ! Βλέπαμε από τα ανάλογια των ψαλιτών το παραδείσιο μαγκάλι των παπάδων στο ιερό, και δαιμονίζόμεσταν. Όυτε και στο ιερό τολμήσαμε να πατήσουμε ποτέ, και να ζεστάνωμε στο μαγκάλι τα ξυλασμένα απ' την παγωνιά χέρια μας! Τ' έλεπα! Στο ιερό; Άλλοίμονο! Η όργη του Θεού, του Παπα Γιάννη και της καλογηάς Καλλινίκης σαν άλλο άστροπελέκι ήθελε πέση στο κεφάλι του παραβάτη του θείου και ιεροῦ νόμου, εκείνου που θα τολμούσε να μπη στα Άγια των Άγιών, στο άδυτον, στο ιερόν, στο θυσιαστήριον! Και όλα αυτά γίνονταν μ' εύλάβεια άνυπόκριτη και με φανατισμό γνήσιο, με φανατισμό από πεποίθηση. Πίστευε ο λαός μας και δεν έρενοούσε. Η θρησκοληψία του λαού μας τον άνάγκασε να βλέπη και να μην καταλαβαίνει και τα πλέον έπουσιώδη πράγματα. Είχαμε με άλλα λόγια κοινωία πρωτόγονη, που δε μπορούσαμε να την επικρίνωμε, γιατί βλέπαμε πως ο θρησκευτικός φανατισμός του λαού μας τον έσωσε επί γενεάς γενεών απ' τον έκτουρπισμό, απ' τον έκφυλισμό.

24) Θρανία, έδρες, τραπέζια, καρέκλες, μαυροπίνακες, διδακτικά όργανα των σχολείων μας. Άς μιλήσωμε λιγάκι και για τα σχολεία μας. Τα σχολεία της Σάντας είχαν όλίγα έπιπλα και έλάχιστα διδακτικά όργανα. Τα πρώτα μας σχολικά έπιπλα ήταν τα θρανία, που ήταν πολύ ακατάλληλα και άνθυγεινά. Πρώτα πρώτα ήταν μεγάλα, και χωρούσαν 6-8 μαθητές, και κάποτε 10. Έπειτα το άκουμπιστήρι είχε μεγάλη κλίση κι άνάγκασε τα παιδιά ν' άγγίζον με τη μύτη τους το βιβλίο. Η έδρα ήταν ιδιόρρυθμη είχε 4-5 σκαλοπάτια με συνολικό ύψος 1-1,50 μέτρο. Άπ' το μεγάλο ύψος αυτό κατόπτρευε ο δάσκαλος τις κινήσεις μας σαν άλλο γεράκι, και κάτω απ' τα πόδια του είχε ένα σκοτεινό υπόγειο με καταπαχτή, που το λέγαμε φυλακή και που φιλοξενούσε κάποτε τους άδιόρθωτους. Τα τραπέζια μας ήταν κοινά τραπέζια συνηθισμένης κατασκευής. Οί μαυροπίνακες στηρίζονταν σε τριπόδες και είχαν μεγάλες διαστάσεις. Για διδακτικά όργανα ούτε λόγος· είχαμε μόνο λίγους γεωγραφικούς χάρτες και καμμιά ύδρόγειο σφαίρα, κάποτε ούτε κι αυτή. Που μουσεϊα σχολικά, που βιβλιοθήκες, που έγκαστήρια φυσικής και χημείας, κλπ. κλπ.; Τό σχολικό άρχεϊο θεωρούνταν πολυτέλεια· είχαμε μόνο έναν πρόχειρο κατάλογο για έλεγχο όλα τα άλλα βιβλία έλειπαν χωρίς να αίσθανθούμε την άνάγκη τους, και χωρίς να έν-

(*) Συνέχεια από το προηγούμενο τεύχος

διαφερθή για την ύπαρξή τους ή κοινοτική μας αρχή.

*Ας επανέλθουμε σε άλλα σπιτικά και λιπαρά επιπλα.

25) *Αμπάρ (τό). *Αποθήκη τροφίμων. *Ήταν το καλύτερο επιπλο της παλαιάς κατασκευής σπιτιών. Είχε κάτω-κάτω 2—3 μάτια (διαμερίσματα) για την έναποθήκευση των σιτηρών, και πάνω-πάνω σακκονάρια (μικρότερα διαμερίσματα) που τα χρησιμοποιούσαμε αντί για σακιά για την έναποθήκευση άλλων τροφίμων. Χρησίμευε για υπερώω των παιδιών στις τελετές των γάμων και των αρραβώνων. Στους γάμους προπαντός μαζεύονταν ένα τσοῦρμο παιδιά πάνω στο άμπάρι, κι από κει κατόπτευαν τις κινήσεις του γαμπρού, της νύφης κι όλων των καλεσμένων· ύπάρχει και η σχετική παροιμιώδης φράση: *Έγώ, ο πατέρα μ' όνταν ύπάντρεψεν, άπάν' σ' άμπάρ' εκάθουμ'!

26) Ταρέζα (τά). Ράφια για την τοποθέτηση των πιάτων.

27) Ψωμοτάρεζα (τά). Ράφια για την τοποθέτηση των ψωμιών.

28) Στόλ (τό). Λέξη ρωσική. Τραπέζι κοινό. Χρησίμευε σ' όλες μας τις ανάγκες. *Απάνω σ' αυτό γράφαμε, διαβάσαμε, τρώγαμε, χαρτοπαίζαμε, κλπ. Είχαμε και χαμηλό τραπέζι κυκλικό μονοκόμματο ή και όχι, από ξύλο όξιας με ψηλό γύρο, με καλή εμφάνιση. Το χαμηλό τραπέζι αυτό ήταν σημάδι πτώχιας, το δε ψηλό σημάδι ευμαρθείας. Στο χαμηλό τραπέζι βάζαμε κατ' απαράβατον κανόνα τα κόλλυβα των μνημοσύνων και των κηδειών.

29) Καρέκλας-σκαμνία (τά). Τις καρέκλες τις είχαμε για επιπλα πολυτελείας. *Όλες οι φτωχές οικογένειες μεταχειρίζονταν τά σκαμνία (χαμηλές πλεχτές καρέκλες). Τα τσόνα (λουρίδες ξυλένιες του πλεξιμάτος) των σκαμνίων αυτών είχαν μεγάλη άντοχη, μεγαλύτερη από τις καρέκλες της πολυτελείας. Σε μερικά σίτια, τά πλέον φτωχά, και τέτοια είχαμε πλήθος, έβλεπες σκαμνάκια πολύ χαμηλά, καμωμένα από κομμάτια σανιδιών.

30) Σκαφίδ' (τό), = σκάφη. *Ήταν μονοκόμματο, καμωμένο από κορμό κλήθρας. Το αγοράζαμε από τους Τερελιδες (Τούρκους του ποταμού Σάντας). Χρησίμευε προπαντός για την πλύση των ρούων. Το μικρότερο χρησίμευε για πλύσιμο των ποδιών.

31) Ζύμωτρον ή Ζούμωτρον (τό). Μεγάλη σκάφη φτιαγμένη από τους μαραγκούς μας με παχιά σανίδια έλατου. Χρησίμευε για να φτιάξουμε ζυμωσιά, όπως μάς λέγει

και τ' όνομα. Τη ζυμωσιά της την έφτιανε και η φτωχότερη Σανταία από 8 κότσα άλευρα, δηλ. 50 οκάδες περίπου. Αυτή τη μιά ζυμωσιά την λέγαμε τάι, τις δε δυό ζυμωσίες μαζί, δηλ. τις 100 οκάδες ή τά 16 κότσα τά λέγαμε γομάρ' = ένα φόρτωμα.

32) Πυρίφτε (ή). Ξυλένιο φτιάρι από όξυά. Με αυτή βάζαμε τά ψωμιά στο φούρνο και τά βγάλαμε. Το αίγιγμα ταντανίζω βάλ' άτα, ταντανίζω βγάλ' άτα είναι πολύ παραστατικό της άποστολής της πυρίφτες.

33) Καταμάγια (ή). *Ένα μάτσο πανιά στην κορφή ενός μεγάλου κοντού. Μόλις ξεσταινόταν καλά ο φούρνος και παρουσιάζονταν ανάγκη να βάλουμε τά ψωμιά, βρέχαμε τά πανιά με νερό και καθαρίζαμε μ' αυτό το πάτωμα του φούρνου από τη στάχτη και τά υπολείμματα της φωτιάς, και τότε βάζαμε πιά τά ψωμιά στον φούρνο.

34) Σαντούχ' (τό). *Ήταν σεντούκι, ρουχοχοντούλαπο με τά σωστά του, κινητό, εύκολο μεταχειρίστο. Είχαμε σεντούκια φθηνά, φτωχικά, μω' είχαμε και τέτοια κάποιος πολυτέλειας. Τάφτιαναν όλα οι τιλκέρ' (ξυλουργοί) από ξύλο έλατου και κάποτε από ξύλο καρυδιάς. *Ήσαν και στολισμένα με χρωματιστούς τενεκέδες που είχαν ώραία σχήματα.

35) Τολάπ' (τό). Ντουλάπι. *Επιπλο φτιαγμένο όχι με πολλή τέχνη. Σ' αυτό βάζαμε ό,τι μάς κατέβαινε· έρχόταν καιρός που το ντουλάπι μας φιλοξενούσε ψωμιά, γαλακτερά και άλλα τρόφιμα, και κοντά σ' αυτά ρουχά, και ό,τι άλλο θέλετε. *Ο κύριος προορισμός του ντουλαπιού όμως ήταν να μάς φυλάξη τά γαλακτερά από τη λαμαργία των παιδιών. Γι αυτό και η νοικοκυρά φρόντιζε πάντοτε να τοποθετήση εκεί κλειδαριά.

36) Σκρίνον (τό). *Επιπλο πολυτελείας από ξύλο καρυδιάς—σιφονιέρα. Κι αυτό χρησίμευε για ρουχοχοντούλαπο. Είχε τά σιρτάκια του καλά προσαρμοσμένα και εμφάνιση τέλεια. Τοῦδιναν οι μαραγκοί χρώμα καστανό, λαμπερό. *Ήταν το στολίδι του σπιτιού.

31) Τδίκουτον (τό). Σκούπα πρόχειρη για το σώωμα του σπιτιού και της αύλης, καμωμένη από κλωνάρια έλατου.

38) Φροκάλ' (τό). Σκούπα καμωμένη από καλαμωτό φυτό των θερμών κλιμάτων του τόπου μας. *Ήταν σε μεγάλη χρήση στα παράλια του Πόντου, μά στη Σάντα θεωρούσαμε το φροκάλ' είδος πολυτελείας, και το μεταχειρίζονταν οι κάπως εύποροι Σανταίοι.

39) Τσουχαβέλ' (τό). Σκούπα της μάντρας χοντροκαμωμένη. Τη φτιάναμε από κλαδιά διφοριών = θάμνων που άφθονοῖσαν στα δάση της Σάντας και έδιναν καρπούς ξυνόγλυκους. (Συνεχίζεται)

ΠΑΡΑΜΥΘΙ ΚΟΤΥΩΡΩΝ

Συλλογή Ξ ΞΕΝΙΤΑ

*Ο Καλίτς' και ο Κοσές. (1)

Σά πρώτα τά ζαμάνα και σ' άργυρα τά χρόνια έτανε δύο άδελφά. *Ο είνας έτον ο Καλίτς' κι ο άλλος ο Κοσές. *Ο Καλίτς' μούνον ζαντός και τέμπέλτε έτον, άμα ο Κοσές έτον έξυπνος και άσ' σ' άπουρπουνού ούς τ' ουρβαδί' εδούλευεν. *Εποίκαν οι δύος άτουν συμφωνίαν καμίαν να μη γουζεύ' και να μη χολάσκεται ο εϊς άσ' σόν άλλον. *Ήμιοις θα εγούζευσεν, ο άλλον α' εγδέρνεν το πόστ'ν άτ'.

*Έναν ήμέραν ή μάνα τουν εποίκεν γιοχάδες. *Επήεν ο Καλίτς' εψαλάφεισεν άτην να δίδει άτον και τρώει. *Έκείνε κ' εδέκεν άτον. *Ο Καλίτς' άτότε έστίλτεψεν άπάν' σά γιοχάδες. *Η μάνα τ' έντῶκεν κ' εκοπάντισεν άτον. *Ερθεν ο άδελφός άτ' ο Κοσές, κ' έρωτά τον ο Καλίτς': —Γιάμ' εχολάστες για τ' άτο ντ' εποίκα; —Γιόκ, άδελφε, κ' εχολάστα, εϊπεν εκείνος.

*Εκάτισεν άτότε ο Καλίτς' κ' εφαιεν μανάχος τά γιοχάδες.

Σ' άλλ' την φορήν εστειλαν τον Καλίτς' να πάει ποτίξ' τά κοσσάρας. Σύτς επιναν, τά καμμένα, έπίασεν κ' εσκότωσεν άτα όλα έναν-έναν. *Επήεν σ' όσπίτ' κ' ερώτεσαν άτον:

—Γιατί εσκότωσες τά κοσσάρας;

Εϊπεν άτ' κ' εκείνος:

—Καλά εποίκα τα, τ' άφορισμένα. Κιάμ' κ'ι λέτε, σύτς επιναν νερόν, εσ' κωναν το κ'ιφάλ' σόν ουρανόν κ' ε' παρακάλ' ναν τον Θεόν κ' ελεγαν: «Θέ μ' να παίρτς τον Καλίτς'!»

*Εκλώσεν ύστερα κ' ερώτεσεν τον Κοσέν:

—Γιάμ' εχολάστες, άδελφε;

—Γιόκ, τζάνουμ, εϊπεν άθεν εκείνος.

Σ' άλλ' το μίαν εστειλαν τον Καλίτς' να πάει βοδκίξ' τά πρόγατα. *Επήεν άτα κ' επήεν σ' έναν τρανόν μίλον άφκά, εκείνο πά, κατακλυμίδ', τ' εύλογημένον. *Εξέβεν άπάν' σό μίλον κ' ετίναξεν όλα τά μήλα. Ούς να εκατήβαινεν άφκά, τά πρόγατα εφωσαν όλα τά μήλα. *Ο Καλίτς' άτότες εγούζευσεν κ' έπίασεν έναν-έναν εσκότωσεν όλα τά πρόγατα. Σ' εϊνο-

νος προγατί' τά κέρατα, σύτς ερουζαν, εκαρφώθαν δύο μήλα, κ' εκείνο το πρόγατον κ' εσκότωσεν α'. *Επήεν α' κ' εκλώσεν σ' όσπίτ'.

—Ντ' ένταν άλλια τά πρόγατα; ερώτεσεν άτον άδελφός άτ', όσταν εϊδεν άτον με τ' έναν τ'άκ πρόγατον.

—Τάπιστα, εϊπεν ο Καλίτς', εξέβα σ' έναν μίλον άπάν' κ' ετίναξα όλα τά μήλα, και ούς να κατηβαίνω άφκά, επήραν εφωσαν άτα όλα. *Εμην έναν τεκόπον πά κ' εφέκανε με. *Αβούτο το πρόγατον μανάχον εφυλάξέ με δύο μήλα σα κέρατα θε άπάν', και για τ' άτο και μόνον άτο κ' εσκότωσα το. Γιαμ' εχολάστες, άδελφε;

—Γιόκ, πε τζάνουμ, εϊπεν ο Κοσές.

*Άλλομίαν κ' άλλο εϊπαν τον Καλίτς' να κάθεται κ' εράξ' τ' όσπιτί' την πόρταν, κ' εσκόθεν ο Κοσές επήεν σ' όρμάν σα ξύλα. *Ενάμνεν-ενάμνεν ο Καλίτς', εσπασεν ή ψή άτ', κ' εσκόθεν εξέγκεν την πόρταν, εφορτώθεν α' κ' επήεν ήρρεν τον Κοσέν σ' όρμάν'.

—Νέπε, ντ' εποικες; εϊπεν άτον εκείνος, άμον τ' εϊδεν άτον με την πόρταν σ' όμίν άτ'.

—Κιά ντ' α' εποίνα; εϊπεν άτον ο Καλίτς'. *Κ' εϊπές με να εράξω την πόρταν; *Ερίαξα-ερίεξα, εσπασεν ή ψή μ', και εϊπα ες παίρ' α και πάγω σ' όρμάν', ερχομαι εύρίκω σε κ' εράξ' α' άδικά. Γιαμ' εγούζεψες για τ' άτο, άδελφε;

—Γιόκ, να λελεύω σε, άδελφε, ντ' α' γουζεύω; εϊπεν άτον ο Κοσές. *Ελα σώρεψον εσύ πα με τ' έμην ξύλα, ες σωστεύω το δελέκι μ' και κλώσκομες πάμε σ' όσπίτ'.

Σύτς εσώρρευαν ξερά κλαδιά και ξύλα, εϊδαν έναν κερβάν'. *Εφογώθαν κ' εξέβαν οι δύος άτουν πά σ' έναν ψηλόν δέντρον άπάν'. *Ο Καλίτς' επήεν με τ' εκείνον και την πόρταν, εστυνορθίασεν α' άπάν' σα σούχα τά κλαδιά και—εκείνο το κ' εθελ' νεν κέλα—εξαπλώθεν άπάν' κ' εγιασλανεύτεν.

*Άλλομίαν ερθεν το κερβάν' κ' εχάλασεν σο δέντρον άφκά, για να αναπάγουνταν οι άνθρωπ' και τά χαιβάνα και

ΜΥΘΟΣ ΣΤΑΥΡΙ

Συλλογή του (Δ.Κ.Π.) ΣΤΑΥΡΙΩΤΗ

Τὰ τρία ἀρκατάδα

Ἐπῆεν, ἐπῆεν ἔτον εἷνας λύκος, εἷνας ἀλεπόσι καὶ εἷνας γαῖδαρος. Ἐπῆκαν συντροφίαν γὰρ νὰ πάγ'νε σὴν ξηνητεῖαν. Ἄρ' ἐκατῆβαν σὸν γιαλόν, ἐσέβαν σ' ἕναν καράβ' καὶ ἐχπάσαν. Ἡ θάλασσα ἐγυάλιεν καὶ τὸ καράβ' ἐπέτανεν. Ἄσ' σὸ ἐπῆγαν κάμποσον δρόμον, ὃ λύκον ἐντῶκεν ὀμμάτ' τὸν ἀλεπόν καὶ εἶπεν:

— Ἀρκατάδα, ἐπεινάσαμε, τιδὲν ἔκιθά τρώωμε;

— Σωστά, εἶπεν ἀλεπόν, ἐπεινάσαμε, ἄμα ντὸ θὰ τρώωμε;

— Ἦντοσαν ἐν' μικρὸς σὰ χρόνα, ἐκεῖνον θὰ τρώωμε, εἶπεν ὁ λύκον, ἀτῶρα κάθασις ἄς λήη τὰ χρόνα τ'.

— Πόσα χρονῶν εἶσαι ἐσύ; ἐρώτεσαν τὸν λύκον.

— Ἐγὼ ἄσ' σὸν κατακλυσμὸν ἐγλύτωσα, τὸ σωστὸν πόσα χρονῶν εἶμαι ἔκ' ἐνθυμοῦμαι.

— Ἐ! ἐσὺ πολλὰ χρονῶν εἶσαι, ἐσὲν ἔκιθά τρώωμε, εἶπεν ἀλεπόν.

— Πόσα χρονῶν εἶσαι ἐσύ; ἐρώτεσαν καὶ τὸν ἀλεπόν.

— Ἐγὼ σὰν ἐεννέθα σὸν κόσμον ψῆ ἔκ' ἔτον.

— Ἐ, ἐσὺ πολλὰ χρονῶν εἶσαι, εἶπεν ὁ λύκον.

— Γὰρ πέει μας ἔσ' ἀρκατάδ', πόσα χρονῶν εἶσαι; ἐρώτεσαν τὸν γαῖδαρον.

— Ἐγὼ πόσα χρονῶν εἶμαι ἔκ' ἐνθυμοῦμαι, ἄμα καλὰ ἀναστορῶ ντὸ ἔλεσε με ἡ μάννα μ'. Ὅταν ἐγεννέθα ἐγραψεν τὴν χρονίαν, ἀδὰ σ' ὀπίσ' σὸ ποδάρι μ' ἀφκά, Ἐλάτε δεβάστ' ἄτο καὶ τερέστε πόσα εἶναι τὰ χρόνα μ'.

— Νέπρε, εἶπεν ὁ λύκον τὸν ἀλεπόν, γὰρ δέβα τέρ' πόσα χρονῶν ἐν';

— Ἐξάδελεφε, εἶπεν ἀλεπόν, ἐγὼ γραμματα ἔκ' ἔρω, δέβα ἐσύ.

— Ὁ λύκον ἐσέγγενε τὰ γιαλία τ' ἔκ' ἐπῆεν σὸν γαῖδαρον καικά. Ἐκεῖνος πα ἐσ' ἔκωσεν ἄν' τ' ὀπίσ' τὸ ποδάρι ἄτ'. Ὁ λύκον ἐτέρεσεν, ἐτέρεσεν καὶ εἶπεν:

— Ἀρκατάδ', ἀδαπάν' τιδὲν ἔκι φαίν' ταν.

Ἐπορπάτεσα πολλά, εἶπεν ὁ γαῖδαρον, καὶ ἐσιλεύταν ὀλίγον τὰ γραμματα. Λεῖζον ἄτα ὀλίγον καὶ θὰ φαίν' ταν καλύτερα.

Ὁ λύκον ἐξέγγενε τὸ γλωσσόπον ἄτ' καὶ λείχ' τὸ νύχ'.

Ὁ γαῖδαρον ντὸ ἐράτευεν εὖρεν. Ἐδῶκεν ἄτον ἕναν λάχταν καὶ ἐροῦῖεν ἄτον σὴν θάλασσαν. Ἀλεπόν, ἄσ' σὸν φόβον ἄτ' ἐσπίχτεν ἔξέβεν ἄπάν', σὸ τινάκ', τὴν καραβί'. Τερεῖ ἀποπαγκαικά τὸν γαῖδαρον καὶ τρομάζ'.

Ὁ γαῖδαρον ἄσ' σὴν χαράν ἄτ' ἐρχίνεσεν νὰ οὐγαρίζ' καὶ νὰ τρέχ' ἀπαγκέσ' σὸ καράβ'. Ἐπεκεῖ ἐπῆεν ἐστάθεν σὸ τινάκ' καικά καὶ ἐτριφτεν ἐκεῖαν' τὴν γούλαν ἄτ'. Ἐτσαφίουτον. Ἀλεπόν ἄσ' σὸν φόβον ἄτ' ἐλάγγεψεν σὴν θάλασσαν.

— Ντὸ χατέρω, ντ' ἐπαθεσι; ἐρώτεσαν ἄτον ὁ λύκον.

— Τῆ σκύλλ' ὃ υἱέν, ἐχουζάριζεν νὰ κόφτ' τὸ τινάκ' καὶ ρούζ' με ἀφκά. Ἐλάγγεψα σὴν θάλασσαν καὶ ἐγλύτωσα, εἶπεν ἀλεπόν.

Λεξιλόγιον: ἀρκατάδ' (τὸ) λ.τ. arkadas=σύντροφος· ἐχπάσαν=ξεκίνησαν· ἐντῶκεν ὀμμάτ', φραῖσις—ἐγεννησε με τὸ μάτι· ἀναστορῶ—ἐνθυμοῦμαι ὀπωσδήποτε· χρονία = χρονιά, χρονολογία· ἐσιλινεύτιαν λ.τ. silinmek=ἀποτρίβηκαν, ξεθώριασαν, φαγώθηκαν, σβήσανε· λείχ'=γλύφει· νύχ'=τὸ νύχι ντὸ ἐράτευεν=λ.τ. agamaik, ἐκεῖνο πὸν ζητοῦσε· ἐσπίχτεν—σφίχτηκε· τινάκ' (τὸ) λ.τ. direk=στῦλος καραβιοῦ· οὐγαρίζ' καὶ σπανίως γουγαρίζ'=γακαρίζει, ὀγκᾶται· γούλα (ἡ)=λαίμος· ἐτσαφίουτον=τριβόταν· ἐλάγγεψεν=πῆδησε· ἐχουζάριζεν=πριόνιζε· νὰ ρούζ' με ἀφκά = νὰ με ρίξῃ κάτω.

ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΤΣΙΤΕΣ

Τοῦ Ι. ΑΒΡΑΜΑΝΤΗ

Πῶς ἡ Τσίτε ἐκέρδισεν τὴν ταβάν με τὴν Χαβίαναν.

Τὸ συνόρ' τῆ Τσίτεσ καὶ τῆ Χαβίανας ἔτον τὸ ραχίν τῆ Τζιτί'. Σὴν τραπεζάν ἄπάν' τῆ Τζιτί' ἔτον ἕναν παρεκκλησ' τ' Ἀεν-Κήρα. Ἐκεῖνο ἔτον ἄσουλα τὸ συνόρ'. Ἀμαν οἱ Τσιτενοὶ καὶ οἱ Χαβανίτ' ἔκ' ἦσαν. Τὸ λέω σας ἐν' πολλὰ-πολλὰ χρονῶν μεσελέν. Οἱ Τσιτενοὶ ἔλεαν τ' ἐκρινέτερον ἐν' Ἀεν-Κήρας καὶ τ' Ὀμάλ' (ἕναν τσαϊρόπον σὸν Ἀεν-Κήραν ἀφκά μερέαν καὶ ἄπάν' σὸν σύρτεν) ἔκ' οἱ Χαβα-

νέτ' πὰ ἔλεαν τ' ἐκρινέτερον ἐν'. Καὶ γὰρ τ' ἀτὸ πάντα ἐντοῦναν ἔκ' ἐπαίρ' ναν. Κάποτε ἦσαν καὶ ἐδῖναν γαρέρ' τ' ἕναν τὸ χρόνον νὰ λειτουργοῦν τ' Ἀεν-Κήρα τὴν ἡμέραν οἱ Τσιτενοὶ καὶ τ' ἄλλο οἱ Χαβανίτ'. Ἀμαν ἔτον καὶ τ' Ὀμάλ'. Ἀτὸ πῶς θὰ ἐποῖναν ἄτο; Νά ἴσα, ἕναν ἡμέραν οἱ Χαβανίτ' εἶπαν σοὶ Τσιτενοῦσι: —Θὰ ἐβγάλωμε ἐμεῖσι εἷναν παχλιβάνον εἷναν πὰ ἐβγάλτε ἐσεῖσι καὶ ἄς παλεύ'νε. Ἦμποιοι νικά, τ' ἐκρινέτερον ἐν' τ' Ὀμάλ'. Οἱ Τσιτενοὶ ἔνταν ραζήδες. Ἀμαν ὁ παχλιβάνον τῆ Τσίτεσ καὶ ἄλλο παλληκάρσις ἔτον καὶ σὰ δύο-τρία κλωσίματα ἐσ' ἔκωσεν ἔκ' ἐσυρεν τρία-τέσσαρα ἀρδίνα μακρὰ τὸν Χαβανίτεν. Ἐπεκεῖ ἔκ' ὕστέρ' τὸ μέρος τὸ ἐροῦῖεν ὁ Χαβανίτεσ ὁ παχλιβάνον ἔντον τινάκ' συνόρ'. Κι ἄλλο ἔκ' ἐτάβιζαν. Ἀοῖκα ταβία πολλὰ ἐγίνεταν ἐκέσ' σὰ χωρία.

Σὸ Μικρὸν τὴν Τσίτεν καὶ σὴ Ρυάκ' ἀνάμεσα καὶ ἄπάν' σὴ Κάγκανας τὸν σύρτεν ἔτον ἔκ' ἕναν παρεκκλησόπον τ' Ἀεηλία, νὰ βοηθᾷ. Ἐ, γὰρ τ' ἀτὸ πα πόσα ταβάντας ἔνταν σ' ἐμέτερα τὰ ἡμέρας. Τὸ χρόνον ἕναν ἡμέραν θὰ ἐλειτοῦργαν καὶ ἄπάν' σ' ἀτὸ ἔκ' ἦσαν νὰ ἐποῖναν ἄτο χρόνον καὶ χρόνον.

Γὰρ τ' Ἀεν-Κήρα τὸ παρεκκλησ' ἔλεαν οἱ παλαιοὶ μουν τινάκ' ἔτον ἕναν ἄσ'

σ' ἐφτακόδα ἐγκλεισίας καὶ παρεκκλησῶν τ' ἔχτισεν κάποιος βασιλέας τῆ Τραπεζούντας. Ἐν' σωστὸν, ἔκ' ἐν σωστὸν, ἔκ' ἔξέρω, ἐγὼ ἀέτο' ἔκ' ἀτὸ ἀκουστὸν. Κρίμαν, μιστὸν, σὴ γούλαν ἄτου, π' ἔλεαν ἄτο.

Τῆ Κρήτης τὸ πάρεσιμον.

Ἄσ' σὸ σ' ἔκωρεμένον τὸν κύρη μ' ἔκω ἀκουστὸν καὶ αὐτο τὴν ἱστορίαν.

Ὁ Σουλτάνον π' ἐπολέμανεν νὰ παίρ' τὴν Κρήτην, πολλὰ χρόνα ἐπολέμεσεν καὶ πολλὰ στρατὸν πα ἐχάσεν καὶ τὴν Κρήτην νὰ ἐπαίρνεν ἔκ' ἐπόρεσεν. Κι ἀτόσον ἔκ' ἐπουγαλεύτεν ἕναν ἡμέραν εἶπεν: «ἦμποιοι θὰ λήη με τὸ ἐπάρθεν ἡ Κρήτη θὰ κόφτω τὸ κινάλλ' ἄτ'.»

Νά ἴσα ἕναν ἡμέραν ἔρθεν τὸ χαπάρ' τὸ ἐπάρθεν ἡ Κρήτη καὶ οὐλ' νουνίζ'νε, ντὸ θὰ ἐφτάνε, πῶς νὰ πᾶν λέν' ἄτο σὸ Σουλτάνον. Ἀτότεσ ὁ μάερας τῆ Σουλτάν' εἶπεν ἄτ'ς: «Ἐαί μὴ νουνίσετε' σ' ἐμὲν ἄπάν' ἀφήστ' ἄτο». Κι ἄσ' ἕναν-δύο ὥρας ὕστερία ὄνταν ἐπῆεν σὸ Σουλτάνον τὸ φαῖν ἄτ' νὰ τρώει, ἐγραψεν ἄπάν' σὸ σιρόδ': «Ταπαγοῦν ἄλουνη τινάκ'». Γιομὶ γετὶ σενά τειντζα ἄλουνη τινάκ'». Κι ἀέτο' πα ἔμαθεν ὁ Σουλτάνον—πολλὰ τὰ γένα τ' καὶ ὀλίγα τὰ χρόνα τ'—τῆ Κρήτες τὸ πάρεσιμον, χωρὶς νὰ κόφτ' κατεῖνος κινάλλ'.

Α Ν Ε Κ Δ Ο Τ Α

ΚΕΡΑΣΟΥΝΤΑΣ

... ἔκ' θέλουμ' ἄτον, βέσσελιεμ!

Τοῦ Ι. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

Ντὸ λέω σας τὰ ὥρας ὀγδόντα χρόνια παραπάν' ἐν' καὶ λειφτὸν ἔκ' ἐν'. Ὁχι μόνον ἡ Κερασούντα ὀτότε πα καὶ πάντα πα ἐβρόντενεν ἄσ' σὰ καλὰ καὶ καλωσύνας, ἀλλὰ οἱ χωρέτοι πα ἐζήναν καλλίον πῆ καλλίον. Δέβα ἐγοῖκα 70 καράβα ἄσ' σὴν Ρουσιάν, τὴν Εὐρώπη καὶ τὴν Αἴγυπτον, ντὸ φαγώσιμα, ρουχικά, γιαλικά πολυτέλειας, οἱ πλοίαρχοι καὶ κεμητζήδοι, κουρπούτζα, ἀλεύρα, ψάρρα, καδέρα τυρία, χαβιάρα, μακαρόνα, δεριέδες, ἄσ' σὴν Ρουσιάν, ἄσ' σὴν Πόλην, Σύρα, Πειραίαν, Μερσίαν, Ρόμην, Τεργέστην, Μαρούσαν, Λόντραν, χίλα λογίων πράματα ἐφέροναν σ' ὀσπί-

τα του. Ἐ, νέισε, ἀτὰ ὕστερα λέμ' ἄτα.

Ἀτόρα θὰ λέγω σας πῶς ἐγλύτωσαν οἱ Κουραμανῶτ' ἄσ' σὰ χέρα τῆ Τσόλερ' τῆ μουχτάρ' πὸν ἐκαψεν ἔκ' ἐμάνιξεν ἄτουνοσι με τὰ κλεψίους καὶ τὰ φεσατλούκα τ'. Ὅπως ἱστορίσε με ὁ Χατζίκας ὁ Κυφίδης ὁ δέσκαλο μ', τοῦ Λογώτατου τοῦ Ἀντωνάκη ὁ γυιὸν: Τὰ βερκία τῆ χωρὶ', ἀσκέρο πετελία, ἐμλιάκα, ἀχδάρρα, προγατί' σαίμα, ὅπως ἐθέλενεν ἐκάνονιζεν ἄτα' εἶχεν καὶ ἕναν μουχτάρ' σανί, καὶ με τ' ἐκεῖνον ἐκαβούρενεν τὸ χωρίον' ὅποιος ἔκ' ἐπέγινεν καλὰ με τ' ἐκρινέτους, ἐπάτεναν καὶ ἐφόρτωναν ἄτ'ς ὅσον ἐθέλεναν. Ἐν' ἔρχουνηταν ταξίλατζήδες με τοὶ ζαπτιέδες νὰ σωρεῖουν τὰ βερκία, ἀτόσ ἐμπαινένεν σ' ὀσπίτ' ἄσ' σὸ ἕναν κοσσάρας καὶ βούτερον, ἄσ' σ' ἄλλο κρεβάτα καὶ φαγία καὶ ἄσ' σοὶ σωζάμενοσι

ἀρνία, τάχα νὰ φάξ' τοὶ μαμούρους. Γιὰ νὰ ἔχ' καὶ τὸ κονάκιν μὲ τ' ἐκείνον ἀτ', τὸν γιούζπαδην καὶ τὸν καϊμακάμην ἀνάμεσα ἐστείλενεν αὐτοὺς, ἀρνία, βουτέρια, τυρία. Ἄετο' πα ὅσα φορὰς εἰδὶναν ἀναφορὰν σὸν γιούζπαδην καὶ σὸν καϊμακάμην γὰ ν' ἀλλάζουν αὐτον, ἔπορευαν. Ἐναν δύο οἱ χωρέτοι ἄλλο νὰ ἐταγιάνιζαν ἔπορευαν καὶ ὁ ποπα-Δημήτρης, τῆ χωρὶ' ὁ ἐφημέριον, λαφρόν ἢ νύχτα τ', εἶπεν τοὶ χωρέτους: τ' ἀπάν' τῆ Πέφτη ἢ ἐκκλησία μου. Ἄη Δημήτρης ἐρτάζει ὅλοι νὰ ἦστοιν παρῶν νὰ ἀποφασίζουμε γιὰ τὴν τσαρέ μουνα. Ἄετο' ὅλοι οἱ χωρέτοι ἐγομῶθαι σὴν ἐκκλησίαν, ἔρθαν καὶ Τσαραγῶτοι, Τουρναλῶτοι καὶ ἄλλοι γιὰ τὴν πανήγυρην. Μετὰ τὴν ἀπόλυσην ἔρθαν ὅλοι οἱ χωρέτοι, τῆ Παϊπούτ' ὁ Ναστάης, ὁ Μαρμαλίγκας, ὁ Σομουλτούης, ὁ Καραπαναέτας ὁ μειζέτερον, ὁ Γιώτας, ὁ Ζόμ-Παυλον, τῆ Στεφόρ' τῆ Τεστέπαδῃ ὁ κύρης, ὁ Λιάκον καὶ ἄλλ'.

Ἐξέγκεν λόγον ὁ ποπα-Δημήτρης καὶ εἶπεν ἀτ': «ἀδελφοί μου Χριστιανοί, ἀσ' ἐμὸν τῆ γενεᾶν ἀδᾶ σὸ χωρίον 14 πιτραχέλα ἐποπάδεσαν κ' αἰοτικὸν κακὸν τὸ χωρίον ἔπέντεσεν γιὰ ἐμεῖς νὰ σ'κοῦμες ἀσ' σὸ χωρίον, γιὰ ὁ Τσόλερτζ. Ἐγὼ λέγω σας νὰ γράφουμε ἀναφορὰν σὸν Δεσπότην τῆ Τραπεζούντας τὸν Κωσταντιον, λέγουν ἐν' καὶ τῆ Βαλῆ φίλος, νὰ κατηβαίνομε σὴν Κερασσοῦντα, νὰ ρωτοῦμε καὶ τοὺς δημογέροντες καὶ ἄς τεροῦμε ἐκεῖνοι πα ντό θὰ λέγουνε μας». Ὅλοι οἱ χωρέτοι ἐδέχταν τὸν λόγον τῆ ποπά καὶ ἐγέντον ἢ ἀπόφαση. Ἐρθεν ἢ σειρά νὰ γράφκεται ἢ ἀναφορὰ ὁ δέσκαλον ἔτον σὴν Κερασσοῦνταν κανεῖς ἄλλος πὰ ἔξερν περὶ γραμμάτου νὰ γράφτ' τὴν ἀναφορὰν, εἶπεν ὁ ποπα-Δημήτρης, ντό νὰ φτάτεν τὸν δέσκαλον, φέρτε με τὸ φτερόν καὶ τὸ καλαμάριν ἐγὼ γράφτ' ἄ. Ἄετο' πα ἐπῆρεν ὁ ποπᾶς τὸ φτερόν, χαρτίν πα ἔτον, ἔγραψεν τὴν ἀναφορὰν: «Σεβασμιώτατε Δέσποτα, ἐμεῖς οἱ Κουρχαρμανῶτ' τὸν Τσόλερην μουχτάρην ἔκὶ θέλουμ' ἀτον βέσσελιαμ». Ὅλοι οἱ χωρέτοι ἐπεενέφταν ἄ, ἐδιώρισαν καὶ ἐπιτροπήν, ἐτοίμαξαν καὶ ἀρηγάδες γιὰ τὸν Δεσπότην, βούτερον, τυρίν καὶ δύο κοιλίδα, καὶ τὸ πρῶτ' ἐδῶκαν ἄ δρόμον.

Ὅταν ἔφτασαν σὴν Κερασσοῦνταν ἐπῆσαν σὴν Δημογεροντίαν καὶ εἶπαν τοῦ Δημογέροντας τὸν σκοπὸν αὐτοῦ· ἐδειξαν καὶ τὴν ἀναφορὰν. Οἱ Δημογέροντες ἀμὸν τὸ ἐδίβαξαν τὴν ἀναφορὰν εἶπαν τοὶ χωρέτους: «Ἐντροπή ἐν' αἰοτικὸν ἀναφορὰν σὸν Δεσπότην ἔκὶ γίνεται, θὰ χαλάεται ἢ δουλεῖα σουν. Νὰ πάτεν σὸν δέσκαλον τὸν Λογιώτατον τὸν Ἀντωνάκη, ἐκεῖνος γράφτ' τὰ ἀναφοράδες». Ἄετο' πα οἱ χωρέτοι ἐπῆσαν σὸν λογιώτατον καὶ εἶπαν ἀτον τὸ καὶ τὸ τὴν ὑπόθεσιν, ἐδειξαν ἀτον καὶ τὴν ἀναφορὰν, εἶπαν ἀτον: «Δέσκαλε, οἱ Δημογερόντοι ἔστειλανε μας, νὰ γράφτης μας ἕναν ἑλληνικὸν ἀναφορὰν, ἀβουτο ἐντροπή ἐν' νὰ δείκνουμ' ἀτο τὸν Δεσπότην». Ὅσ' χωρεμένον Ἀντωνάκης ἀμὸν τὸ ἐδίβαξεν τὴν ἀναφορὰν εἶπεν ἀτ': «παιδιά, ἐγὼ ἀσ' ἀβουτο καλὸν ἀναφορὰν νὰ γράφω ἔξέρω ὅπως ἐν' ἀέτο' πα θὰ δίτ' ἀτο τὸν Δεσπότην καὶ ἢ δουλεῖα σουν θὰ τερεῖται. Ἐλάτεν ἀπὸς ἄς διγώ σας ἐγὼ πα ἕναν γράμμαν σὸν Δεσπότην». Ὁ Λογιώτατον ἔτον πολλὰ φίλος τῆ Δεσπότη' τῆ Κωσταντιου καὶ γράφτ' ἀτον τὴν ὑπόθεσιν καὶ λέει ἀτον: «Ἀβουτοῖν οἱ χωρέτοι ἔφερανε με τὴν ἀναφορὰν ἀτον, καὶ εἶπανε με νὰ γράφτ' ἀτο ἑλληνικά· ἐγὼ πα εἶπα τ'ς, ἀσ' ἀτο καλὸν ἀναφορὰν ἔκὶ γίνεται. Παρακαλῶ, Σεβασμιώτατε, γλύτα τὸ χωρίον ἀσ' σὸν Τσόλερην, ἐπατοῦρεψεν τὸ χωρίον μὲ τ' ἀνομίας ἀτ'». Ὅτετε παπόρζα ἔταν ἐσῆβαν σ' ἕναν καϊν οἱ χωρέτοι, ἐπῆσαν σὴν Τραπεζούνταν, ἐπαρουσιάσαν σὸν Δεσπότην, ἐδῶκαν τὴν ἀναφορὰν ἀτον καὶ τὸ γράμμαν τοῦ Ἀντωνάκη. Ὁ Δεσπότης, εἶπαμε, ὁ Βαλῆς πολλὰ ἐγάπεν ἀτον, ἐπῆρεν ἀτ'ς καὶ ἐπαρουσίασεν αὐτοὺς σὸν Βαλῆν, ἐγκατοῦρεψεν ἀτον καὶ τὴν ὑπόθεσιν. Ὁ Βαλῆς εἶπεν τὸν Δεσπότην: «Δεσπότη' ἐφέντη, ἐσέφ ἔτμε, δίμιτι τερπιεσινὶ βερίριμ». Ἐτηλεγράφησε τὸν καϊμακάμην, ἐποίκεν ἀζήλιν τὸν γιούζπαδην καὶ ἐφυλάκισαν τὸν Τσόλερην.

Οἱ Κουρχαρμανῶτοι ἐποίκαν ἄλλον μουχτάρην καὶ ἐγλύτωσαν ἀσ' σὰ ζουλούμα τῆ Τσόλερ'. Ἐναν ἡμέραν ὅταν ἐξῆβαν ἀσ' σὴν ἐγκλησίαν, ὁ Ποπα-Δημήτρης εἶπεν τοὶ χωρέτους: «δέσκαλον ἐράτευτεν νὰ γράφτης σας ἀναφορὰν περὶ

γραμμάτου, εἶδετεν τ' ἐμὸν ἢ ἀναφορὰ τὸ ἐποίκεν τὰ θάμματα;» Ὁ μακαρίτης Ἀντώνης Κερασιδῆς, ἕγγονος τοῦ Λογιώτατου, ἔλεγε με πὸς σὴ Τραπεζούντας σὴ Μητροπόλιν τὰ μητροῦ ἐνι κατὰ γράμμα καταχωρεμένον ἢ ἀναφορὰ τοῦ Κουρχαρμανῶτ' τὸν Τσόλερην μουχτάρην ἔκὶ θέλουμ' ἀτον, βέσσελιαμ.

ΤΣΙΤΕΣ

Συλλογὴ τοῦ Ι. ΑΒΡΑΜΑΝΤΗ

Γυναῖκες μετὰ μύρων θεόφρονες...

Τοῦ Ζωγραφάντων ὁ διάκον, ἀσ' σὴν Τσίτεν, ἔτον πολλὰ ἐξακουσμένος σὴ Τραπεζούνταν, σὸ Κὰν καὶ σὴν Πόλ' πὰ μὲ τὸ νὰ εἶχεν ἀγγελικὸν λαλίαν. Γιὰ τ' ἀτὸν πολλὰ καὶ διάφορα ἱστορίας λένε. Ὅταν ἐκατήβαινε σὴν Τραπεζούνταν ἐκλειδοῦντον σ' ἕναν ὅταν τῆ χανί' καὶ ἀρτοῦχ ἐρχάνονεν τὸ ψάσιμον. Κι ἄλλομῖαν ντό τερεῖς: Ρωμαῖοι, Τοῦρκ' καὶ Ἀρμενῶντ' ἐφῆν'ναν τὰ δουλείας ἀτον καὶ ἐτοπλαεύκουνταν σὸ χάν' ὀλοέρα καὶ ἔκουαν ἀτον. Ἀτὸς ὁ διάκον ἐπινεν γάετ πολλὰ. Ἐγάπανεν πολλὰ τὸ ρακὶν καὶ μὲ τὸ ἔτον καλλίφωνος, οἱ ζαγκιν-ζαγκιν ἐκοῦίζαν ἀτον σὰ φαγοπότᾳ τουν κ' ἐψάλνε. Ἐψάλνε πολλὰ καὶ διάφορα τροπάρα, ἄμαν ὄνταν ἐπαίρων ἀτον τὸ ρακὶν ἢ ψῆ ἀτ' ἔτον νὰ ψάλ' τὸ «Γυναῖκες μετὰ μύρων θεόφρονες». Ἄμαν ἐκόλλεζεν κ' ἕναν «ἄχ!» ἐμπροστά ἀσ' σὸ «ὀπίσω σου ἔδραμον» καὶ σ' ἀτὸ καικὰ ἄμνον τὸ ἐρχοντον καὶ ἔλεεν τὸ ἄχ, τῆ λαλίαν ἀτ' σὸν οὐρανὸν ἐβγάλνε. Κι ἄμνον τὸ κάτ'ς ἔλεεν ἀτον γιὰ τὸ ταράζ' τὸ ἄχ σὸ τροπάρ' ἀνάμεσα καὶ γιὰ τὸ σὺρ' τὸν ἦχον ἄθες ἀτόσον πολλὰ ἔλεεν: «Τζάνουμ, πὸς νὰ μὴ λέω τὸ ἄχ καὶ πὸς νὰ μὴ καίεται ἢ καρδία μ', ὄνταν τερῶ σ' ἐκείνον ἀποπίσ' ἔτρεχαν καὶ σ' ἐμὲν ἀποπίσ' κανεῖς ἔκὶ τρέχ'!...»

Ὁλην ἀποθέμενοι...

Ὁ Ναλπάντζ ὁ Κώστης ἕναν χεῖμον·κὸν ἔρθεν ἀσ' σὴν Ρουσίαν σὸ χωρίον ἀτ', τὸ Βαρατόν, νὰ ἐφτάτῃ τὸ χρονικὸν τῆ κυροῦ ἀτ', τῆ σχωρεμέν' τῆ Γιάνν'. Σὸ μνημόσυνον ἐκοῦξεν οὐλτζ τοὶ ποπάδες καὶ τοὶ καλοέρτζ ἀσ' σὴ Γουμερᾶς τὸ

μναστήρ'. Θὰ ἔταν, ψέματα μὴ λέω, ἐκὰν τράντα νομάτ' ποπάδες καὶ καλοέρ'. Καὶ ἀπὸ ἐραδύς, ἀσ' σὸ ἔφασαν κ' ὕστερα κ' ἔσκωσαν τὰ τραπέζα, ἐκάτσαν σὰ δύο τρία ὀτάδας νὰ ἐφτάνε παρακάθ' καὶ νὰ λένε λοῦν-λοῦν ἱστορίας.

Ἀρ' ἀσ' σὸ εἶπαν τ' ἕναν τ' ἄλλο, ἐντῶκαν ἀτο σὰ θεολοικά, καὶ ἀρτοῦχ ἕνας ὁ ποπᾶς τὸ μακρὸν ἀτ' καὶ ἄλλος τὸ κοντόν ἀτ' εἶπαν κ' εἶπαν. Εἶνας πὰ Χαβανίτες, ὁ Ποπαναέτες, νὰ ἔχωμ' τὴν εὐχὴν ἀτ', γέρος-γέρος τσίτσιτος, ἐνύσταξεν καὶ ἐθέλεσεν νὰ κοιμᾶται. Καὶ πὸς νὰ ἐφτάτῃ καὶ κείνταν καὶ οὐλ' εἶπεν ἀτ'ς:—Μέτα κ' ἔσεῖς, ἀτὰ καὶ ἀτὰ ντό θέλετε. Τὰ Γραφάντας λένε: «Ὁλην ἀποθέμενοι...» τεμάκ: «Οὐλ' θ' ἀποθάνουμε», κ' ἐσ' κῶθεν νὰ πάει κείνται κά...

Σῶσον ἡμᾶς, Νικόλαε Φόλτωφ.

Ὁ Φόλτωφ'ς ἀσ' σὴ Κορκωτᾶ ἔτον πολλὰ ζαγκίντζ. Εἶχεν μαγαζία καὶ ὀσπίτα σὴ Ρουσίαν, σὴ Γιάλταν ἀπὸς. Κάποτε ἐποίκεν καὶ ἕναν-δύο ἀφιερῶματα σὴν Παναγίαν, σὴ χωρὶ' ἀτον τὴν ἐγκλησίαν. Οἱ χωρέτ' πὰ νὰ εὐχαριστοῦν ἀτον καὶ νὰ δί' καὶ ἄλλα παραάδας ἔχτισαν τ' ἐγκλησίαν τὴν τσαβιριμᾶν καὶ σὴν πόρταν ἀπάν' ἐπελέκεσαν ἕναν λιθάρ' κ' ἔγραψαν μὲ χοντὰ γράμματα: ΣΩΣΟΝ ΗΜΑΣ ΝΙΚΟΛΑΕ ΦΟΛΤΩΦ. Ἀτὸ ἐκράτεσεν πολλὰ χρόνα. Ἐμεθεύτεν σ' ὀλα τὰ χωρία καὶ οὐλ' οἱ ξενοχωρέτ' ἐγέλαναν κ' ἔλεγαν: «Μῶ τὴν μάναν! οἱ Κορκοτασλῆδες ἔκλωσαν τὸ φύλλον. Ἐφέκαν τὸν θεόν κ' ἐπίστεψαν τὸν Νικόλαν τὸν Φόλτωφ!» Ὑστερ' κ' ὕστερᾶ Ἀναστάης τοὶ Ποπαδάντων ὄνταν ἐπῆεν ἀσ' σὴ Γιάλταν σὸ χωρίον κ' εἶδεν ἀτο, ἐπῆρεν ἔξυσεν κ' ἐχάσεν ἀτο. Ψέματ' ἀλήθη, ξὰν ἐκλώσαν οἱ Κορκοτασλῆδες κ' ἐπίστεψαν σὸν ἀληθινὸν Θεόν...

Τρανογούλτζ καὶ ἀνοιχτομάτ'ς.

Ὁ Σαπάν-Ούστας, ἀσ' σὴν Φούρφουραν, εἶχεν ἕναν συρὶν παιδιά. ἔτον κ' ἐφτωχός, ὁ μαῦρον. Καὶ τρανογούλτζ, ντό νὰ λέω σας: ἔτρωεν, ἔτρωεν καὶ καμμίαν ἔκ' ἐχόρταζεν. Ἡμπαρν ρωμαῖκον χωρίον ἐπαίνεν θὰ ἐχτράτιζεν σ' ἕναν δὺ ὀσπίτα καὶ θὰ ἐψαλάφ'νε νὰ τρώη. Ἀτὸ τὸ συνήθειον εἶχαν ἀτο οὐλ' οἱ Τοῦρκ'. Κι

άν καμμίαν έδεβήν'ναν άσ' σή Γουμεράς τήν Παναίαν θά έπαίναν θά έτρωαν, θά έμεναν και τ' άπαδαμέσ' τήν ήμέραν θά έβάλλναν σό τδάντάχ'ν άτουν ήμ'σόν ψωμίν κ' έπεκει θά έμπαιναν σή στράταν. Μίαν πά ό Σαπάν-Ούστας εύρέθεν σό Ρυάκ'. Έκει καταλαχοϋ είχαν μνημόσυνον. Άρ' εκούξαν κι άτόν νά τρώει. Ό Σαπάν-Ούστας ζαϊτοϋ τεκλίφ' κ' έθέλ'νεν. Άσ' σόν ουρανόν τ' έράευεν σήν-ι-γίην εύρεν άτο. Έκάτσεν κά, έφαεν-έφαεν, κι όντας έσ'κώθεν νά πάη έρώτσεν άτον άνέχορτσεν. Είπεν κ' εκείνος: «Γιά καρνούμ άμπάρ' όλσά ίτι, για τδοτζουκλαροϋμ πουρτά όλσά ίτι».

Λεξιλόγιο: Έναν συρίν=ένα κοπάδι, πολλά τρανογούλις=φαγάς, έχτράτιζεν=έξεκοβε, έψαλάφ'νεν=ζητοϋσε, ζαϊτοϋ=φυσικά, τεκλίφ'=προσκληση «Γιά καρνούμ άμπάρ' όλσά ίτι.. κλπ» φρ. τούρκικη=ή ή κοιλιά μου νάταν άμπάρι ή τά παιδιά μου νάταν έδω.

ΧΑΛΛΙΑΣ

Τό Τεδάκ' και τό Γεργάν'

Συλλογή του Π. Β. ΨΗΛΑΝΤΗ (Π. Β. ΣΑΛΑΠΑΤΣΙΔΗ)

Ό Κορχάντς ό Μουχαήλτς κι ό Καντοσάς ό Θόδωρον, έναν καιρόν έπηγαν σήν Κουρτίαν νά φέρ'νε άλας, έγένταν μισαφήρ' σ' έναν Κούρτικον όσπίτ'.

Οί γαρήδες τοί Κουρταντίων κ'ι κρύφκουνταν άσ' σ' άγούρτς, πάντα γυρίζ'νε άνοιχτοί, άτζαρτζάφωτοι. Έκαλοσώρτσεν τοί μισαφήρτς ή Κούρτσα, έγκεν άτ'ς ψωμίν και πεκμεζ' νά τρώγ'νε.

Ό Κορχάντς όλίγον πά μουρτάρτς έτον. Είδεν τήν Κούρτσαν κ' έπαλαλώθεν. Έμορφος, ποίλοϋσα, άσπρεσσα άμόν τό χόν', τ' όμμάτς τ'ς τρανά, μαϋρα άμόν φωτίας, τά ματοτζάτζα τ'ς έναν δάχτυ-

λον, τό στόμαν άτ'ς μικρόν άμόν κουμπόπον, τά δόντς τ'ς άσπρα άμόν ριτσάκς, τά τσάμας άτ'ς μακρέα γούς τόν κώλον άτ'ς, τά βραχόνς τ'ς άνοιχτά κι άσπρα άμόν πατούλα, τερει άτην έμπαιν' κ' έβγαίν', είπεν τόν Καντισάν ρωμαίικα:

—Θόδωρε, τέρ' άφωρισμένε, ντό τεδάκ' γίνεται άβούτε! Η γαρή έκ'σεν άτο, έξαιρεν ρωμαίικα, άμαν κ' έλάλεσεν. Σό βράδον άπάν' έρθεν κι ό Κοϋρτον, άντρας άτ'ς, άσ' σό χωράφ', άπαδά κι άκσάν' ένας γιοσμάς, έμορφος και τό ποί κυπαρέσ'. Έκάτσεν όλίγον, έκαλωσόρτσεν άτ'ς κ' έσκώθεν νά πάη τερει τά ζα. Άτότε έσούμωσεν ή γαρή και είπεν τόν Κορχάν' ρωμαίικα:

—Ντό λές, σό τεδάκ' κεράν' έν' και τό γεργάν' ;

Έχπαράγαν κ' οί δύ' άτουν, έσέγναν κά τά κεφάλς τουν κι άλλο τιδέν κ' είπαν. Άίότε ή Κούρτσα είπεν άτ'ς.

—Μή φοβούστεν, έγώ τόν άντρα μ' δέν κ'ι λέγω, άμαν τά γλώσσας έσον, πάντα νά κρατειτ' ότα. Πίλμετιγούνγεργάν' ταουδάν τδίκάρ. (δηλ. άπό κει που δέν περιμένεις ξεπηδάει ό λαγός).

Λεξιλόγιο: Τεδάκ'=τ. λ. στρώμα. γεργάν'=τ. λ. πάπλωμα. Κουρτία=Καρδονχία. Μισαφήρ'=τ. λ. ξένοι φιλοξενούμενοι. γαρήδες=τ. λ. γυναίκες. άτζαρτζάφωτοι = άκάλυπτοι χωρίς τσαρτσάφι. Έγκεν=έφερε. μουρτάρτς=μουρτάρης. έπαλαλώθεν=έτρελάθη. ματοτζάτζα = ματόκλαδα. κουμπόπον = μικρό κουμπί. ριτσάκς = κογχύλια μαργαριτάρια. τσάμας=πλεξοϋδες μαλλιών. βραχόνς=βραχιών, μπράτσο. πατούλα=άσπρα, σάν νυφάδες χιονιοϋ. Άπαδά κι άκσάν'=Πελώριος, ύψηλός. γιοσμάς=λεβέντης. κεράν'=σύμφωνος, άνάλογος, ταιριαστός.

ΠΟΝΤΙΑΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

Ήχος Γ Πα ρ Ρυθμός 4σημος. Χρόνος μέτριος γοργός.

Της Συλλογής Σ. ΚΑΡΑ Απόδοση ΝΙΚΟΥ ΑΠΑΤΣΙΔΗ

Ση με ε ε ε ε ε ρα α α α α ψαλ λουν
 ε ε ε Έκ κλη η σιες ση με ε ε ση η με ρα α μο
 να α στη η η η ριαα ψαλλει και η η η η η η η
 ψα λ λει η και αι η η η α α για α α α
 Σ ο α φια α ψα α α λ λει ει

Κείμενο του τραγουδιού βλέπε στη σελίδα 507 του τεύχους αυτού.

Ήχος Δ Πα ρ Ρυθμός 7σημος. Χρόνος μέτριος γοργός.

Συλλογή του Σένου Σενίτα θεωρημένη από τον καθηγητή της Βυζαντινής Μουσικής κ. Σ. Καρά. (Απόδοση ΗΛΙΑ ΓΑΡΔΗ)

Τήν πι πι λο μα ται ναν τήν τδα χου ρο μα ται ναν
 κι αν κ'ι δι νε μα α τε ναν εγω θα κλε φτατε να αν

ΠΑΡΑΔΔΑΓΗ

Τήν πι πι λο μα α ται αν ναν τήν τδα α χου ρο μα α
 ται να αν

Ο Δήμον ό κεμεντζετζής.

Του ΗΛΙΑ Α. ΤΣΙΡΚΙΝΙΔΗ

Ποιος έμαυρολόεσεν; Ποιος έμαυροείπεν;
 «Κρωμέτες κατηβαίν' σόν 'Αδ', τή Κωσταντᾶ ό Δήμον!»
 Κ' έβόεσαν τὰ σύμπαντα κ' ή γή ουνεταράεν
 κι άσ' σά συνεταράγματα ένοίεν τ' 'Αδ' ή πόρτα
 κ' έρθεν τὸ μαυρον τὸ χαπάρ' σόν σκότεινον τὸν 'Αδην.
 Σὸν 'Αδ' έσαν τρένυφοι και νείκα παληκάρα,
 σὸν 'Αδ' έσαν σουμαδεμέν' κ' έμορφα νυφιδόπα,
 σὸν 'Αδ' καρδόπα θλιβερά και παραπονεμένα,
 έκ'σαν άτο κ' ελάγχεσαν κ' έσκώθαν σὸ ποδάριν
 και - ν έρθανε και - ν έκοψαν τή Δήμονος τή στράταν.
 — «'Επαρ', Δήμο, τήν κεμεντζέν και σῦρον τὸ τοξάριν,
 πέει μας π' έκατσες κ' έφαιες; ποῦ έπες κρὲν νερόπον;
 σίνος χαράν τραγώδεσες; τίναν έπαρεξέγγες;
 Κι αν εν', Δήμο μ', Καλομηνάς κι αν ειν' καλὰ ήμέρας
 κι αν ειναι τὰ παρχάρα μουν μάραντα φορτωμένα
 κι αν ειναι τὰ ψηλά ραχά καταπρασιτισμένα».
 — «'Αν έρτ' ό Μάρτ'ς ό μάραντον κι 'Απρίλτς μανουδακέας
 αν έρται κι ό Καλομηνάς και τὰ καλὰ ήμέρας,
 έμεις 'κι παρχαρεύουμε και σὸν παρχάρ' 'κι πᾶμε,
 κι αν εν' Δεκαπενταύγουστον κι αν εν' τή Παναίτας
 σὸν 'Αεσέρ' 'κι άκπάσκουμες, σή Σουμελᾶν 'κι πᾶμε.
 'Κ' έχουμε τὰ παρχάρα μουν και τ' άγια μοναστήρα,
 'Κ' έχουμε τὰ ψηλά ραχά και τὰ νερά τὰ κοῦα.
 'Εφέκαμε τὰ μέρα μουν κ' επήγαμ' σ' άλλα κόσμα,
 μακρά και πέραν θάλασσας, σὸ πλάν τήν Ρωμανίαν.
 'Επέμ'ναμε άλλόξενοι σ' άλλόξενα τὰ τόπα,
 επέμ'ναμ' άστερέωτοι σή χώρας τὰ στερέας».
 — «Ντό λές, ντό λές, νέ Δήμο μου, ντό λές κι άπολογᾶσαι;
 Είδες τὸν 'Αδην σκοτεινόν, είδες τὸν 'Αδην μαυρον,
 είδες τὸν τόπον ντό πατεις, χωρίς άθθα και φύλλα,
 είδες τὸν τόπον ντό δαβαίντς χωρίς κρῦα νερόπα
 κ' εδάδεψες τήν άπαντή σ' και τήν άπολοία σ'!»!
 — «Παρακαλῶ, παρακαλῶ, Θεοῦ παρακαλίαν:
 Μ' άπλώνετεν τήν κεμεντζέν, τρομάζ'νε τὰ χερόπα μ',
 μ' άπλώνετεν και τὸ τοξάρ' καιεται τὸ καρδόπο μ',
 μή λέτε με νὰ τραγωδῶ, γομούντανε τ' όμμάτ'α μ',
 έγὼ λόγον 'κ' εδάδεψα, μή λέτεν έκομπώθα,
 ντό είδαν τ' όμματόπα μου 'μολόεσα και είπα».
 Τὸν λόγον 'κ' έτελείωσεν και τήν άπολοίαν
 και - ν έρθαν κ' έγομώθανε σή Δήμο μ' τὸ κηφάλιν
 και - ν έρθαν κ' έμυρίστανε τή Δήμονος τὰ χέρ'α.
 Και ντό τεροῦν; 'Κ' έμύριζαν άτὰ μανουδακέαν!
 Σὸν 'Αδ' νὰ βαί, σὸν 'Αδ' ναηλί σὸν 'Αδ' μαῦρα λαλίας
 κι ό Δήμον στέκ' άσάλευτος κι ό Δήμον μαραιμένος,
 'Κι σκόν' άπάν' τ' όμμάτ'α του, τὰ καταδακρωμένα,
 'Κι άποδιπλόν' τὰ γόνατα τ', τὰ καταδιπλωμένα,
 'Κι άποσταυρών' τὰ χέρ'α του τὰ κατασταυρωμένα!

Τ' ΑΣΠΡΑ ΚΑΤΗΒΑΖ'ΝΕ ΑΣΤΡΑ (*)

Του ΠΑΝΤΕΛΗ Α. ΜΕΛΛΗΝΟΦΡΥΔΗ

Τήν θρούμμαν τὸ έθρουψες θὰ έρ-
ται σὸ χουλάρι σ'.

Ο Πετζάνον ήσύχασεν. Έπῆρην τήν Σῶναν. 'Ατόρα άλλο 'δεν 'κ' επέμνεν' ένεμείν'νεν πότε ν' άποθάν' ό Νικόλας και ή Δεσποινή νὰ παίρ'νε και τὸ μοιράσ'. Η Βαρβάρα τὰ χωράφα ντό θὰ έποίνεν άτα; Θὰ έπούλ'νεν άτα. Θὰ έγόραζεν κ' εκείνα και θὰ είχεν όσπίτ' σή Βαρτάντων, όσπίτ' σὸ Στρέν', χωράφα σεράντα-πενήντα κοτών και θὰ έγίντονε κ' εκείνος είνας τρανός, είνας χοντσοβόρτς άπέσ' σὸ χωρίον.

Τὸν 'Αλτδατζούχ' σ' όρωμαν άτ' πὰ 'κ' έλεπεν άτον. 'Αλτδατζούχ'ς πὰ άλλο λόγον 'κ' έποίνεν γιὰ τήν Σῶναν. Οί Χαβανίτ' πὰ νὰ μή κακοκαρδίζ'ν άτον, ξαίι τή Πετζάν τ' όνομαν πὰ 'κ' είδιαν. 'Εδέβεν ό Κаланτάρτς.

Η Λεμόνα κάποτε-κάποτε έρχουτον σ' 'Αλτδατζούχ', κάτ' έλεγεν τήν Μυροφόραν κ' έδεβήν'νεν πλάν'. Κανείς σήν έλαν άτ'ς 'κ' έσουφραλανεύκουντον, τίνικι συντέκ'σα τ'ς έτον και πάντα έπαίνεν κ' έρχουτον.

'Εναν βράδον (έμπαν Κουντούρ' κέσ'), άργά, έρθεν ξάν σή Μυροφόρας. 'Εστειλαν κ' έγκαν άσ' σήν χαμελέτεν τὸν Σάββαν κ' εκάτσεν ή Λεμόνα κ' ίστορτσεν άτον:

— Δέξιματ'! 'Οσήμερον ή Πετζανίνα με τήν νύφεν άτ'ς έρθαν σ' έμέτερον τ' όρμανόπον νὰ έφτάνε τδούκουτα. 'Εγὼ άμον τὸ είδα τσε άπὸ μακρά, τεὰ χαπάρ' 'κ' έχω, επήρα τήν κροπήν και τὸ όκοινίν κ' επήγα κ' έγὼ σὰ τδούκουτα. Σ' όρμάν' άπέσ' κλαδεύω και πάγω, έρθα ρά-στα τήν Πετζανίαν. 'Εκάτσαμε και γονουδεύομε:

— Γουοπάν' τ', Λεμόνα, είπεν ή Πετζανίνα, όφέτος τ' άλάφ'ν έμονν όλίγον έν'. Θὰ ψοφίζομε και τὰ ζά μουν. Και παδκείν' τὸ έχομε και όλίγα: Είπα άς πᾶμε φέρωμε όλίγα τδούκουτα. 'Επῆρα τήν νυφίτσαν κ' έρθα.

— Καλὰ έποίκες, νέκουτση. 'Εγὼ πὰ άέτοσ' έφτάγω. 'Αδακά είνας Κούντουρος

* Συνεχεια από τὸ προηγούμενο και τέλος.

πασσαλοκάφτες και είνας Μάρτ'ς άγέλαστος επέμ'νεν. 'Ερχάλ 'κι θὰ ψοφίζομε τὸ βίον έμονν. Με τὰ τδούκουτα θὰ περάνωμε.

— 'Εγὼ πὰ άτὸ λέγω! είπεν ή Πετζανίνα. Πουρνὰ Πέφτ', θὰ ζουμώνωμε, τήν Παραδκευήν θὰ πλύνωμε και τήν Σάββαν θὰ έρχομες σὰ τδούκουτα.

— Νέκουτση, κιὰ έλάτε και σ' έμέτερα και έντάμαν έρχομες. Φογοῦμαι και άσ-σὰ λυκούδα.

— Καλόν, είπεν ή Πετζανίνα.

Ο Σάββας άτὸ έθέλ'νεν ν' έμαθάν'νεν. Τὸν πουρνόν έστειλεν τή Χουτάβας τὸν Λίαν σήν Σοροάιαν και τήν Παραδκευήν πριχοῦ γίνεται τ' όλημέρα, ό Μεμίης με τ' έναν γαίδουροῦπον έρθεν σήν Χαβίαναν έπούλ'νεν μήλα.

— Μήλα! Κανόμεηλα! Κιοπάκ'α!

Τράντα παράδας τήν όκᾶν!

'Απ' όπίσ' έρθεν ό Χασάντς άσ' σή Τουμουδάντων κ' έπούλ'νεν λάχανα. 'Υστερα τρεί-τεσσάρ' κι' άλλο με τὰ γαίδουρά έπούλ'νανε κοκκία. όχτώ γορδῶα τὸ κότ'.

Οὔλτς οί Χαβανίτ' έξεραν άτσε κ' έπαίρναν σ' όσπίτ'α τουν κ' έφάζναν άτσε. Σὸ βράδον άπάν' οὔλ' έδέβαν σ' 'Αντωνάντων καικά.

Ο Σάββας με τ' εκείντς γονουδεμένον είχεν ά. 'Ασ' σὸ έσκοτεινεψεν, οὔλ' έτοπλαεύταν σή Λεμόνας τ' όσπίτ'. 'Εκείνε πα έσέγγεν άτσε σήν σακίην άπέσ' κ' επήκεν έναν χαλκόν δουρβάν κ' έθηκεν έμπο' άτονν. Πρίν νὰ καλοτρῶνε έρθεν και ό Σάββας με τὸν Γάντσον τὸν Νικόλαν.

'Αρ' εκάτσαν, έφαγαν, έπαν κ' έπεσαν κ' εκοιμέθαν. Κανείς σή Τσαράντων χαπάρ' 'κ' επήρην τὸ έταν σή Λεμόνας άτόσ' νοματοί μισαφίρ'.

Δύο ώρας σὸ μέρωμα ή Λεμόνα εκώθθεν έποίκεν φαγίν, οί μισαφίρ' πὰ έφαγαν και είνας άπ' άδά κι' άλλος έπεκει έξέβαν κ' ένταμώθαν σ' όρμανί' τὸ κηφάλ' κ' εκρήφταν σὰ τεζία και σὰ τεβόρα όπίσ'. Κανείς 'κ' είδεν άτσε.

σεράντα ημέρας και σεράντα νύχτας γάμον, κ' ἔζησαν ἕκείν' καλὰ κ' ἑμεῖς κ' ἄλλο καλλίον.

Τὸ Πατριαρχεῖον.

Ἄμαν μασάλ' κ' γράφομε. Τ' ἐγένταν κ' ἐπέρασαν ἐκεῖνα γράφομε. Ὁ Σάββας ἔρθεν και ἡ Σώνα ἔκοψεν τ' ὁμοῦτ' και τ' ἕναν τὸν μῆναν ἔτον τῆ Πετζάν' ἡ νύφε και τ' ἄλλο τ' Ἄλτδατζούχ'. Ἄμαν τῆ χώρας τὰ παιδιά κ' ἰστέκ'νε. Οὐντάς εἶδανε ἄσ' σὸ Χοκίμετ δὲν κ' ἔξεβεν, εἶπαν τὸν Πετζάνον:

—Γράψον ἕναν ἀναφορὰν σὸ Πατριαρχεῖον και ν' ἀγκαλεῖς τὸν Οἰκονόμον. Στεφανωμέντσαν νύφεν πὼς ἔστεφάνωσαν ἄτεν μὲ τὸν ἄλλον; Ἄοικον δουλείαν πὰ γίνεται;

—Καλόν, εἶπεν ὁ Πετζάνον. Ἄς ἔφτάμε κ' ἄτὸ. Ἄπ' ἄτώρα κ' ὕστερα τὸ ἔφτάμε οὐλα ναφηλάδας εἶνε. Ἄμαν ἄς γράψομε και σὸν Πατριάρχη. Τὴν ἀναφορὰν ποῖος θὰ γράφτ';

Οὐλ' εἶπανε: «Ἀτὸ ἀντζαν ὁ Σαλονίκ'ς πετζαρεῦ' ἄτο! Ἄμον ἄτον δεβασμένος και βαθυσιτικός δέσκαλος τάλια σὸ Τορούλ, σὸ Κάν πὰ ζόρα εὐρίεται.

Ἔστειλαν τὸν Κώστην τῆ Χατουὺν κ' ἐπροσκάλεσαν τὸν Σαλονίκ' κ' εἶπαν ἄτον καταλεπτῶς τὴν δουλείαν και τὰ γράφτ' σὸν Πατριάρχη τὸ και τό.

—Οὐλα θὰ πιλίτρεῦς ἄτα, εἶπεν ὁ Χατουὺντς. Θὰ λές: οὐλ' ἔφαγαν παράδας κ' ἑμεῖς ἔφτωχοὶ πουδὲν τὸ δίκαιον ἔμον νὰ εὐρίκομε κ' ἐποροῦμε.

Ὁ Σαλονίκ'ς ἐπῆγεν τὸ κοντύλ' και τὸ καλαμάρ κ' ἔρχινεσεν νὰ γράφτ'. Ἄτώρα τ' ὀρθὸν νὰ λέγωμε: ἄτόσον κ' ἔμορφα ἔκατεθήκ'νεν τὰ λόγα, ἔθαεῖς σὴν Πόλ' ἔσποῦδαξεν. Τρανὸν κοντυλέαν ἐντοῦνεν. Τ' Ἡγουμέν' τὰ πανταχούσας, τὰ συμφωνητικά, τ' ὁμολογίας, οὐλα ἄτὸς ἔγραψεν. Τὰ γράμματα τ' πὰ καθαρά κ' ἔμορφα, ἄμον καρτσάλας, ἔθαεῖς παμάδας ἔταν. Πολλὰ ἔμορφα χέρα εἶχεν.

Ἄρ' ἔγραψεν οὐλα κατὰ και τὸ εἶπαν

ἄτον ὁ δέσκαλον ὁ Ποπα-Σοφιανόν, ὁ Χατουὺντς κ' Ἄλεφράς. Ἐπ' ἐκεῖ ἔδέβασεν ἄ κ' ἔδέκεν τὸ κοντύλ' σὸν Πετζάνον νὰ ὑπογράφτ'.

—Εἶαν σὰ χέρα σ', δέσκαλε, εἶπεν ὁ Πετζάνον. Ἐγὼ ἀγράμματος εἶμαι. Τὰ κοινὰ μαναχὸν ἔμαθα ἄσ' σὸν ἔσχωρεμένον τὸν Ποπ-Ἀνθιμον. Πὼς νὰ ὑπογράψω ἀναφορὰν σὸν Πατριάρχη;

—Κ' ἰπειράξ, εἶπεν ὁ Σαλονίκ'ς, ἔκειν' τὴν ὑπογραφήν κ' ἰτεροῦνε. Ντό γράφτ' ἀναφορὰ ἐκεῖνο τεροῦνε.

Ἄρ' ἐπῆγεν ὁ Πετζάνον τὸ κοντύλ' και ἰεντέλιχτὰ-ἰεντέλιχτὰ ὑπέγραψεν κ' ὕστερα ἔδωκεν τὸν Σαλονίκ' ἕναν μετζητιὰν κ' ἕναν ζευγάρ' ὀρτάρα γιὰ τὸν κόπον ἄτ' κ' ἔστειλαν τὴν ἀναφορὰν.

—Ταβουτλοῦν, εἶπεν ὁ Χατουὺντς, ποῖστ' ἄτο, νὰ μὴ χᾶται!

***

Τὸ Πατριαρχεῖον ἐξέταξεν τὴν δουλείαν κ' ἐτέρεσεν ἄδαπές' κατ' ἕν'. Ἄρθωπον τὸ λέει ἄν εἶναι ὀρθά, ἀδικίαν ἐγέντον ἄτον. Ἐγραψεν σὸν Οἰκονόμον νὰ πᾶει σὴν Πόλ' και νὰ λέει ἀπὸ στομάτ' πὼς ἐγέντον ἡ δουλεία και πὼς ἐνι τρόπος κ' ἔδέκεν συνοικέσιον νὰ στεφανοῦται τὸν ἄλλον στεφανωμέντσα γυναίκα.

Ἐπῆγεν Οἰκονόμον και εἶπεν κ' ἐκεῖνος τ' ἐκεινοῦ. Ἄτώρα τὸ ἐγέντον ἄλλο κ' ἰ απογίνεται... Τὰ λόγα σὸ σακκὶν κ' ἐμπαιν'νε. Ὁ χαρίφ'ς ἔστεφανώθεν και ζῆ και χαίρεται μὲ τὴν γυναίκαν ἄτ'...

***

Ὁ Πετζάνον ἐπῆγεν ἐγυναίκ'σεν κ' ἐπῆρεν εἶναν ἄλλεν. Τὸν Οἰκονόμον πὰ ἐξόρτσεν ἄτον τὸ Πατριαρχεῖον ἐξ μῆνας σ' ἕναν μοναστήρ' και ἄσ' τ' ἐτελείωσαν τὰ ἐξ μῆνας ἔαν ἐπῆγεν σὴν Μητροπόλιν Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος.

Ἄέτσ' πὰ ἐτελείωσαν τῆ Σώνας τὰ βάρσανα.

Π. ΜΕΑΝΟΦΡΥΔΗΣ

Ζωὴ καὶ Κίνησις

Δράση τῆς «Εὐξείνου Λέσχης» κατὰ τὴν πρώτην περίοδο τοῦ 1946.

Λάβαμε και εὐχαριστῶς δημοσιεύομε τὸ ἀκόλουθο ἔγγραφο τῆς «Εὐξείνου Λέσχης» Θεσσαλονίκης:

«Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ περιοδικοῦ «Χρονικά τοῦ Πόντου» Ἀθῆνας

Κατωτέρω παραθέτομεν τὰ κυριώτερα ἐκ τῆς πνευματικῆς και καλλιτεχνικῆς κινήσεως τῆς «Εὐξείνου Λέσχης» κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τοῦ 1946.

Τὴν 10 Φεβρουαρίου ἐ. ε. εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς Λέσχης ἔλαβε χώραν διάλεξις τοῦ κ. Μιχαὴλ Μεταλλεῖδου μὲ θέμα: «Ἡ Ποντιακὴ ποίησις γιὰ τὴν γυναίκα» μὲ ἐκτέλεσιν διαφόρων τραγουδιῶν ὑπὸ τοῦ θιάσου Ν. Σπανιδῆ.

Ὁ ὁμιλητὴς μὲ γλαφυρότητα ἀνέπτυξε τὰς σπανίας ἀρετὰς τῆς Ποντίας γυναίκας διατυπωμένους εἰς τὰ δημοτικὰ τραγοῦδια.

Τὴν 17ην τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἡ ἐν λόγω διάλεξις ἐπανελήθη εἰς τὴν Καλαμαριάν. Τόσον ἡ πρώτη ὅσον και ἡ δευτέρα ἐσημείωσαν πρωτοφανῆ ἐπιτυχίαν και ἀπέσπασαν τὰ παρατεταμένα χειροκροτήματα τῶν ἀσφυκτικῶς πληρωθεισῶν αἰθουσῶν.

Τὴν 24 Μαρτίου ἐπὶ τῆ Ἐθνικῆ Ἐορτῆ ἡ Εὐξείνου Λέσχη ἐτέλεσε τὸν πανηγυρικὸν τῆς ἡμέρας. Τὴν ἑορτὴν ἐτίμησεν ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Ἀπαμειῖας, ὁ Δήμαρχος Θεσσαλονικέων και πλείστοι διανοοῦμενοι τῆς πόλεώς μας. Ἡ Ἐθνικὴ Χορωδία Θεσσαλονίκης ἐξετέλεσε διάφορα ἔθνικα τραγοῦδια και ἀπηγγέλθησαν ἐμπνευσμένα πατριωτικὰ ποιήματα.

Τὴν ἐπομένην ἡ Λέσχη συμμετέσχεν ἐνεργῶς εἰς τὸν ὑπὸ τοῦ Λυκείου τῶν Ἑλληνίδων ἐπίσημον ἐορτασμὸν τῆς ἡμέρας ἐν τῷ κρατικῷ Θεάτρῳ.

Κατ' αὐτὴν μέγας ὄμιλος χορευτῶν μὲ πλήρη Ποντιακὴν ἀμφίεσιν (ζουπούνας) ἐχόρευσε συνοδείᾳ τῆς λύρας διαφόρους ποντιακοὺς χορούς, ὁμᾶς δὲ χορευτῶν ἐχόρευσε τὴν σέρρα και τὸν πυρρῆιον. Ἡ συμμετοχὴ τῶν ὁμάδων τῆς Λέσχης συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν πλήρη ἐπιτυχίαν τῆς ἑορτῆς, κατεγοήτευσεν και κατέπληξε μὲ τὰς πλουσίας ἀμφίεσεις αὐτῶν τὸ ξένον (Παρατηρηταί, Οὐνρρα, Ἀγγλικαί Στρατ. Ἀρχαί, Προξενικαί Ἀρχαί) και τὸ Ἑλληνικὸν κοινόν.

Τὴν 3ην Μαΐου ἡμέραν Κυριακὴν ἔλαβε χώραν διάλεξις μὲ ὁμιλητὴν τὸν βουλευτὴν Θεσσαλονίκης κ. Λεων. Ἰασονίδην και μὲ θέμα: «Αἱ μεγάλοι γραμμαὶ τῆς ἱστορίας τοῦ Πόντου».

Τὴν διάλεξιν ἐτίμησαν ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Ἀπαμειῖας, ὁ Δήμαρχος Θεσσαλονικέων, ὁ Γεν. Γραμματεὺς τῆς Γενικῆς Διοικήσεως Κ. Μακεδονίας και ἄλλοι ἐπίση-

μοὶ ἀρχαί, πλείστοι βουλευταὶ τῆς πόλεώς μας και πλῆθος κόσμου.

Ἡ διάλεξις χάρις εἰς τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ θέματος και τὴν γλαφυρότητα τοῦ ὁμιλητοῦ ἐσημείωσεν ἀρίστην ἐπιτυχίαν, διακοπέισα κατ' ἐπανάληψιν ὑπὸ πολλῶν χειροκροτημάτων. Λόγῳ τῆς ἐκτάσεως τοῦ θέματος, ὁ ὁμιλητὴς ὑπεσέβη νὰ ολοκληρώσῃ τὴν ἀνάπτυξιν αὐτοῦ ἐν εὐθέτῳ χρόνῳ.

Μετὰ τῆς

Ὁ Διευθύνων Σύμβουλος
Α. ΜΟΥΜΤΖΙΔΗΣ Ὁ Γεν. Γραμματεὺς
Κ. ΠΑΡΡΑΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ

Ἡ ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΜΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΟΝΤΟΝ

Ἡ κατωτέρω προσευχὴ ἀνεγνώσθη ὑπὸ τοῦ κ. Λεων. Ἰασονίδου ἐν τῷ προλόγῳ τῆς περὶ Πόντου διαλέξεως, τὴν ὁποῖαν ἔδωκε τὴν Κυριακὴν 5/5/46 εἰς τὴν Εὐξείνου Λέσχην Θεσσαλονίκης.

Ξηρακνήτῃ ἡμῖν ὁ λάρυγξ ἕαν, ἐπιλαθώμεθὰ σου, ὦ πάτριος Ποντία Γῆ!...

Σὺ πρώτος ἐνωτίσθης τὴν κραυγὴν και τὴν οἰμωγὴν τοῦ Προμηθέως, και πρὸς τὴν Κιβωτὸν τοῦ Νῶε ἀπὸ Σοῦ ἐκομίσθη ὁ κλάδος τῆς ἐλαίας.

Σὺ ἔσχες τὸν Θησέα γαμβρὸν ἐπὶ θυγατρί. και ἕγγονον τὸν Ἰππόλυτον. Σαὶ θυγατέρες, αἱ Ἀμαζόνες, ἐπολέμησαν ὑπὸ τὴν Ἀκρόπολιν. Σοῦ τέκτα φέκησαν ἐν Κερκύρα.

Σὺ εἰς Κόρινθον ἐδώκας ἡγεμονίδα. Σὺ ἔσχες ἀπόγονον τὸν Ὀδυσεά, και συγγενὴ τὴν Ἀσπασίαν τοῦ Περικλέους.

Πρὸς Σὲ ἐστράφη ἡ πρώτη ἐξερευνητικὴ ἐπιστημονικὴ ἀποστολή, ἡ Ἀργοναυτικὴ, και ὁ πλοῦτος Σοῦ ἐγένετο κυρία τοῦ Τρωικοῦ πολέμου ἀφορμή.

Σὺ, και ἰδίᾳ ἡ Τραπεζοῦς, ζυγὸν Περσικὸν δὲν ἐγνώρισας. Σὺ ἐν τῷ συνόλῳ Σλαυϊκάς ἐπιδρομὰς δὲν ἐδοκίμασας.

Ἀπὸ τῶν ὀρέων Σοῦ Μυριόστομος ἠκούσθη ἡ πρὸς «Θάλατταν» κραυγὴ, και ἐπὶ τῶν βουνῶν Σοῦ ἡ «Φιλοκάλεια» ἐφιλοτεχνήθη.

Αἱ σημαῖαι Σοῦ ἐλάμπρυναν τὰς Ἀκροπόλεις Ἀθηνῶν και Θεσσαλονίκης, και δύο Ἡπείρων και τριῶν Θαλασσῶν Σὺ Κυρίαρχος ὑπῆρξας.

Αἱ πόλεις Σοῦ ἔχουσιν ἀναδόχους μητροπόλεις και προμήτορας τὰς Ἀθῆνας και τὴν Κρήτην.

Βασιλέων ἐγένονο καθέδρα ἐπὶ 300 περὶπου ἔτη πρὶν ὁ Χριστὸς κατέλθῃ ἐπὶ τὴν γῆν, και Ἀδοκράτορων ἐπὶ 260 ἔτη ὑπῆρξας ἐπικράτεια, δεῖ οἱ Λατῖνοι ἐπέδραμον τὴν Βασιλίδα πόλιν.

Τοῦ Βυζαντίου Θέμα περισπούδαστον

έτος της Έθνικής Αντίστασης της Λέσχης μας. Και της φιλοτιμότερης ψυχικής ανάτασης, που φτάνει στές κορυφές της αυτοθυσιίας.

Η Λέσχη διαθέτει κύρος. Η κάποια έκταση της αποτελεσματικής της δράσης της δίνει φήμη 'Οργάνωσης μ' επιρροή, με οικονομική επιφάνεια. Ο κύκλος των έθελοντικών δούλων της Κατοχής θέλει να την θέσει στη διάθεση των σκοπών του Κατακτητή. Νά την κάμει κέντρο πολιτικών μηχανορραφιών, προπαγάνδας, χρηματισμού. Είναι το 'Επιτελείο του Κισαμπατζάκ.

Ορίζεται συνάντηση μεταξύ Προέδρου της Λέσχης και του δικηγόρου Δαδούλη, αρχηγού προπαγάνδας του συγκροτήματος, στο Γραφείο του 'Ο. Κογκαλίδη. Παρουσία και του γραμματέα του κατήματος 'Αλκ. Παπαδοπούλου, ο Δαδούλης αναπτύσσει τ' αγαθά του 'Εθνικοσοσιαλισμού. Και ζητά απ' τον Πρόεδρο να θέσει στη διάθεσή τους τη Λέσχη, να τους δίνει στρατιώτες, χρήματα! 'Απάντηση: «Ούτε χρήματα υπάρχουν, ούτε μέλη δριστικά, ούτε δυνατότητες...». Ζητά μητρών παλιών μελών, γι' αρχαιρείες, για έγγραφο νέων μελών κλπ. Και συναντά τη σθεναρή θύμνα, που δεν υπολογίζει θυσιίς: «Δέν θά γίνει αυτό. Ούτε και θά με βγάλετε απ' τη Λέσχη, τραβώντας με από τ' αὐτί». Και η κατάσταση σώζεται. Η άτιμωση της Λέσχης παραμερίζεται.

Μετά μιὰ εβδομάδα επισκέπτεται τόν Πρόεδρο της 'Οργάνωσης, στο σπίτι του, ο ίδιος ο Κισαμπατζάκ. Η επίσκεψη είχε τὸ προκάλυμμά της. Μά γλήγορα ξεσκεπάστηκε.

Ο Κισαμπατζάκ θέτει, σὲ λίγο, ὡμὰ τὸ ἔρωτῆμα: «Έκαμα καλά ἢ ὄχι, που μπήκα ἐπικεφαλῆς τῶν Ταγμάτων 'Ασφαλείας;». Συχωροχάρτι ζητοῦσε ὁ πελαγώμενος ἄνθρωπος... 'Ο Πρόεδρος τῆς Λέσχης, τύπος ἀντιπροσωπευτικός τοῦ Ποντίου, σκέπτεται, ὅτι δέν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ παραχαράξει τὸ κοινὸ αἶσθημα τῶν συμπατριωτῶν του. Καὶ τοῦ δίνει νὰ ἐνοήσῃ, ὅτι «δέν βλέπει τίποτε τὸ καλὸ σὲ μιὰ ἀδελφοκτονία».

'Εξάλλος ὁ Κ. βρίζει χυδαιότατα. Προβάλλει τὸ περίσποφο σὸ μέτωπο τοῦ Προέδρου. 'Επεμβαίνουν ψύχραιμοι συνοδοὶ του καὶ ἡ περιπέτεια παίρνει τέλος.

'Επίσης μὲ ἀνδρισμὸ ἀντιμετώπισε ἡ Λέσχη καὶ μιὰν ἄλλη περιπέτεια: 'Ο Κατακτητῆς ζήτησε καταστάσεις ἀπὸ τὰ Σωματεία, μὲ τὰ ὄνόματα μελῶν τῶν Δ. Συμβουλίων. Καὶ εἶνε συγκινητικὸ ὅτι ὅλα σχεδὸν τὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου, μ' ἐπικεφαλῆς τὸν Πρόεδρο, παραμείναν ἀπτόητα στὶς θέσεις τους...

'Η μάχη τῆς Λέσχης καὶ γιὰ τὴν 'Εθν. Αντίσταση δόθηκε. Καὶ κερδήθηκε.

Καλλιτεχνικὴ ἐπίδοση.

Η Λέσχη ἐπωφελήθηκε τὴν παρουσία τοῦ Ποντίου καλλιτέχνη κ. Σπανίδη ἔδω. Πῆρε ὑπὸ τὴν φροντίδα τῆς παράστασής του λαογραφικὴ μὲ τὸ ἔργο τοῦ Θ. Κανονίδη «Τῆ Τρίγας τὸ Γεφύρι». Δικοί μας καὶ ξένοι ἔμειναν ἐνθουσιασμένοι. 'Εξηγεῖ ὁμιλητῆς, ὅτι, παρὰ τὲς ἀντιρρήσεις μερικῶν Συμβούλων, δέν φάνηκε τοῦ λοιποῦ εὐνοϊκὸς σὲ ἄλλες σχετικὲς προτάσεις τοῦ κ. Σπανίδη. Τὲς ἀμφιέσεις τὲς βρῆκε φτωχότατες. Καὶ ἦσαν. 'Ενῶ, γιὰ ν' ἀποδοθεῖ τὸ λαογραφικὸ ἔργο ἄρτια, γιὰ ν' ἀνεβάσει τὸ καλλιτεχνικὸ αἶσθημα καὶ τὰ κριτήρια τοῦ θεατῆ, ἀνάγκη νὰ ἐμφανίσει λαογραφικὰ τὰ πρόσωπα. Συμπερασματικὰ κάνει στὴ σημερινὴ Διοίκηση τῆς Λέσχης τὴ σύσταση νὰ φροντίσει τὸ ζήτημα τῆς ἀμφίεσης γιὰ παρατέρα ποντιακὲς καλλιτεχνικὲς παρουσιάσεις.

Προοπτικὴ γιὰ τὸ μέλλον.

Γιὰ νὰ δλοκληρώσει ἡ Λέσχη τὸν προορισμὸ τῆς, ἀνάγκη νὰ δώσει τὴν δυνατὴ οικονομικὴ τῆς ὑποστήριξη στὸ «'Αρχεῖον Πόντου», τὸ δημιουργημὰ αὐτὸ τῆς Ποντιακῆς Σωματειακῆς 'Οργάνωσης τῆς Θῆνης. Εἶνε τὸ ἔργο, που θὰ κωδικοποιήσει ὅλη τὴν περασμένη ζωὴ τοῦ Ποντίου, στὴν πρώτη του κοιτίδα, σ' ὅλα τῆς τὰ φανερώματα. Καὶ θὰ τὴν παραδώσει στές εὐγενικὲς πνευματικὲς περιέργειες τῶν ἐπιγόνων, στὴν 'Επιστήμη.

'Ιδιαίτερη προσοχὴ θὰ χρειαστεῖ νὰ δώσει ἡ Λέσχη στὴν ἀναδιοργάνωση τοῦ Λαϊκοῦ τῆς Πανεπιστημίου. Νὰ ξαναρχίσουν οἱ τόσο ἐποικοδομητικὲς διαλέξεις Καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου Θῆνης στὴν αἴθουσα τῆς Λέσχης, συστηματικὰ, προγραμματισμένα. Ν' ἀνυψώσουν τὴ σκέψη, τὸ αἶσθημα, νὰ βοηθήσουν τὴν ἄνθηση ἐνὸς Νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Γενικότερα: 'Η νέα γενεὰ δέν μπορεῖ νὰ ἱκανοποιηθεῖ μὲ τὲς προτιμήσεις τῆς γενεᾶς μας, που τὲς ἀντλοῦμε ἀπὸ τὴ ζωντανή, ἀκόμα, νοσταλγία. 'Ομως ὁ ψυχικὸς καὶ πνευματικὸς δυναμισμὸς τῆς Ποντιακῆς ομάδας, σημερινῆς - αὐριανῆς, πρέπει νὰ κινητοποιηθεῖ, νὰ διοχετευθεῖ κατὰλληλα. 'Η Λέσχη τῆς αἴριο, διατηρόντας τὴν ψυχαγωγικὴ καὶ λοιπὴ δραστηριότητά της, θὰ χρειαστεῖ ν' ἀποβλέπει νὰ γίνει ἐστία πνευματικῆς κίνησης, γραμμάτων, λαογραφικῶν μελετῶν γιὰ ὅλες τὲς ομάδες μὲ τὲς προελεύσεις τους, που κατοικοῦν σήμερα ἔδω—μὲ τὴν πραγματώση τῆς φιλοδοξίας της γιὰ σύσταση Λαϊκοῦ Πανεπιστημίου, στεγαζομένου σὲ ἀντάξια δικῆ του Στέγη.

Δέν πρόκειται γιὰ οὐτοπία. Γιὰ τὸλ-

μημα, ναί. Μὰ κάθε τι τὸ "Ἄξιο ἀπὸ τολμήματα προέρχεται.

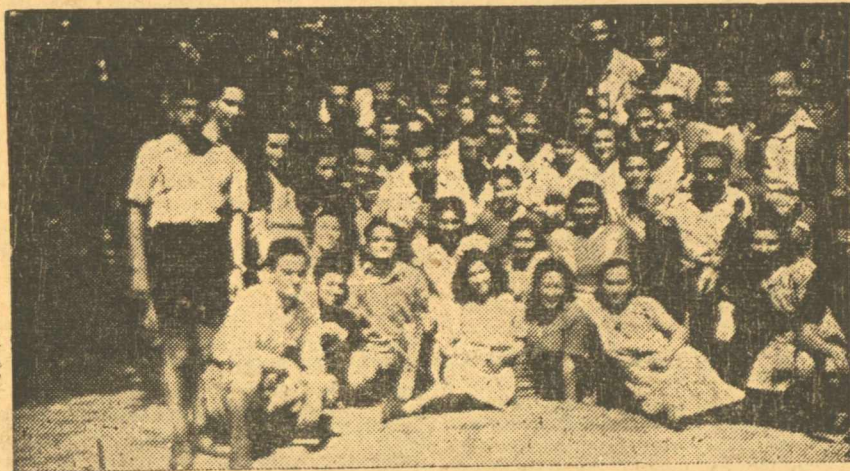
'Επίλογος.

Κάτι πρόσφερε ὁ Ποντιακὸς κόσμος στὴ νέα του Πατρίδα. Καὶ γι' αὐτὸ ἔχει ἐπιστορεῖ κάποια ἐκτίμηση τῶν ἄλλων ἀδελφῶν 'Ομάδων.

"Ἄς κρατᾶμε γερὰ τὸ ἀπόκτημα. "Ἄς κινητοποιήσουμε τὲς ἠθικὲς μας δυνάμεις, τὴν Ποντιακὴ μας φιλοτιμία. "Ἄς βρισκόμαστε πάντα στὴν πρωτοπορία, ἀνάμεσα

Οἱ Πόντιοι φοιτητῆς
στὸ Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης.

Πάνω ἀπὸ 70 εἶναι οἱ Πόντιοι φοιτητῆς καὶ φοιτήτριες στὸ Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης. Καὶ παρουσιάζουν μιὰ ζωτικότητα, πὺν δέιχνει περὶτρᾶνα τὲς ἀρετὲς πὺν κληρονόμησαν ἀπὸ τὴν καταγωγή τους. Χωρὶς νὰ τοὺς διέπει κανένα στενὸ τοπικιστικὸ πνεῦμα, ἀγαπημένοι κ' ἐκτιμῆμένοι ἀπὸ τοὺς καθηγητῆς καὶ τοὺς λοιποὺς συμφοιτητῆς τους, ἴδρυσαν τελευταία τὸ «Σύλλογον Ποντίων Φοιτητῶν», πὺν πολλὰ τὰ καλὰ προοιωνί-

Πόντιοι Φοιτητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης σὲ ἐκδρομὴ στὸ 'Ωραιόκαστρο.

στ' ἄλλα πρωτοπόρα στοιχεῖα τοῦ τόπου—γιὰ τὸ κοινὸ ἀνέβασμα.

I. Σ.

Παράταση προθεσμίας διαγωνισμοῦ.

'Εχοντας ὅπ' ὄψη:

τὴν προκήρυξη τοῦ διαγωνισμοῦ γιὰ τὴν συλλογὴ στοιχείων προσφορᾶς τῶν Ποντίων στὸν 'Ελληνοϊταλικὸ καὶ στὸν 'Ελληνογερμανικὸ πόλεμο τοῦ 1940-41, πὺν προκηρῦξαμε στὸ τεῦχος μας ἀριθ. 14. Τὴ λήξη τῆς προθεσμίας ὑποβολῆς συλλογῶν,

Καθὼς καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι δέν ἔχουν περιέλθει ἀκόμα στὴν ὑπηρεσία μας σχετικὲς ἐργασίες.

Παρατείνουμε

τὴν προθεσμία ὑποβολῆς τῶν ζητούμενων στοιχείων ὡς τὸ τέλος Δεκεμβρίου 1946.

'Υπευθυνίζομε μὲ τὴν εὐκαρία αὐτὴ τὸ περιεχόμενον τῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἀθλοθέτη Θ. Κ. Θεοφύλακτου, πὺν δημοσιέψαμε στὸ τεῦχος μας ἀριθ. 15-16, μὲ τὴν πρόσθετη πληροφορία ὅτι τὸ ἀθλοθέτημα στάλθηκε καὶ βρίσκεται στὸ ταμεῖο τοῦ περιοδικοῦ μας.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

1. Ποντιακὴ συναυλία

Στὶς 4-6-46 δόθηκε στὴν αἴθουσα τοῦ «Παρθεν. οὔ», ὑπὸ τὴν προστασία τοῦ Συλ-

λόγου μας, Ποντιακή Συναυλία, με επίδειξη χορών και τραγουδιών, οργανωμένη από το μουσικοδιδάκκαλο Δ. Κουτσογιαννόπουλο.

Προλόγισε ο Αντιπρόεδρος του Συλλόγου μας γιατρός Κ. Φατιάδης κ' έπειτα ο Δ. Κουτσογιαννόπουλος ανέπτυξε την εργασία που έκαμε για την περίσωση και διάσωση των χορών και των τραγουδιών μας. Ακολούθησε η εκτέλεση χορών και τραγουδιών από χορωδία, που αποτελούνταν από νέες της Ν. Ίωνίας στην ολότητα τους μη Πόντιες. Ωστόσο παρουσιάσαν αξιόλογη απόδοση στους Ποντιακούς χορούς: τ' ομάλ', την τρυγόνα, την πατούλα, την κότσαρη, την Χερσάνιτσα και την τάμζαρα. Στο τέλος, χόρεψαν τον πυρρίχο οί Γ. Τσορτανάς και Ι. Μανουρόπουλος και ενώ επιστέγασμα διανεμήθηκαν βραβεία στα μέλη της χορωδίας και στο γερο-λυράρη Γ. Γάραλη.

Ο Δ. Κουτσογιαννόπουλος στο κεφάλαιο των ποντιακών χορών έκαμε επιστημονική εργασία πολύ αξιοπρόσεκτη. Χορογράφησε τους χορούς μας—τους άναλυσε με τους ρυθμούς και τους βηματισμούς τους, σε τρόπο που μπορούν εύκολα να διδάσκονται και σε χοροδιδασκαλεία ακόμα. Έτσι ασφαλώς περισώζεται η επιβίωση των χορών μας. Άρκει η εργασία αυτή του Δ. Κουτσογιαννόπουλου να ενισχυθεί και να μη μείνει άνεκμετάλλευτη.

Λιπούμαστε που δεν μπορούμε να πούμε το ίδιο και για όλα τα δημοτικά μας τραγούδια που παρουσίασε. Σημειώθηκε αίσθητά πως, σε όρισμένα προπαντός, δεν αποδιδόταν ο τόνος και ο γνήσιος ποντιακός τους χαρακτηρισμός. Σε μερικά παρατηρήθηκαν αλλοιώσεις που δεν τους δικαιολογούσε ούτε η πιθανότητα της παραλλαγής. Μεγάλη πρέπει να δοθεί προσοχή στα πρόσωπα, στις πηγές, από τις οποίες θα παρθούν και θα πολιτογραφηθούν άτοπια τὰ γνήσια πρότυπα, ώστε να μη παραχαρτούν, να γη χάσουν τη λεπταίσθητη ιδιότυπη χάρη τους και καταντήσουν αγνώριστοι με τον καιρό οί δημιουργίες του λαού μας.

Η μουσική είναι καλλιτεχνία. Και η καλλιτεχνία δεν επιδέχεται συμβιβασμούς. Και η ελάχιστη ακόμα παραφωνία άρκει να την καταδικάσει. Το ποντιακό δημοτικό τραγούδι έχει κι αυτό τη μουσική του. Κάθε απομάκρυνση από το κλίμα του, αποτελεί παραφωνία, που την πιάνει το ποντιακό αυτί και παύει από τη στιγμή εκείνη να δονείται ο άκρατής από την καλλιτεχνική συγκίνηση που προσμένει. Κοντά σ' αυτά, κάθε αλλοίωση είναι και άντιεπιστημονική, γιατί απομακρύνει το δημοτικό τραγούδι από την πιστή λαϊκή του προέλευση.

Ο Δ. Κουτσογιαννόπουλος είναι μουσικοδιδάκκαλος επαγγελματίας. Όσο κι αν δεν έχει ως μητρική του γλώσσα την ποντιακή, πολύν καιρό συγχρωτίστηκε με τους Πόντιους και στην πατρίδα και δω. Άσχολήθηκε και άσχολεύεται πολλά χρόνια με τα τραγούδια μας. Αναγνώρισε κι ο ίδιος σε όμυλία του πως άρχικά «έπλανήθη» και αυτή

του ή όμολογία τον τιμά ιδιαίτερος. Γι' αυτό είμαστε βέβαιοι πως στις μελλοντικές του προσπάθειες θα προσέξει περισσότερο και θα επιτύχει τελικά να συνάξει και να πορευσιάσει και τα ποντιακά δημοτικά τραγούδια άλώβητα και άδιάφθορα.

Κόσμος πολλός παρακολούθησε και τους όμιλητές και τη συναυλία και χειροκρότησε ζωηρά την έπαινετή προσπάθεια.

2. Δυο ποντιακές θεατρικές παραστάσεις: «Ο Ξενιτέας» και «Τη Τρίχας τὸ Γεφύρι».

Ύστερα από σχετικές συνεννοήσεις, ήρθε από τη Θεσπώνη ο θίασος του γνωστού καλλιτέχνη Ν. Σπανίδη κ' έδωκε, στο θέατρο «Ρέξ»-Κοτοπούλη, υπό την προστασία του Συλλόγου μας, δυο παραστάσεις σε ποντιακό ιδίωμα και με ποντιακές υποθέσεις: τὸν «Ξενιτέα» του Φ. Κτενίδη και τὴ «Τρίχας τὸ Γεφύρι» του Θ. Κανονίδη.

Ο θίασος ήτανε καλά συγκροτημένος με επαγγελματίες και έρασιτέχνες—τους περισσότερους—ήθοποιους και καλά έτοιμασμένος από προγενέστερες παραστάσεις των έργων αυτών στη Μακεδονία.

Ο «Ξενιτέας» είναι μιὰ ήθογραφία, που ο συγγραφέας της κατόρθωσε να την προκίσει μ' ένα διάλογο έξυπνο, ζωηρό κ' εύχάριστο και να τη διανθίσει με πλήθος από λαογραφικά διαλεχτά στολιδία—νοσταλγημένα φανερώματα της ζωής της Κρώμνης, παροιμίες άφθονες, τραγούδια, χορούς κλπ. Σε όλο το έργο κάνει την παρουσία του το σπινθηροβόλο πνεύμα του δημιουργού του, που είναι ανεξάντλητο σε χαριτωμένα εύρηματα, και κρατεί έτσι το ενδιαφέρον του θεατή άδιάπτωτο από την άρχή ως το τέλος.

Ο θιασάρχης Νίκος Σπανίδης, στο ρόλο του Μήτου, άναδείχτηκε πραγματικός δημιουργός, που γέμιζε τη σκηνή με την κυριαρχική παρουσία του και ζωντάνευε το έργο με το άπαραμίλλο μπριό του. Ήτανε στο στοιχείο του. Δες κι ο συγγραφέας, γράφοντας το έργο, αυτόν και τις δυνατότητες του είχε υπόψη του, για να πλάσει τον τύπο του.

Άφθαστος επίσης στο ρόλο του Τότου φάνηκε κι ο Γεώργιος Τσουλφάς, ένας τύπος «Ξενιτέα»—ξενιτεμένου, από τους πολλούς—και τους τελειώς αντίθετους ακόμα—που διαμορφώνονταν ανάλογα με τις συνθήκες της ζωής που έκαναν οί ξενιτεμένοι μας στη Ρωσία, όπου κυρίως καταφεύγανε παλιότερα, για να δημιουργήσουν καλύτερους όρους ζωής.

Και τα λοιπά πρόσωπα του θιάσου, Μ. Καζαντζίδη, Φρ. Καλαϊτζίδη, Βάσω Πανίδη, Μάρω Τσουλφά, Ήρακλής Κοκοζίδης και Άλ. Πανίδης, υποδύθηκαν πολύν ίκανοποιητικά τους ρόλους τους, που ήσαν, άλλωστε και δευτερότεροι.

Σύντομη άνάλυση του έργου βρίσκεται στη

σχετική κριτική του Ι. Σ., που δημοσιεύτηκε στο προηγούμενο μας τεύχος.

Γράψαν επίσης κριτικές για τὸν «Ξενιτέα» και ο Α. Χαριτάνης, στην έφημερίδα «Μακεδονία» της Θεσπώνης της 4/6/46, καθώς και ο Δ. Ψαθάς σχετικά στην έφημ. «Μάχη» της 12/6/46.

Τὸ έργο ήταν να το προλογίσει ο Δ. Ίασονίδης, με άρρώστησε την ήμερα κείνη και μαινώθηκε το προλόγισμα.

***

Η υπόθεση του έργου του Θ. Κανονίδη πλέκεται γύρω στο γνωστό ποντιακό δημοτικό τραγούδι «Τη Τρίχας τὸ γεφύρι», όμοιο με «Της Άρτας τὸ γεφύρι» κι άλλα ανάλογα, με διάφορες παραλλαγές, που ύπάρχουνε και σε άλλα μέρη της Βαλκανικής.

Ο καθηγητής της Ασσογραφίας στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης Στ. Κυριακίδης, πρώτος, έχει υποδείξει τη σχέση του άσματος προς τὰ πρόσωπα του Άκριτικού κύκλου, γνώμη που την υποστήριξε κατόπιν και ο πατέρας της Έλληνικής Ασσογραφίας Ν. Πολίτης.

Η μυθική παράδοση και η κεντρική ιδέα του τραγουδιού παρουσιάζει την άναπόφευγη ανάγκη να θυσιαστεί η γυναίκα του πρωτομάστορη για να ίκανοποιηθούν τὰ στοιχεία που έμποδίζουν κι όλο γκερμίζουν το γεφύρι που χτίζεται.

Η άλληγορική του σημασία, θέλει να εξάρει τη μεγάλη κ' ευγενική άρετή της άτομικής θυσίας και να χαλυβδώσει την άποφασιστικότητα κατέναντι στις σκοτεινές ή και τις φανερές δυνάμεις τών αντίδράσεων, για την επίτευξη ενός κοινωφελή σκοπού.

Όπως θέλει ο συγγραφέας, ο γιός του πρακτικού γιατρού ενός χωριού του Πόντου, του Χουλάρτζα, που κάνει και το μάγο και τὸν πρωτομάστορη, άγαπά την Κάλη, μιὰ όμορφη όρφανή χωριατοπούλα. Τη ζητάει από τη μάνα της μιὰ κείνη δεν τη δίνει. Έξω από το χωριό, σ' ένα γραφικό τοπίο, όπου πάει η Κάλη στη βρύση για νερό γνωρίζεται τυχαία με τὸν Κωνσταντή, που επαγγέλλεται τὸν πρωτομάστορη. Πλέκεται ένα ειδύλλιο ανάμεσά τους και ο Κωνσταντής παντρεύεται την Κάλη. Ταυτόχρονα ο Κωνσταντής άναλαμβάνει να χτίσει το γεφύρι στο δίπλανο ποτάμι. Δημιουργείται έτσι ένα δίπλο μίσος άπέναντι στὸν πρωτομάστορη από το Χουλάρτζα και τὸ γιό του τὸν Ήλία. Συννενοούνται πατέρας και γιός και πάνε κάθε βράδυ και χαλῶν όλη την εργασία που γίνεται στο χτίσιμο του γεφυριού. Πείθει ο μάγος τὸν Κωνσταντή να πνίξει τη γυναίκα του για να στερωώσει τὸ γεφύρι, όπως άπαιτεί το στοιχείο. Στο τέλος ξεσκεπάζονται πατέρας και γιός. Ο Κωνσταντής σκοτώνει τὸν Ήλία κ' έπειτα οί χωριανοί που μαζεύονται εκεί άποτελειώνουν και τὸν πατέρα του.

Ο συγγραφέας επιδίωξε όλοφάνερα, και τὸ κατόρθωσε μ' ένα τρόπο—και αυτό είναι το

σημείο που θίγει και τὸ θρόλο και την παράδοση—να δώσει μιὰ εύλογη έρμηνεία, ξεσκεπάζοντας τὰ στοιχεία, κι έτσι να στιγματίσει όρισμένες προλήψεις και δεισιδαιμονίες, που, κληρονομημένες από τὰ παλιά τὰ χρόνια, έξασκούν τη βλαβερή τους επίδραση, ακόμα και σήμερα, στην καθυστερημένη μερίδα της κοινωνίας μας.

Τὸ έργο, στο σύνολό του, παίχτηκε καλά. Ο Νίκος Σπανίδης, όπως πάντα, έτσι και αυτή τη φορά, στο ρόλο του Νικόλα, κομπάρου του Κωνσταντή, κατόρθωσε να επιβάλει την προσωπικότητά του και να διατηρηθεί θελκτικότατος με τὸ αίσθηματικό παίξιμο και με τὰ τραγούδια πὸ αναλογούσανε στο ρόλο του.

Ίδιαίτερα πρέπει να ξεάρομε την τέλεια έρμηνεία του ρόλου του μάγου Χουλάρτζα από τὸν Σ. Μελιάδη, που πολύν δύσκολα θά μισορούσε να βρεθεί άλλος να τὸν υποδυθεί με τέτοια επιτυχία. Ο Σ. Μελιάδης, τὸ τονίζουμε, μίς άποκάλ ης τ' ίλέντο δυνατό, πὸν θά τὸν καταστήσει πολύτιμο στοιχείο στην Ποντιακή σκηνή που παίρνει να συγχροτηθεί.

Ο Στ. Βουτυράς, Κωνσταντής, και τὸ επαγγελματίας ήθοποιός, δέ μίς χάρισε, δι' ασφαλώς καλύτερο μπορούσε ν' άποδώσει. Ήταν βέβαια, όπως φαινότανε ακόμα, και βραχνιασμένος. Όμως δέν έφταιγε μόνο αυτό. Του έλειπε και τὸ κέφι.

Επίσης δέν μίς ίκανοποίησε ούτε ο Ήρ. Κοκοζίδης στο ρόλο του Ήλια. Ένῳ στην άρχή πήγαινε πολύν καλά, έφτασε κατόπιν να φαίνεται μονοκόμματος, άτονος.

Προπαντός στην τελευταία πράξη και ο Βουτυράς και ο Κοκοζίδης με τη μονότονη, μακρόσυρτη, επαναλαμβανόμενη άτοπη εκτέλεση του τέλους του τραγουδιού, στο διάλογο Κωνσταντή και στοιχειού, υποβίβασαν σημαντικά την άναμενόμενη καλλιτεχνική συγκίνηση. Τὸ φταίξιμο κατά ένα μεγάλο μέρος αναλογεί και στο σκηνοθέτη, που δέν πρόλαβε την κακοτοπία.

Εύτυχῶς που συνέχεια άκολούθησε τὸ υποβλητικότητα μοιρολόγι της Μ. Καζαντζίδη, Κάλης, που και με τὸ φυσικώτατο ζωντανεμα του πόνου της σκέπασε τὸ «κεχηνός του ρυθμού» δημιουργόντας την άτμόσφαιρα που αναλογούσε στο δραματικότερο σημείο του έργου. Η Μ. Καζαντζίδη μίς έχει φανερώσει άρθρωση, φωνή και ίδιουσγκρασία, που δίνουν την υπόσχεση για μιὰ εξέλιξη, που θά τιμήσει την ποντιακή σκηνή.

Καλά έπαίξαν και ο Τσουλφάς, Δ. Μηλόπουλος, Φρ. Καλαϊτζίδη, Α. Κωνσταντινίδη, Π. Κεσόγλος και Λ. Λαζαρίδης στους σύντομους και έπεισοδιακούς ρόλους τους.

***

Οί λυράρηδες Γ. Πετρίδης, και Ν. Παπαβραμίδης ίκανοποίησαν τὸ κοινὸ με τὸ καλὸ παίξιμό τους και στὰ δυὸ έργα.

Τὰ σκηνικά και στις δυὸ παραστάσεις ήσαν άπλά, και άρκετά άντιπροσωπευτικά του περιγύρου, όπου ξετυλίγονται τὰ γεγονότα.

Χρήστος Καλαντίδης.

Ἄλλ' ἐνῶ ἐνεβάθυνε εἰς τὰ μυστήρια τῆς Ἐπιστήμης, ξεσπᾷ ἡ ἐθνικὴ ρωμαντικὴ περιπέτεια τοῦ 97 καὶ ὁ φλογερός πατριωτισμὸς τὸν ὠδήγησεν ἐβελοντὴν ὀρμητικὸν εἰς τὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς Πατρίδος. Καὶ ἔδρεψε τότε ὁ ἐνθουσιώδης φοιτητὴς δίπλα εἰς τὴν γενικὴν ἀπογοήτευσιν τῆς ἐθνικῆς συμφορᾶς καὶ τὴν προσωπικὴν δυστυχίαν ὅτι ἔκλεισε πλέον ὀριστικῶς ὁ δρόμος τῆς ἐ-

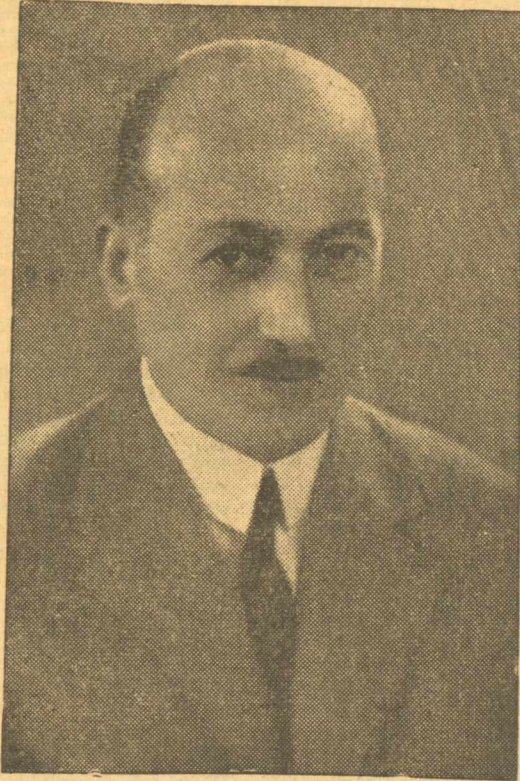
πιστροφῆς του εἰς τὴν γενέτειραν. Κ' ἔμεινε ὁ ἀειμνηστος Χρήστος ἔκτοτε βαρυαλγῆς νοσταλγὸς τοῦ Πόντου καὶ τοῦ Ριζαίου. Καὶ ἔγιναν πλέον αἱ Ἀθῆναι ἡ δευτέρα του πατρίς, ὅπου ἐγκατεστάθη μετὰ τὴν ἀποφοίτησίν του ἀπὸ τὴν Ἱατρικὴν Σχολήν.

Ἄλλ' ἐρευνητὴς ἀκούρατος τῶν νέων δρόμων τῆς Ἐπιστήμης του ἔσπευσε εἰς τὴν δόξιν καὶ ἐξεῖδικεῖτο εἰς τὸν καινοφανῆ τότε κλάδον τῆς Ἀκτινοθεραπείας. Καὶ ἦτο ὁ πρῶτος ἰδρυτὴς Ἀκτινολογικοῦ Ἰατρείου εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τὰ τελεωτέρα συγχρονισμένα μηχανήματα. Δὲν ἐπέρασε πολὺς καιρὸς καὶ ὁ Χρήστος Καλαντίδης ἐκλήθη καὶ ἀνέλαβε τὸ ἀκτινολογικὸν τμήμα τοῦ θεραπευ-

τηρίου «Εὐαγγελισμὸς», τὸ ὅποιον ἀνέδειξε καὶ διηύθυνε ἐπὶ ἔτη μακρὰ.

Βαθύτατα ἐμποτισμένος μετὰ τὸ ἐπιστημονικὸν δόγμα ὅτι ἡ Ἐπιστῆμη ἀρχὴν μὲν ἔχει, ἀλλὰ τέλος ποτέ, ἔσπευδε πάντοτε καὶ ἐλάμβανε μέρος εἰς τὰ ἐν Εὐρώπῃ διεθνῆ ἀκτινολογικὰ Συνέδρια, διὰ τὴν ἐμπλουτίσιν μὲ νέας μεθόδους καὶ μὲ νέα μηχανήματα τὸν κύκλον τῆς εἰδικότητός του, χρηματίας μὲλος πολλῶν Ἀκτινολογικῶν Ἐταιρειῶν τῆς Δύσεως.

Δίπλα ὁμῶς εἰς τὴν ἐπιδίωξιν τῆς ἐπιστημονικῆς ἀριότητος ὁ ἀειμνηστος Χρήστος Καλαντίδης ἐφλογίζετο ἀπὸ τὸν ἀκατάλυτον ἔρωτα πρὸς τὴν φύσιν, πρὸς τὸ ὕπαιθρον. Δὲν ὑπάρχει καλλονὴ τῆς

Χρήστος Καλαντίδης.

ἑλληνικῆς γῆς, τὴν ὁποῖαν νὰ μὴ ἐγνώρισεν καὶ νὰ μὴ ἐχάρη ἡ φυσιολάτρις ψυχὴ του. Ἄλλὰ καὶ ταξείδια πυκνὰ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐπεχείρησε καὶ διὰ τὰ εὐφραίνεται ἡ ψυχὴ του τῆς φύσεως τὰ κάλλη. Καὶ δικαίως θεωρεῖται ἀπὸ τοὺς πρωτοπόρους τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὀρειβατισμοῦ καὶ ἐτιμήθη ἐπαξίως ἐπὶ ἔτη ὡς Πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Περιηγητικῆς Λέσχης.

Ἄλλὰ πέραν καὶ ὑπεράνω τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ φυσιολατρικῶν ἀσασχολή-

σεων τὸ πνεῦμα καὶ ἡ καρδιά τοῦ ἀειμνηστοῦ Χρήστου Καλαντίδη ἐδονεῖτο ἀπὸ τοὺς ἀκοιμήτους παλμοὺς καὶ τὰ μεγάλα νοσταλγήματα τῆς Φυλῆς. Καὶ ἦλθαν κάποτε οἱ μεγάλοι τοῦ Ἐθνους καιροί. Καὶ ἐπετρυγίσαν οἱ ὑπερήφανοι ἀετοὶ τῆς ἑλληνικῆς Δόξης ἐπάνω ἀπὸ τὰ πολύκαρπα πεδία τῆς Θράκης καὶ τῆς Μικρασίας. Τὸ πλέον παράβολον ὄνειροπόλημα τῆς ἐθνικῆς ψυχῆς ἐβάδιζε πρὸς τὴν ἐνσάρκωσίν του. Καὶ εἰς τὰ ποθινὰ βάρβατα τοῦ Εὐξείνου ἐσελάγιζε μαγευτικὸν τὸ ἄστρον τῆς Δημοκρατίας τοῦ Πόντου. Καὶ οἱ ἐν Ἑλλάδι Πόντιοι ἰδρύοντες τὴν Ὀργάνωσιν ὑπὲρ τῶν δικαίων τοῦ Πόντου καὶ ἀναδεικνύοντες τὸν Πρόεδρόν της τὸν Χρήστον Καλαντίδην.

Ἐνθουσιώδης, ἀκούρατος, γενναϊόδαρος ἀναπτύσσει ἀπαράμιλλον καὶ γονιμωτάτην δραστηριότητα διὰ τὴν μεγάλην ὑπόθεσιν ἐκ παραλλήλου πρὸς ὅλους τοὺς ἔξω τῆς Ἑλλάδος πολυτίμους παράγοντας.

Καί, ὅταν οἱ δικέφαλοι ἀετοὶ τοῦ Βυζαντίου συνέντευξαν δακρυφόροι τὰ πτερὰ των καὶ οἱ μονοκέφαλοι τῶν Κομνηνῶν τῆς Τραπεζοῦντος ἀετοὶ ἐχάθησαν μέσα εἰς τὰ σύννεφα καὶ τὴν ὀμίχλην τῶν βουνῶν τοῦ Πόντου, τί ἔσπευε νὰ κάμῃ ἡ πονεμένη ψυχὴ τοῦ ἀειμνηστοῦ Καλαντίδη; Τί ἄλλο, παρὰ ν' ἀφοσιωθῆ εἰς τὴν περιουλογοὴν καὶ περιβαλψίν τῶν θυμάτων τῆς μεγάλης Συμφορᾶς. Πρὸς

ἐξυπηρέτησιν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, παρὰ τὸν μετριόφρονα χαρακτῆρα του, ἐδέχθη καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ βουλευτοῦ Ἀθηνῶν καὶ κατέβαλεν πᾶσαν προσπάθειαν διὰ τὴν προσφέρειν ἀθόρυβον, ἀλλὰ πολῦτιμον ὑπὲρ τῶν προσφύγων ἔργασίαν. Καὶ ὡς Πρόεδρος τοῦ Ταμεῖου Ἀνταλλαξίμων Κοινοτικῶν καὶ Κοινοφελῶν Περιουσιῶν συνέβαλε τὰ μέγιστα διὰ τὴν ἀνεγερσιν σχολικῶν κτιρίων καὶ ἐκκλησιῶν εἰς τοὺς προσφυγικὸς Συνοικισμοὺς τῆς Πρωτευούσης καὶ τῶν Ἐπαρχιῶν.

Ἄλλὰ τὸ λαμπρὸν ἐπιστέγασμα τῶν ἐθνοφελῶν του ἀγῶνων ἀποτελεῖ ἀναμφιβόλως ἡ ἄσκος μέρημα του διὰ τὴν διάσωσιν τοῦ ἱστορικοῦ καὶ λαογραφικοῦ πλοῦτου τοῦ Πόντου εἰς τὰς σελίδας τοῦ περιοδικοῦ «Ἀρχεῖον Πόντου» πένθιμον, ἀλλὰ πολῦτιμον θησαυροφυλάκειον τῆς ποντιακῆς ψυχῆς. Τὸ Γραφεῖον του ἦτο ἡ σιωπηλὴ κυσέλη, ὅπου ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν συνερχόμενη ἡ Ἐπιτροπὴ Ποντιακῶν μελετῶν ὑπὸ τὴν σοφὴν καθοδήγησιν του ἐναπέθετε τὴν γύριν τῶν λαογραφικῶν τῆς ἀνθήσεων.

Τώρα, ὅλ' αὐτὰ: ἐπιστημονικὴ ἀριότης, κοινωνικὴ δραστηριότης καὶ πατριωτικὴ φρογρότης, ὅλα ἔσβυσαν! «Μία ροπή καὶ ταῦτα πάντα θάνατος διαδέχεται!» Ἀλήθεια; «Σκιᾶς ὄναρ ἄνθρωπος!»

Ἄλλὰ κοιμοῦ, ἀειμνηστε καὶ ἀγαπημένε Χρήστο, γαλήνια κοιμοῦ: Ἄς μὴ ταράξῃ τὸν ὕπνον σου ὁ σπαραγμὸς ποῦ θερτίζει τὰ σπλάγχνα τῶν ἰδικῶν σου, καὶ τὸ δάκρυ, ποῦ καίει τὸν κανθὸν ὄλων, ὅσοι σὲ ἠγάπησαν καὶ σὲ προπέμπομεν βαρυπενθεῖς εἰς τὸν τάφον σου! Εἶναι τόσο δίκαιος ὁ σπαραγμὸς καὶ τόσο πηγαῖον τὸ δάκρυ! Ἄς κινίξῃ τὸν ὕπνον σου τὸ θρηνολάλημα τῶν ἑλληνικῶν πηγῶν, ποῦ ἔχασαν τὸν ἐπισκέπτην των, τὸ κλωνοφλοῖφλισμα τῶν δένδρων, ποῦ δὲν θὰ ἐπανίδουν πλέον τὸν λάτρην των, τὸ πλατιάγισμα τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ, ποῦ δὲν θὰ παρακολουθοῦν πλέον τὰ δρασκέλισματα τοῦ γλαστοῦ δρεβιάτου πρὸς τὰ ἑλληνικά καὶ τὰ ξένα βουνά! Ἄν ὁμῶς τὸ πνεῦμα σου εὐρεθῆ ἔξαφνα ἐπάνω ἀπὸ τὸν ἀλησμόνητόν μας Πόντον, πένθιμον κενόαρσεν ἀκοιμήτων μας ὄνειρων, καὶ ἀντικρύσῃ τὸ τόσο νοσταλμῆνον σου Ριζαῖον μετὰ τὸ πατρικὸ σου σπῆτι εἰς τὸ ὕψωμα, ὦ! Ἄς μὴ σκοτεινιάσουν οἱ ψυχικοὶ σου ὀρίζοντες! Κάπου κρυμμένα μέσα εἰς τὸ πρᾶσινον τῶν κήπων καὶ τῶν δασῶν αἱ Ἀμαδρυάδες καὶ Νατάδες τοῦ Πόντου, μοιρολογητρες πλέον ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ σπαρακτικοῦ ξεριζωμοῦ ὄλων, ὅσοι φεύγουν, θρηνολογοῦν τώρα ἐσένα, ἀγαπημένε μας Χρήστο! Ὡς ἂς μποροῦσα τὴν ὄραν αὐτὴν νὰ δρῶσω ὀλίγα λουλούδια ἀπὸ τὰ πλάγια τῶν λόφων τοῦ Ριζαίου σου καὶ νὰ σκορπίσω τριγύρω σου!

Εἰρήνη εἰς τὸν τάφον σου καὶ αἰώνιον

τὸ μνημόσυνόν σου, πολὺκλαυστὴ μας Χρήστο Καλαντίδη!

ΨΗΦΙΣΜΑ

Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τοῦ Συλλόγου Ποντίων «Ἀργοναῦται—Κομνηνοὶ» συνελθὼν εἰς ἔκτακτον συνεδρίασιν ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ ἱατροῦ καὶ ἐπιλέκτου τέκνου τοῦ Πόντου καὶ ἀκούσαν τοῦ Προέδρου αὐτοῦ κ. Περβανίδου ἀναπτύξαντος τὴν δρᾶσιν τοῦ ἐκλιπόντος ὡς βουλευτοῦ, ἐπιστήμονος καὶ πολίτου, πολλὰς ὑπηρεσίας προσενεγκόντος εἰς τοὺς Ποντίους καὶ τὴν κοινωνίαν ἐν γένει

Ψηφίζει

- 1) Νὰ παρακολουθήσῃ τὸ Δ. Συμβούλιον τὴν κηδείαν του.
- 2) Νὰ ἐκφρασθῶσιν εἰς τοὺς οἰκείους τοῦ ἐκλιπόντος τὰ θεῖρά του συλλυπητήρια.
- 3) Νὰ διατεθῶσιν εἰς μνήμην του ἐκ τοῦ ταμείου τοῦ Συλλόγου δραχ. 50.000 ὑπὲρ τῶν ἀπόρων Ποντίων.
- 4) Νὰ δημοσιευθῇ τὸ παρὸν διὰ τοῦ ἡμερησίου τύπου καὶ τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου «Χρονικά τοῦ Πόντου».

Ἐν Ἀθήναις τῆ 23ῃ Μαΐου 1946

Ὁ Πρόεδρος Ὁ Γεν. Γραμματεὺς
Ι. ΠΕΡΒΑΝΙΔΗΣ Γ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΑΔΗΣ

Νικόλαος Γεωργίου Φωτιάδης

Ἀνθυπολοχαγὸς Πεζικοῦ

Ἐγεννήθη τὸ 1915 εἰς τὴν ἐρατεινὴν Λιβεράν κομπολίαν τοῦ ἀλησιμονήτου μας Πόντου.

Εἰς πολὺ μικρὰν ἡλικίαν, ἐνὸς ἔτους ἐστερήθη τοῦ πατρὸς του Γεωργίου, θανόντος ἐκ κακουχιῶν τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ ὅπως καὶ ἄλλοι πατριῶται του κατὰ τὸν προηγούμενον εὐρωπαϊκὸν πόλεμον 1914—18.

Μετὰ τὸν ἐπατριισμόν τῶν Ποντίων τὸ 1922 συννεπεία τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς, ἡ μήτηρ του Εὐδοξία ἐγκατέλειψε καὶ αὐτὴ τὴν ἀγαπημένην τῆς Λιβεράν καὶ ἀκολούθησα τὸν δρόμον, ὃν ἐπορεύθησαν οἱ πατριῶται τῆς Λιβερίας πρόσφυγες, ἐγκατεστάθη μετὰ τοῦ ἑπταετοῦς τότε παιδιοῦ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ εἰς τὸ χωρίον Τετράλοφον τοῦ Νομοῦ Κοζάνης καὶ ἀφιερῶθη σκληρῶς βιοπαλαίσα εἰς τὴν μόρφωσιν αὐτοῦ διὰ τὴν ἀναδείξῃ ἀντάξιον τέκνον τῆς οἰκογενείας του καὶ τῆς νέας του Πατρίδος τῆς Ἑλλάδας μας. Οὗτο ὁ Νικόλαος Γ. Φωτιάδης ἐξεπαιδευθὴ εἰς τὸ Γυμνάσιον Κοζάνης καὶ μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν γυμνασιακῶν σπουδῶν του εἰσῆχθη ὡς κληρωτὸς τῆς κλάσεως 1937 εἰς τὴν Στρατιωτικὴν Σχολὴν Σύρου, καὶ ἀφοῦ ἀπεφοίτησε μετὰ τὸν βαθμὸν τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ ὑπῆρξε εἰς τὸν στρατὸν μέχρι τοῦ 1940.

Ὁ κατὰ τὴν 28ην Ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους ἐκείνου ἐκτραγεῖς Ἰταλοελληνικὸς πόλεμος εὗρε τὸν Νικόλαον Φωτιάδην εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ, εἰς τὸν 2ον λόχον τοῦ 2ου

Τάγματος Παπαζήση του 27ου Πεζικού Συντάγματος, κατά την επίθεσιν του οποίου εις τον τομέα του Μόραβα ήρωϊκώς μαχόμενος με τον λόχου του έφονεύθη την 14ην Νοεμβρίου 1940. Η βαρβαλογούσα μητηρ άσ παρειγορεύεται διότι το μονάκριβο παλληκάρι της έπεσεν ένδόξω εν τή έκτελέσει

Νικ. Γ. Φωτιάδης

του καθήκοντος του ύπερ πατρίδος, όλοι δε οί Πόντιοι άς συμνόμεθα δια τον ήρωισμόν του πατριώτου μας.

Εν Πτολεμαίδι Μάιος 1946.

ΚΩΝΣΤΑΝΤ. ΖΑΡΟΜΥΘΗΣ

Εθνικό μνημόσυνο.

Όπως κάθε χρόνο έτσι και φέτο, ό «Σύλλογος προς διάδοσιν τής Εθνικής Μουσικής» έτέλεσε την 28-5-46 στην αίθουσα τής Αρχαιολογικής Έταιρείας τό καθιερωμένο ετήσιο μνημόσυνο του Αυτοκράτορα Κωνσταντίνου του Παλαιολόγου και των λοιπών Έλλήνων και Ξένων αγωνιστών που πέσανε πολεμώντας στα τείχη τής Πόλης κατά την πολιορκία και την άλωσή της την

Τυπογραφικές άβλεπίες στο 19-20 τεύχος.

Σελίδα 453	στήλη 1	στίχος 37	άντι	πέγραψε	διάβαζε	σέγραψε
> 463	> 2	> 12	>	παράστημα	>	παράδειγμα
> 453	> 2	>	>	Απαρτζούκ	>	Ασαρτζούκ

Τό τεύχος αυτό τυπώνεται την 4-8-46.

29 Μαΐου 1453. Μετά την έπιμνημόσυνη δέηση έκφώνησε τον πανηγυρικό τής ημέρας ό καθηγητής του Πανεπιστημίου Σ. Κουγέας, που έξηρε τό παράδειγμα των ήρωασπιστών τής Πόλης, τους άγώνες του Γένους για την έλευθερία και τον πολιτισμό τής ανθρωπότητας και τά δικαία τά άπαράγραπτα του Έθνους.

Ακολούθησαν δημοτικά τραγούδια επίκαιρα-έθνικά μοιρολόγια-άπό την χορωδία του Συλλόγου, με την διεύθυνση του καθηγητή τής Βυζαντινής Μουσικής και Προέδρου του Συλλόγου Σ. Καρά. Το πρόγραμμα περιλάβαινε και τρία Ποντιακά δημοτικά τραγούδια που έκτελέστηκαν με μεγάλη έπιτυχία: Το «Σήμερα ψάλλουν έκκλησιές»-βλέπε κείμενο και μουσική στις σελίδες 507 και 525 του τεύχους αυτού-τό «Όλα τά κάστρα ειδα» και τό «Ναηλί έμάς και βιά έμάς».

Πλήθος πολυ και έκλεκτο παρακολούθησε τή σεμνή τελετή.

Δωρεές στο Σύλλογό μας.

Είς μνήμην Χρήστου Κаланτιδίη στείλανε στο Σύλλογό μας, για τους φιλανθρωπικούς σκοπούς του, τις ακόλουθες δωρεές:

Π. Γυμνόπουλος	Δρχ. 10.000
Χρ. Μυρίδης	> 10.000
Δ. Συμβουλίδης	> 30.000
Γ. Βουδούρης	> 50.000
Ελ. Παυλίδης	> 25.000
Ν. Σταυριανίδης	> 15.000
Μ. Κασαβέτη	> 10.000
Ό κ. και ή κ. Α. Κασαβέτη	> 10.000
Κ. Φωτιάδης	> 10.000

Δωρεές στο περιοδικό μας.

Είς μνήμην Χρ. Κаланτιδίη ό κ. Π. Τζουλιδάδης έστειλε στο περιοδικό μας δρχ. 10.000.

Η «Αδελφότης Ποντίων Παγκρατίου» έκαμε δωρεά, για ένίσχυση του έργου του περιοδικού μας, δρχ. 100.000.

Ό θίσιος του Ν. Σπανιδη δώρισε στο περιοδικό μας δραχμές 40.000, άμοιβή του από έκπομπή τραγουδιών μας στο ραδιοφωνικό σταθμό Αθηνών.

Παραλείψαμε από παραδρομή ν' αναγράφουμε στο προηγούμενο μας τεύχος και τή δωρεά δρχ. 1000 του κ. Λάζ. Καλαιτζίδη από τον κατάλογο που μάς έστειλε ό συνεργάτης μας Γ. Κανδηλάπτης.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Δ. Ψ α θ ά.—Τό χιούμορ τής έποχής. Αθήνα 1946. Σελ. 191.

Εκτυπώνεται και θα κυκλοφορήσει προσεχώς νέο έργο του συνεργάτη μας Χρ. Μ α υ ρ α τ χ α ν ί δ η, με τον τίτλο: ΠΑΛΗΟΙ ΔΡΟΜΟΙ ΚΑΙ ΝΕΟΙ.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

ΙΟΡΔΑΝΗΣ Μ. ΔΕΠΤΟΥΡΓΟΣ

και

ΣΕΜΕΛΗ ΣΠΑΘΟΠΟΥΛΟΥ

Έτέλεσαν τους γάμους τον στην Αθήνα την 23-4-46.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΣΥΜΕΩΝΙΑΔΗΣ

και

ΟΥΡΑΝΙΑ ΚΑΡΑΝΙΚΟΥ

Έτέλεσαν τους γάμους τον στην Αθήνα την 30-4-46.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

(Τά χειρόγραφα που μάς στέλνονται, είτε δημοσιεύονται είτε όχι, δέν έπιστρέφονται)

Πήραμε τά παρακάτω έμβάσματα και έπιστώσαμε τους αντίστοιχους λισμούς:

Ε θ έ. Α έ σ χ η ς—Θεολίκη	Δρχ. 825.000
Χρ. Περγουδινόπουλου Σκόδρα	> 70.500
Χαρ. Έκροπέουλο-Βέρροια	> 50.000
Σ ά β. Έσπισλιδη-Γιαννισά	> 20.000
Δ.Κ. Παπαδόπουλο-Αλεξπολη	> 20.000
Α.κ. Φωτιάδη-Δαφνών	> 24.000
Θ. Παπαθωσώριδη-Σάνθη	> 12.000
Κ. Τριανταφύλλου-Πάτρα	> 12.000

Εκφράζουμε σε όλους τις εύχαριστίες μας.

Ο Παπαθωσώριδη-Σάνθη. Πήραμε τά τεύχη που μάς έπιστρέψατε. Σας εύχαριστούμε για τους κόπους που έχετε κάνει ως τώρα για τό περιοδικό μας. Απορούμε μόνο πόσο εύκολοιάσθη είναι ή πνοή σας στους κόπους αυτούς. Ιδιαίτερα μάς έκαραξένησε ή διαπίστωση πως από τό τελευταίο τεύχος δέν κρατήσατε ούτε για τον έαυτό σας κανένα. Σας φάνηκε, φαίνεται πολύ, να διαθέσει ένας Πόντιος 1500 δραχμές στους δυό μήνες για τό περιοδικό τής πατρίδας του. Αυτό τουλάχιστο θέλει να πεί το γράμμα σας προς τό διευθυντή μας. Ίδου αυτό:

«Κύριε Σεβτία, μου ήλθε ένα δέμα σας με 10 τεμάχια του 19-20 περιοδικού σας με τιμή 1500 δρχ. Εδώ στην Σάνθη τουλάχιστον είναι άδύνατον να διατεθή τό περιοδικό μ' αυτή τή φόρα που πήρε όλο και τον άνηφορο. Κι' αυτά που διαθέσαμε με τις προηγούμενες τιμές έγιναν με παρακάλια, τρεξιματα και ύποχρεώσεις. Γι' αυτά δέ που μ' έστειλατε τώρα, κόπηγε να φάμε και ξύλο από έκείνον που έτυχε να έγγειρίσω τό πρώτον. Γι' αυτό σας δίνω τό λογαριασμό, σας στέλνω τά όπολοιπα και σας παρακαλώ μη μου στέλνετε άλλα. Κοιτάξτε άλλον να σας εξυπηρέτηση. Έγώ δέν μπορώ. Αυτό λέτε. Και έξορτε πως τό περιοδικό άνήκει στον εδών Σύλλογο Ποντίων δηλαδή σε όλους τους Ποντίους. Σας συνιστούμε να φυλαχτείτε μη φάτε ξύλο» από τους όπόλοιπους Πόντιους συμπολίτες σας, που δίχως να τους ειδοποιήσατε στείλατε πίσω τό περιοδικό που τυχόν ήθελαν να πάρουν. Και όθλιον περισσότερο δικαίωμα να τό κάνουν, απέκλειον που σας απέλειψε (οοβαρά) για την αντίθετη ατία. Σε τούτον, τον τελευταίο, μπορούσατε μάλιστα ν' ανταποδώσατε άνεργά τό φιλοσηργιά του, άφού ή πράξη του ξεπερνάει τά όρια τής «άδικου επίθεσης» και θά βρισκόσασταν εν νομίμω άμυνή». Έπιτρέψτε άκόμα να εκφράσουμε την άσπρια πως ό γείτονας και συνάδελφός σας δημοφιδέστατος στο Δαρονόνα Αλκ. Φωτιάδης κατάφερε να διαθέσει όλα τά περιοδικά που του στείλαμε χωρίς να... λυντσαριστεί. Και τόσο άλλοι, και μη Πόντιοι άκόμα, άνταποκρινείς μας σε όλη την Ελλάδα. Μήπως έπειδή δέν

είναι όπαδοί τής «καταβολής τής ήσσονος προσκαθείας»; Ξέρετε άστόσο πως όλοι στο περιοδικό, και προσωπικό και συνεργάτες, προσφέρουν τις ύπηρεσίες τους άπολύτως δωρεάν, γιατί έτσι μόνο για την ώρα, μπορεί να συνεχίσει την έκδοσή του. Και είστα σε θέση να γνωρίζετε και να εκτιμάτε τό έργο και τό σκοπό που διακονεί και την τιμή που περιποιεί στο Ποντιακό όνομα, για τό οποίο άσφαλώς και σας σεμνύνεστε. Έκείνοι, καλέ μας συμπατριώτη, που παρακολουθούν και άσολογούνται με τις ιδιότητες λαών και φυλών, όταν άσφαίνονται πως ένας λαός έχει άρετές ή έλατώματα, δέν έννοούν την όλότητα, παρα τό περισσότερο ή λιγότερο ποσοστό αναλογικά με τό ποσοστό που παρουσιάζουν άλλοι λαοί. Όσοι μίλησαν ως τώρα για τό λαό μας, τον Ποντιακό, άφήνω ήμάς αυτούς και άλλήλους—εκφράστηκαν με τά καλύτερα λόγια για τά προτερήματα και τις άρετές του. Αυτό θά πεί πως ή πλειονότητα έχει και άρετές περισιους δέ θα πεί όμως πως δέν έχομε και τή μειοψηφία με τά έλατώματά της. Μόνο που δέν είναι σωστό να ρυθμίζον αυτοί τις πράξεις μας και τή ζωή μας.

Μπορούμε να μάθουμε τόνομα του ένναλο συμπατριώτη μας που σας απείλησε; Σίς ύποσχόμαστε πως θά τό κρατήσουμε μυστικό. Ί. Α Β ρ α μ ί δ η ν. Καρυσφύτων Σαυρουπέλεως.—Λάβαμε τό δέμα με τό περιοδικό του τελευταίου τεύχους που μάς έπιστρέψατε. Δέν πιστεύομε να ήσασταν σεννηνομήενος με τό συνάδελφός σας τής Σάνθης Θ. Παπαθωσώριδη, που τελευταία σας έχει συστήσει σε μάς. Σας εύχαριστούμε για τις ως τώρα έκδουλεύσεις σας στο περιοδικό μας.

Σ. κ. Κ ω φ ί δ η ν. Θεολίκη.—Έχομε πάντα ύπόψη μας την πρότασή σας. Οι καιροί δέν επιτρέπουν άκόμα την πραγματοποίησή της. Σας εύχαριστούμε για τό ενδιαφέρον σας.

Ε ό σ τ. Ε λ α υ θ ε ρ ί α δ η ν. Ύπολοχαγόν Σ.Τ.Γ. 914.—Περιμένομε συνεργασία σας με θέματα που θίγεται στο γράμμα σας. Σας εύχαριστούμε για την αγάπη και τό ενδιαφέρον σας στο περιοδικό μας. Χ α ρ. Κ ω τ ί δ η ν. Καλάβα Κοζάνης.—Όταν θά ένακατεβήτε για τις σπουδές σας στη Θεολίκη μάς έναγοράφετε άπό και σε συνενόηση και με τους λοιπούς συμφοιτητές σας, πόσα, συγκεκριμένως, άντίτυπα θέλετε από τό προηγούμενά μας τεύχη για να σας τά στείλωμε.

Μ ί χ. Μ ε τ α λ λ ε ί δ η ν. Θεολίκη.—Σας παρακαλούμε να μάς στείλετε, αν θέλετε και αν σας είναι εύκολο, άντίγραφα από την όμιλία σας για την Πόντια γυναίκα και του προλογισμάτός σας το «Σεντία». Περιμένομε πάντα και συνεργασία σας με θέματα λαογραφικά.

Σημείωση. Ό Διευθυντής του περιοδικού βρίσκεται στα γραφεία μας, Μενάνδρου 4, κάθε Δευτέρα, Τετάρτη και Παρασκευή, ώρα 10-11. Τηλ. 29.193.

“ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ,,

Α' ΤΟΜΟΣ

ΤΕΥΧΗ 1-12

ΔΡΑΧ. 18.000

ΤΙΜΗ ΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ ΑΥΤΟΥ ΔΡΑΧ. 1.500

ΕΚΔΟΤΙΚΑΙ - ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ

Ν. ΑΠΑΤΣΙΔΗ

ΟΔΟΣ ΜΕΝΕΑΝΔΡΟΥ 4 - ΤΗΛΕΦ. 29.195